

5190

491.99(09)

lx-84

2010

401
Ա-84

Գ Ի Մ Ա Գ Բ Ա Ի
Բ Ն Դ Դ Ի Մ

ՍԱՏԱՆ ՅԱՐՈՒՅԵԼՈՑ ԱՄԵՆԱԳՈՒՏՈՒԱԿԱՆ
ԼԵԶՈՒԻՍ ՀԱՅՈՑ

Գ ռ ծ

Լ. Սարժապետի Արարատուն



1858

Դ Տ Փ Ե Ի Ս

491.99(09)
Ա-84

2002

~~0799~~ 15/5/77
CAB. 15/5/77

113 5/1/39

Դ Ի Մ Ա Գ Ի Ա Ի

ը ն դ դ է մ

Սատան յարուցելոց ամենապատուական նախամայր
մարդուր լեզուիս Հայոց:

Գործ

Լեռքեալ վարժապետի Արարտեան:

Նախանձ տան քո եկեր զնո. և նախատինք նախատչաց
քոց անկան 'ե վերայ իմ. Սաղմ. կը. 19:

Զե Թէ Թշնամւոյն նախատեալ էր, համբերէի արդ-
եօք. և կամ ատելւոյն մեծարանեալ էր 'ե վերայ իմ,
Թաղէի արդեօք 'ե նմանէ և իսկ դու մարդ հաւատար
իմ, առաջնորդ իմ և ծանօթ իմ: Անդ. ծդ. 11. 12:

Նախիւք նախընտաց Լեռնաւիան, Լատիճանուոր և Լպտեա
Պարոն Լեքոսեայ Տէր Ղազարեանց 'ե յիշատակ հաղւոյ
հանդուցեալ Լազ Բահանայ Տէր Շարութիւն հօր իւրոյ:



1858

Դ Տ Փ Ի Ի Ս



Ի Տպարանի 'Արարտեան Հոգևոր Դպրոցի Հայոց ընծա-
նոց Լեռնաւիան Լազ Գեորգայ Արժրունոյ:



12465

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

Съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ

Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Тифлисъ, 31-го Декабря 1857 года.

Ценсоръ Кайтмазовъ.

8881

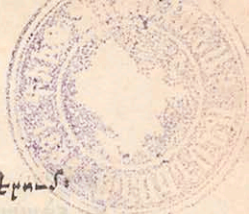
7038.07



Բարեւերունդ, Աղաազգի Ողբմամբ Տէր իմ Աւերի:

Սէր ոչ գաղի, հաղ ոչ կլանի,
 Աւեր գետոց ոչ կալանի.
 Մին 'ի գործս, մեւսն 'ի կործս,
 Արրորդն յախանս փրկեայ, ծփի:
 Սապէս և սիրտ շնորհատարտ
 Տեւեալ խորին զգացմամբ բարդ բարդ,
 Թռչի շրթանց ընդ շուրթն գրչի,
 Հոլանի կիրս անգիմամարտ:
 Թող ապա Տէր և ես զին
 Աշխոյժ եռանդն հոգեհիմն
 Առաջի Չեր միշտ Թափեցեց,
 Իբրու արխառը ուղերձ իմն:
 Այս լեռնեան ձեր նպատակց
 Յօդաւ մանկանց համալնեց:
 Օկրօնի և զեղունի
 Խնուլ բերանս գիմամարտից:
 Օրմէ լուել յուժի ոչ եմ,
 Չերբակալել խի կարող չեմ,
 Թէ 'ի փորուն, Թէ 'ի բազմին
 Հաւատարիմ զիս ճանաչեմ:
 Մաղթեմ առ Տէր օրհնել Չեր տուն
 Բոտ մեծի Հօրն Արքահամուն:
 Ստաւիանալ, մշտապատու
 Լինել Չեղ ծառ հեռն այգւոյն:

Ա. Արարիքեան,



1. Էդուարդ Կարա-Ռէ-ն և Տադէւազիւր Զայոց 'ի Կարա-Ռէ-ն:

1. Զայոց իբր անդրանիկ ազգ Լաւրոյ և որպէս յարե-
թատերունդ աւագապատիւ ժողովուրդ արեւելեան 'ի սկիզբանէ
աշխարհի ըստ վիճակելոյ վերին շնորհաց ունին իւրեանց սե-
փական լեզու, որ ճիշդ մեծ գնելով աներկբայիւ պատմու-
թեան սկիզբաւորութեան ազգիս՝ համարի մայր, վաղեմի, ա-
ռաջին, երկցադոյն և հարազատ, ոչ մութացիկ, ոչ կարկառ-
եալ, ոչ անհոգեալ, և ոչ 'ի փոխ առեալ յայլոց, այլ
նախամարդոյն Լաւրոյ պարզ և պսակ բանականութեան
շնորհեալ ամենիմաստ Լաւրոյ պարզեալ գեռ 'ի խանձարուր
նորածին կենաց և անմեղութեան վիճակի նորա, մի միայն
դպրութեամբ կրտսեր ժամանակաւ, այն է զինի լուսաւորու-
թեան իւրոյ Քրիստոնէական լուսով: Լաւր լեզու իւրով
բնատուր անդուգական արժանաւորութեամբ, և 'ի հոլով
բազմադարեան ժամանակաց անայլայլ և անեղծ մնացեալ իւ-
րով արժանադին յատկութեամբն բարձրագոյն պանծայ
ցայսօր 'ի շրթունս դրաց բանիւրուն մերոց՝ Վարդապետաց, ոչ
միայն զմերազնեայս, այլ և զհայերէնագէտ օտար գիտնականս
'ի մեծ զարմանս գրաւեալ:

2. Սի Թաթ աջոյ ձեռնին հրաշալի երեմամբ տարրա-
ցոյցեալ զտառս լեզուիս նախ 'ի վէմ, և ապա յարգանտ մը-
տոց երանելոյն Մեսրոպայ՝ բազմաց Թաթա ձեռաց զօ-
րացոյց 'ի գրիչ, և 'ի միայ ճրագէ անտիանհամար ճրագունք
լուցան 'ի սփիւռս, և դժուարութիւնք՝ որոց տանէաք 'ի
խորթ զպրութեանց Յունաց, Պարսից և Լատիւնաց անհետ-
ցան 'ի միջոյ, և ցայնժամ՝ օտարացուցեալ մեր գրեանք, և
տառաւորաւոր պատգամք հին և նոր կտակարանաց 'ի հա-
րազատ մայր լեզու իւրեանց փոխեցան: Եւ ահա վարժա-
րանք բիւրաւոր աշակերտաց բացան, և պարք բանաւոր մեղ-
ուաց յաջ և յահեակ թուուցեալ յիմաստալից ծաղկոցս
Յունաստանի և Իտալոյ, և դարձեալք անտի 'ի հայերէնիս
իւրեանց անմահանիւթ պարենիւք, զարմանալիս և մեծամեծս
զօրծեցին, և իրաւամբք կոչեցաւ դարն այն ոսկի:

3. Ոչ պակասեաց Զայաստան ըստ ներկոյ ժամանա-
կին, և ըստ կարի իւրոյ ճիշեալ քաղաքական վիճակի 'ի վեր

Հանել հետ դհետ զգոտս մատենագրաց, և ընտլ զյաղուրդ և զծարաւ որդւոց իւրոց առատալիւ սեղանովք դիտալ թեանց: Բարձաւ Թագաւորութիւն մեր, անկան պարտաւք քաղաքաց մերոց, լուկին ձայնք զընտց քաջամարտիկ մերոց զօրաց և զօրաւարաց, վտարանդի տարազրեցաւ աղգ մեր յերեսաց շրջապատ թշնամեաց 'ի տար աշխարհ, այլ ձայն գրչի ոչ լսուեաց երբեք. նա մենացեալ 'ի վայրս անմատչելիս՝ է զե վայրաց զխաւարեալ բաղդ աղգիս, և է՝ զի միլթարեաց զինքն հոգեւոր յուսով զանմահ պարճանս աղգիս 'ի գիր արձանացուցեալ, և հայրենի կրօնի և եկեղեցւոյ իւրոյ ամենայն ճգգամբք չափ անոյեան ասպարիգեալ:

4. Ղահանայով զՄոսուծոյ դոն և այժմ՝ 'ի դարուս մեր մեղուածան Հայկաղն աշխատասէրք թուոյ ոչ նուազուր, յորոց երակս և յողիս ջերաջերմ եռաց դեռ նախնաճ առաքինութեան Նախնեաց իւրեանց, և յաճախեն օրսուր 'ի մեղ զխոնականք ըստ ամենայն տեսակոց այժմեան գիտութեանց և արուեստից: Համենայն ծաղաց երկրի՝ ուր միանգամ աղգ մեր պանդխտացեալ տաւաղե ընդ թեովք աղատութեանց բարեկարգ տեսլութեանց, անպակաս լսել լինին բարի բարի համբաւք ամենագովանի արդեանց և վատակոց նոցա, և ոչ փոքր գրուեն զախրտս մեր և զհոգիս, ցոյցուցեալ յաչաց մերոց անընդհատ դարսօրս ուրախութեան:

5. Առտահայք ևս ոչ յեանեալ դտանին յայսմ աղգային պարճանաց. ունին նոքա ևս իւրեանց ուսումնական, իւրեանց վարժարանս և տպարանս յայս և յայն երեւելի քաղաքս: Որք ամ ըստ ամէ յօրինեն զպէսպէս դրեանս և արպագրեալ ծաւալին ամենուրեք 'ի զմլացուցանել զպատք ուսման մերոց մտալարժ մանկանց:

6. Հեղինակութիւն այսօրինակ երկասիրութեանց յերկուս դոտս որոշի: Յառաջագոս հեղինակք համարին նոքա՝ որք ժառանգեալ իրօք զգիտութիւն ինչ ինչ լեզուաց և արուեստից՝ կողմն յանձանց կամ թարգմանեն Արքայական մատենից զպիտանի բանասիրական և դպրոցական գրեանս, մերթ ինքնայօժար սերով 'ի նոյն բերեալք, և մերթ յաղգասէր իշխանոց խրախուսեալք:

7. Ստանազիրք երկրորդ դոտու են՝ որք գիտուն դո-

յով մի կամ երկուց լեզուաց և ինչ ինչ արուեստից՝ ըստ բնատուր շնորհաց իւրեանց ոչ Թերմանն ծառայել աղդին ըստ առաջնացն շատ կամ սուղ, բայց հարազատ իւրեանց աշխատանք:

8. Եւն և ոմանք՝ որք ըստ իշամեղուաց սովորեալ են կետլ օտարադուլ վատաւիօր, դուրով անուսու մն՝ աջնին ճայլ-
օրէն, մնւրան աստի և անտի զաշխատանս այլոց, տպեն զայլ-
բենարանս, զսաղմոսս, զժամագիրս, զաղօթատետրս և զնմանիս, և անպատկառ ներտին համբալ ի մատենադիրս՝ ի մարդկանէ հանդոյն առականեալ պրտուէ ագործին (ճիւլպ, խիրդործող) սպրդելոյ՝ ի շարս մտապրանիս թ և սակեթել արհեստաւորոց շորթել պարգէ ինչ յարքայէ: Այսօրին ի միոյ կողմանէ ի թան և զարթուցիչ են ծուլատէր դիանոց, որք պարագայրդու ի կամ այլովք անողտակար առարկայիւք զպատուական ժամանակ իւրեանց վատեալ՝ ոչ շահեցուցանին զքանքար շնորհաց իւրեանց ի պէտս աղգակցաց: Յայլմէ կողմանէ նուաղեն զյարգ ճշմարիտ դիանոց, շամանդաղ թանձր զերկամբք նոցա սիւսելով. որսան զպարզամիտս յանձնառուս ծախուց տպագրութեան դրոց իւրեանց, խոտանալով՝ կամ լաւ ևս ատելով, խաբելով զնոսա, թէ անուանք ձեր գրողնոցին շքով ի ճախատ գրոյն, և աշխարհ համօրէն ծանուցեալ զձեզ՝ դախեցէ զսղգասիրական առատաձեռնութիւնս ձեր և զատուածուպարգէ հարստութիւնս, և սովին խայծիւ փառասիրութեան ցեց և ուտիճ հանդիտանան պիւութեան քսակաց նոցա ի յագուրդ իւրեանց զօշաքաղութեան, գագ ոչ մաղաշափ շահաբեր աղգայնոց եղեալ: Սակայն տրաւոջ և տժգոհութիւն լողան միշտ ի շրթունս նոցա, ծփան անհանգստութեամբ իրրե զծով մրդկայոյզ, թէ բաղբում աշխատիլք և տախտաւնիլք. քրտուք մեր ոչ լիով պողաբերեն, զընանք մեր ցրուեալք ի գիւղս և ի քաղաքս մնան անվաճառ. զծախա ճանապարհին անգամ չհանեալ: Արիպում է միմ վատեալ ի զուր զփողս և զժամանակս ի տպագրութիւն դրոց: Արեն լեզուաւ, այլ սրտիւ ոչ ձեռնթափ լինին ի դիտաւորութեանց իւրեանց, զի այս է նոցա ընդարդս արհեստ տպրանայ:

9. Այսօրինակ նորատիպ դրեանք աճեն, յաճախեն օր

ուուր, գրադարանք զարդարին փառակազմ մատենիք, և նորանոր գրավաճառք ելանեն 'ի միջոյ, մինչև ասել ընդ առախ, թէ մատենադիրք յոլով են քան զընթերցողս, և գրածախք անցանեն զթուով գնողաց: Եւ մեզ արժան էր և վայելուէ զՍտփսիսն բան փոխիտութեամբ կրկնել, ընտացր մեզ զամենայն ժողովուրդս Հայոց տեսանել 'ի հեղինակս և 'ի մատենադիրս: Թուոց. Ժա. 29. Եւ թէ ուրախութիւն մեր այս ըստ ամենայն մասանց լինէր հիմնական, և ուրախարար առարկայն ուղղալ 'ի շնոթ թիւն ազգի և կրօնի, և ոչ ընդհակառակն 'ի միաս և 'ի քալուածն լաւութեանց և պարծանաց Հայոց, Հաւաստին առածք Նախնեաց, թէ չիք անտառ առանց ճագարի. չիք անդ անմոլելիկնդ. և անորոմն. և 'ի վերջոյ չիք բարի առանց չարի: Բոտ այսմ ունաք 'ի նախադաս մերոց Ստանազարաց ոչ 'ի վաղուց ժամանակաց հետէ իբր լուսաւորութեան աղագաւ և եղբարց իւրեանց օգնելոյ և բարխառնելոյ նպատակաւ, ստտան յարուցեալ են պանծալի լեզուիս մերոյ, մերժեն զնա ծայրագոյն արհամարհանք, պարծենան նոր լեզու ստեղծանել, ըմպահիկն և խոտանս գրեն զպատուական երկս մերոց Թարգմանչաց, և զառ 'ի նոցանէ ճախացուցեալ և շքեղադարձեալ լեզու և զգարութիւն Հայկական գուն գործեն հիմնայատակ կործանել. պատճառելով թէ գրալեզուն Հայոց հնոտեալ է և ժանգոտեալ, մեռեալ և ումպեա, և ոչ կարէ լինել միջոց լուսաւորութեան Եւրոպացւոց, զոր ցանկամք (ասեն) հաղորդել մերոց ազգակցաց:

10. Եւ թէ քանի քանի բարեբարոյ պատանիք խմորին յայսպիսի առարկութեանց նոցա, որքան տղայամիտ անձինք հաւատ ընծայեն կեղծուպատիր բանիցն, և որպէս խորթանան փոքր առ փոքր 'ի հայրենի աւանդութեանց, յեկեղեցական կարգաց և կանոնաց, և պաղ սրտիւ ընթանան յորէնս և յուղին ազգութեան, և որքան մեծամեծ փեսոք և խմբարմունք յառաջ զան աստի, անհնար է ինձ թուել զայնպիսիս մի առ մի. զայս մի ինչ կարեմ ասել հրապարակաւ, թէ Լեզու և Սրտն են երկու հաստատահիմն սիւնք տաճարի ազգութեան, 'ի խախտիլ միոյն հարկաւ խախտի և մեան, ուրով և կործանի ազգութիւնն: Որ ունի ականջս լռելոյ լուրջ է:

11. Առաջին համախոհ, կուսակից, հետամուտ և ջանադուր աշանդատարուս նորասիրացս է Ստեփան վարժապետն 'Լազարեանց՝ որդի Տիկիկայ Լորաշէն եկեղեցւոյ երեմին միաբան հանդուցեալ Խոյնցի Եսայեայ քահանայի, որ ծնեալ 'ի Հալաբար, անեալ և ուսեալ 'ի Երեսնեան Ուսումնոսարանի Հայոց քաղաքիս, և զամս վեց աշակերտեալ ինձ 'ի հայկական դպրութեան 'ի 1852 թուին զնաց 'ի Վօրբաթ և 'ի Համալսարանի տեղոյն լուսւ դիպուս և դարուեստս, և յաւարտ ուսմանն ամուսնացեալ լէ գերմանացի աղջկան՝ ոչ ևս դարձաւ առ իւրսն, այլ նախ վարժապետ եկաց լիզուիս Հայոց 'ի Ղազանեան համալսարանի, և արդ 'ի Ղեմազանի Ասեմափայլ Տեաքց Լազարեանց դասառու է ասեն լեզուի Պարսից և Տաճկաց:

12. Ուսումնականս այս յետ մտանկոյ իւր 'ի Ստեփան սկսաւ հրատարակել դրանի մի հայերէն գրեանս իւր 'ի շահ և 'ի շնորհս մանկանց Հայոց: Արոց անուանք են, Հոգեբանութիւն, Արդարադատարան Կրօնի, Հոգեգէշ Կերպար, Հանգիստը Հայախօսութեան օր, Էսքս: Բանգ գերիւսս ուսուցեին տնտրակս տպեալս 'ի Ղազան յամս 1844 և 1846, որք վերաբերին պատմութեան, Վարդութեան Հայոց 'ի նոր և 'ի հին ժամանակս: Յայս ամենայն գրուածս նորա քննութեամբ բխր ան իրաւացի և անխնայ անարգութիւնս և անտանելի թշնամանս առ համօրէն աղքս Հայոց, առ ազգային բազմաշխատ Վերանայանս, և առ լեզու մեր:

13. Մարգէ և թշնամանէ զիշխանս և զժողովուրդս մեր առհասարակ, որպէս թէ կոյր իցեն, և ոչ տեսանեն և ոչ յարգեն զինքն և զկրօնապիսի գիտնականս ըստ արժանոյն, Ժլատ իցեն, և ճշգրն առատաձեռնել նպատաս 'ի լուսաւօրութիւն որդւոց իւրեանց և այլոց: Ետնապէ և շարաշար հայհոյէ զազգային գիտունս և զվարժապետս քնդ ողորմելի եկեղեցականաց մերոց, թէ անտայեալ են հիմանալութեամբ, կամակորին հանդգն կռապաշտ Սինէացւոց, ոչ սիրեն պիւրաւ նորոգութիւն, բանակալ լինին վայրապար, ոչինչ պաղարեւեն յօգուտ ազգի, բայց փայն զովմանս համառօտութիւնս հին քերականութեան աստի և անտի մութացեալս, և ձախոյ ձեռամբ կարկատեալս, զորս համարի զարգ խաբեքայութեան, և ինքն որպէս թէ համայն ուսմանց և գերաւթիձան մակաւ:

ցութեանց հսկայ լցէ, զնոսա Հիւրիայի Լիւր-իս անուանէ ուր
ինքեամբ: Եւ թէ միակողմանի գիտունք են, (որով զինքն
բաղմիակողմանի կամ ամենակողմանի գիտուն համար) բաց 'ի
քերականական և ճարտասանական արուեստից ոչինչ գտանի
առ նոսա, որոց չոր ու ցածր կանոններովն աղիտարար տա-
ռապետցոյցանեն զողորմելի մանկունն յուսումն հնախօս լեզ-
ուին, թէպէտ մեր մինչև ցայժմ ոչ զիւր փախուի ու գէր
կանոնն տեսաք, և ոչ թէ զնորօք կրթեալ մանկունն դիւր-
բնիւղ ոճով և եղանակաւ դասատուութեան առանց նեղու-
թեան և տառապանաց: Աղովէ և զլեզուն և սաստիկս դա-
տապարտէ, զի անհասկանալի է և անօգուտ, մեռեալ է և
անկենդան, ժանդոտեալ է աննորոգելի հնութեամբ, և ան-
պիտան է վասն հասարակաց:

Եւ դեռ 'ի բերանոյ հասարակաց ոչ որ լուաւ և
լսէ տրտունջ և գանգատ զմերոյ անսաղիւտ պատուական
լեզուէ բաց 'ի գոհութենէ և 'ի գովութենէ. ընդ հակա-
ռակն քաժմէն ամենայն միտք և ազադակ մեծ է վասն նոր-
ընտիր լեզուին Նազարեան, զի ոչ միայն անհասկանալի մը-
նան նոցա ամենայն բանք նորա, այլ և այնքան օտարալեզու
ձայնք և հնչմունք են 'ի նոսա սպրդեալք 'ի զանազան աղ-
ղաց Աւրոպացոց, մինչև զրեթէ կարդացողք նոցա նախ ա-
շակերտել պարտին այդոցիկ լեզուաց մի քանի ամ, և ա-
պա թէ կարացեն խելամուտ լինել այնպիսի օտար բառից
անձամբ կամ օժանդակութեամբ բառարանաց:

14. Բանիրունս այս աշխատասէր է յոյժ, և աշխա-
տասիրութեամբ իւրով հասեալ պատուոյ և աստիճանաց,
ունի և ուսումն ոչ փոքր, այլ աւագ, զի բազում դպրու-
թիւնք իւր 'ի միլլրութիւն դարձուցանեն զնա, և նա սխալի
մեղանչէ և ղթէ յամենայն ձեռնարկս իւր, և չ'իք ոք՝ որ
հաւանի այսմ ընթացից նորա, և չ'իք՝ որ ոչ տակալ, քստմ-
նի և վշտանայ ընդ գրուածս նորա, տեսեալ թէ ամենայն
յառաջաբանութիւնք գրեանց նորա բուրեն զհոտ կուռոյ,
լսելի լինին ձայնք նորա-Ռեան, նորակացո-Ռեան, նորախօսա-Ռեան,
բանաստեղծական հնարազիւտ ճարտարապետութեան, իւր նոր
Բեսեղի լցեալ նորով շնորհօք կազմել, կերտել նոր լեզու,
նոր բարբառ վասն հայկազանց, խոսկեալք շնչեն ընդ միմ-

եանս ասելով , , Օրհնչ կամեցի սերմանալապա այս խօսել . Վարժ . մէ . 13 . Եւ որպէս զեղու Հայոց իբր 'ի մեռելութենէ յարուցանել , և նոր կենդանի լեզուաւ ընդ կենդանեացս խօսել , և մի՞ թէ պահատելի որ 'ի Հայոց , որ այսմ բազմակիւն ինն տարակուսականս հարցման արասցէ զբացատրութիւն կամ զպատասխանի : Ի սել զայսպիսի մորմնալիւր միմունջ և աղաղակ արդար և զանց առնել , մեղք և անօրէնութիւն է անբաւելի . Այ՛ , որ գիտցէ զբարին , և ոչ առնիցէ , մեղք են նաւ : Ենեւ զխախտեալ միտս մերոց դեռալթիթ մանկանց պարոք են ամ գիտնաւորի , առանց հայելոյ թէ հակառակորդ մեր անհամոզելի և անխորիւն լինի մեան յիւրեանց յանձնապատան յամառ կարծիս և 'ի գործս :

13. Պ . Եւ զարեանն դադարեալ առեալ ինքեան զՏանթէ Խալայցի , զԼուսէր Սարալին և զՄեծն Պետրոս զառաջին Վայրեն Ուստաց ձեռնարկեալ է փախսիւ զեղու մեր ըստ նոցա , և հնարել , հայթայթել զայնպիսի իմն բարբառ , զի անխտիր դիւրեմաց և հեշտընկալ եղեցի մանկանց աղայոց և առհասարակ արանց կառարեւոց հասարօք և մօօք , առ որ տքնի , ճգնի և զամենայն ոյժ մտաց 'ի գործ դնէ հասանել նպատակին խրում , զպատմութիւնս վերադրեալ արանցն մի ըստ միով : վեր 'ի վայր քրքրեալ , դառ մեղ չվերաբերեալ փաստս զրաճան աշխատանօք բարձրաձայն քարոզեալ յառնիս ամենայն Հայոց , և զինքն արդարացուցեալ և նոր բարեկամ երևեցուցեալ , զի կարացէ զսխալ կարծիս իւր արձակ համարձակ ցաւցանել օրինաւոր , ջնջելով 'ի մերտաց մերոց զոք և զփափաղ ամենապատուական լեզուիս Հայկական , 'ի գիմադրութիւն այսմ առանց ընդերկար ժամանորոյս լինելոյ՝ տեսմ :

16. Եւ 'ի թէ լեզու մեր ուշ դնելով ամենայն հանդամանաց նորա մի է և ամենայն ուրեք ամենայն հայադիտի միակերպ հասկանալի և միակերպ շարադրելի . և յստուի լեզու իմանալք զայն , որ յառաք նահապետին Եղի հասեալ է առ մեզ և պահեալ կուսութեամբ և անտարատութեամբ 'ի պատուական գրութիւն երանելի Հարց մերոց . հասարակեալ և ընկալեալ է յամենեցունց և չունի պակասութիւն , զի որ

Համարձակեցի ուղղել զնա, և 'ի կամս գրողն է պարզախօս լինել և ոչ խրճնաբան, զի ամենայն ոք Հասկացի և 'ի միտս ուցէ առանց դժուարութեան: Եւ ոչ աշխարհիկն այն աղճատեալ զանաղան և տարբեր յամենայնի ըստ տեղեաց և ըստ բնակութեանց վիճակի ազգիս Հայոց, զորս յանհնարիցն է կամ զամենեւեան զնոսա միաւորել կամ զմին 'ի նոցանէ բնորել, և ամենեցուն առնել ընդունելի և գործածական: Իսկ թէ տսէ Պ. Վաղարշան՝ ես քաջ ճարտարապետ գուլով, հանձնորեալ եմ՝ զեղանակ այդմ՝ բառնալով 'ի սպառ յԹաթառէն զամենայն օտարաձայնս, և զանազարեալ հնչմանս, և զամենայն բառս և զոճս դրալեղուն մերձեցութեալ, փոխեմ միայն զվերջաւորութիւնս բառից, և զշարագատուութիւնս նոցա, և այնու հետեանալի առնեմ զբանս իմ, և ժառանգեմ զանուն և զփառս նորոյ լեզուատակի, որ իսկ յոյժ վերապատուելին այդու եղանակաւ իւրով, զի վասն հասարակութեան չէ այդ նորալեզուութիւն դիւրինանալի, այլ նորասերական անախառնութիւն պարստելի և գայթակղելի, զի ոչ նորա լեզուաւ խօսի, այլ իւրովն՝ որ է ճիշդ դրաթառ յանդիւք և շարիւք բառից միայն որոշեալ: Եւս հետեւելով Տանթեայ, Սուտերի, Սոմնոտիւի և Վարանդեայ՝ զի ոչ ունինս փոխիսել, զի ոչ մեծանել, զի ոչ մաքրել և զի ոչ նոր քաղաքական լեզու յարդարել վասն Հայոց, Սեղաք ուղգացդ խառն էին, անկանոն և անարուեստ, և մին զմիւսոյն ոչ հասկանայր, չունէին մեր պէս ճախարակեալ լեզու համեղական, հարկէր նոցա լուազունի, կանոնաւորի և դիւր հառկանալոյ զհետ լինել, ուստի և զհետ եղին և արարին իոգ: Մեք չունեւով պէտա, զուր ջան և անօգուտ վատտակ է գործել զայսպիսի անարժանս ընդդէմ՝ ամենարժան լեզուիս Եւրամեան:

Եղբարք մեր բնակեալք 'ի Տաճկաստան, 'ի Պարսկաստան, Ղազղիս, 'ի Սիբս, 'ի Ռուսիս և այլոք այդու տաշնարդութեամբ ոչ երբեք կարեն շահիլ ինչ և փոխել զի բնաց արմատացեալ նախնական խօսակցութիւնս, որովհետեւ դիւրին է նոցա, վայելուչ և փառք անմահայիշատակ Վախնեաց իւրեանց Եղամախօս բարբառովք վարել և վարժել, քան նորոյ Վաղարշան նորահանդէս Հայախօսութեամբ, որք

լեզուի եղծմունք , խախտմունք կանխաց և կարգաց նշման ,
 ընդ քան յուստի իմն շինու թիւն և օգտաշահութիւն ամե-
 նապայծառ : Դպրութեան և Լեզուի Հայաց :

17. Երբորդ՝ ամենայն ցանկացող աշխատիլ և գրել
 վասն հասարակաց ազատ է գրել ո՞ր Տարատիւ և կառնա-
 ռանց ձեռնամուխ լինելոյ 'ի նախկին մայր լեզուն, մեռեալ,
 անպիտան և աննորոգելի հնութեամբ ժանդոտեալ՝ զնա ան-
 ուանելով . 'ի ժամանակս մեր յամենայն տեղիս ըստ իւրեանց
 բարբառաց խօսին և տպեն զբազում ինչ Տարառ , բայց ոչ ոք
 'ի նոցանէ խօսի ինչ ընդդէմ լեզուին , և ոչ որ 'ի նոցանէ
 այնքան ըմպահիէ զնա , որպէս Ուսումնականն 'Խօրքատեան .
 որ անսանձ զըսու ոչ դադարի թափել զանարդանս 'ի վե-
 րայ լեզուին , և 'ի վերայ պաշտպանողաց նորա , ազէտս և
 իմաստակ կարգալի : Հասարակութիւն մեր ըստ մեծիմա-
 սին անգրագէտ լինելով , մի և նոյն է վասն նորա քան զը-
 րարառ և աշխարհաբառ , սկանծք նորա անսովոր ընթերցա-
 նութեան , ունի է տեսլ վասն նորա գիրք եւ ծառեան , կերտիւր
 եւ խորթիկ , անլի եւ ամեն , հոս եւ կրօն . բեր նախ ուսուցաւք
 նմա գրել և կարդալ , բեր նախ խօսեցուք ընդ նմա մտքուր
 հայերէն ժամանակս ինչ , և ահա տեսցուք , թէ հասկանայ
 նա զամենայն , և զոր թիւրակի արտասանէր Լատոմ , աղբէր .
 մէր . հէր . քուր . աշկերտ , ճախիայ , աղունակ , ևայլն . ինք-
 նին ուղղեցէ զսխալնս իւր տեսելով՝ Լատում . եղբայր .
 մայր . հայր . քոյր . աշակերտ , ճանապարհ , աղանի : Որպէս
 տեսանեմք փորձիլ 'ի նոր ուսանողս , ապա յորչափ անուսումն
 են նորա , որով լեզուաւ և գրեցեց որ , անարդիւն մնացէ
 աշխատութիւն իւր , և հասկացողութիւն խաժամուժին եղլցի
 յերազի և ոչ յարթմնի :

18. Երբորդ՝ լեզու մեր գոլով որպէս քաղաքական , նոյն
 և եկեղեցական , և նմ մատենադրութիւնք մեր գովին լեզուաւ ,
 'ի հնարագործել նորոյ հեշտիմաց հայախօսութեան հարկաւ
 զհետ դայ զամենայն աշխարհական և զհոգեւորական գրեանս ,
 զարձակս և զգալեալանեալսն նովին լեզուաւ յարմարել , ա-
 ռաջին՝ թէ ո՞րքան աշխատութիւնք և ծախք պիտոյ են առ-
 այդ , 'ի փոխել զնսա 'ի հնոյն 'ի նորն , և տպագրել վերս-

տին, ամենայն ոք կարէ իմաստասիրել: Երկրորդ՝ ժողովուրդը
ընտելացեալք բառից և ոճից գրաբառին, և ոչ փոքր 'ի բե-
րան առեալք զալթթա և զժամերգութիւնս մեր, և այժմ՝
լսելով զբանութեամբ փոփոխութիւնս նոցա, կիսով հայե-
րէնս և կիսով այլազգ. յանդաւորեալ, ամբողջութիւն
բառին հայերէն Բնացեալ, և ծայրքն միայն անօրի-
նակ անձոսնի մեանկօք այլանդակեալք և թլիստեալք,
շրտաքեալք խրատացուն անշուշտ ականջօք և մտօք, և ոչ
միայն չքաղեսցեն օգուտ յայգպիտի խառնախնթոր արժանա-
ծանակ հայափօսութենէ, այլ թերեւ դադարեցին նաև 'ի
կանխելոյ 'ի տունն Ետառծոյ, նշովս կարդացեալ անձանց
չլսել միտանդամ՝ զայնպիտի խառնադուժ բարբառ: Եւ հե-
ղինակ այսպիտի գործոյ փոխանա՝ բարեւոյ եղցի պատճառ չար-
եացոյ և որպէս ասի՝ ունքր շինելոյ տեղ աչքն էլ կըհանի.
ուզելով կորուստերիչ գնալ՝ ագաւաւտերիչն էլ կըմոռանայ:
Իսկ թէ ասէ վարդապետն՝ Նաղարեան, թէ ես ընդ եկեղե-
ցական գրեանց գործ ոչ ունիմ՝, թող մնացեն նոքին նոյ-
նութեամբ որպէս Ռուսացն, իմ կամբ և դիտաւորութիւն
են զմանկունս և զհասարակութիւն Հայոց լուսաւորել, թող
մեռելոցն թալել զմեռեալս իւրեանց, մեք զնիկ նորոյն գը-
նացուք, այդու ևս սխալի չարաչար, յերկուս հերձելով ըզ-
լեզու մեր և զազգ. և խորոց արկանելով ընդ մէջ ժողովուր-
դականաց և հոգեւորականաց, միոյն ըստ նորոյն առաջնորդե-
լով և միւսոյն 'ի հնոթեան թողլով. ոմանց թաժայ հաց
ջափելով, և այլոց քարթու. ոչ լաւ ևս է մի լեզու լինել
(որպէս և էն) մի հօտ և մի հայկ, և մի՛ սերմանել 'ի
զուր երկիրառակութիւն և փոխանակ օրհնութեան հնձել ա-
նէծս յամենեցունց մինչև ցլախձան աշխարհի:

19. Չորրորդ՝ աշխարհիկ լեզուն չէ առանձին, օրիշ
և օտարաձայն, այլ նոյն ընդ գրաբառին, 'ի նմանէ ծնեալ,
և 'ի նմանէ զեկեղանութիւն իւր առեալ. և վասն էր՝ ծը-
նելոյն չնմանիլ և չհետեիլ հարադատ մօր իւրում, քան ընդ
հաիւաւակն ստիպել, զի մայրն յարմարեցի ծնելոյն: Եւս
մայր լեզու ոչ միակիսոյ է խրթնախօս, ոչ վասն ամենայն
առարկայից զմի միայն ունի ձայն նշանական ըստ ոմանց աղ-

քատիկ լեզուաց, ոչ ամենայն ունի, ձեք և դարձուածք բաշ-
նից սորա են դժուարիմաց, այլ գոհանալով զԱստուծոյ՝ եւ
'ի մեզ շատ բառք և բանք գիւրիւնք և դիւրինացք, Թնդ՝
զի գրողն եղեցի քաջ հայերէնագէտ, հեռատես, շքանկատ,
նըբազնին և անխառատէր, և ահա՛ գրեցէ և յարդարեացէ
զբանս իւր այնպէս ընտրանաւ, զի ոք ոչ դժուարացի լինել
խելամուտ: Ունիմք մեզ օրինակ զուրբ Եւտարանն, զբա-
զում տեղիս հնոյ Կտակարանին, զՀարանց Սարս, զՅայս-
մաուրս, զամենայն գրուածս Շարհաւոյն, Սարգսի՝ գա-
սակցի նորա, Իգնատիոսի, Ճոն Բարդի և նմանեաց, որք
պարզաբանութեամբ իւրեանց հռչակեալ են ցարդ, ըստ նա-
ցա կարեմք (եթէ կամեմք) զբանս մեր յերկրել: Յիրաւի
լեզու մեր խրթնանայ, մինչ գրողն գիտութեամբ կամ տգի-
տութեամբ ոչ միտ դնէ օգտի հասարակաց, այլ զինքն ջա-
նայ ցուցանել քաջահմուտ հայկաբան պարապեալ բառա-
կադութեամբ քան պարզութեամբ իմաստից բանին, և յայդ-
մանէ կարծիս առեալէ, թէ լեզու Հայոց իցէ հնացեալ և
մեռեալ, և հարկ է մանկացուցանել զնա և յարուցանել
նորաչն հայախօսութեամբ: Արդիտի անխոյնելութիւն և յան-
ցանք գրեցին ումք, թէ ունիցի երկու ձեռք աղանելիս, մին՝
ցած դիւրադին, կիտամաշ վասն հասարակ առուրց աշխատա-
նաց, և միւսն՝ աղնիւ, պատուական ընտիր, նոր, անմաշ վասն
հանդիսաւոր և մեծատօն առուրց: Եւ խորհիկ լեզու մեր Թնդ
համարեցի զգետ հասարակ առուրց վասն հասարակ առար-
կայից պիտանեաց հասարակութեան, իսկ Վարդն ասոնահանդերձ
վսեմ, ծայրագոյն և հատընտիր վասն շքեղահանդէս նիւթոց
և ձեռնարկութեանց, որովհետեւ առաջինն դեռ գուրկ է յա-
մենայն հարկաւոր միջոցաց և 'ի պարագայից, ուր ընդհա-
կառալն երկրորդն լըիւ ունի զամենայն՝ և տէր և ծնող է
նորա. ապա ոչինչ իրաւամբք կարեմք համարել զնա ժան-
դոտ և մեռեալ, և այդու զլանալ զնորա կենդանութիւն. որ
կենդանի է 'ի սկզբանէ անտի և կենդանի մնայ ցարդ և մը-
նալոց է ցկատարած Տի կենդանի 'ի շրթունս և 'ի հոգիս
ամենայն յարդողաց և գնահատողաց նորա:

20. Հինգերորդ՝ գրաբառ մայր լեզու մեր ունի զձոխ
և զամենակատարեալ քերականութիւն, զընդարձակ բառա-

բանս և զայլ հարկաւոր կանանք և ուղղութիւնս, և 'ի վա-
ղաց անցեալ է 'ի կորգս կանոնաւորեալ և մշտիկալ լեզուաց,
և ստացեալ գալութիւնս և պարճանս յընտանեաց և յօտա-
րաց, և ընդէս մարթ է ջոյստելոյի հոյակապ արհեստաւոր շին-
ուած խախտի, քսիկ, առ 'ի կարկտեղ զայլ իմն նորա-
գոյնի զորոյ անձեռնի հրէշութիւն հանդերձեալ եմ' յան-
գիման կոցոցանել բանասիրաց աղբիւր: Իսկ թէ պնդեն վե-
տանգաւոր նարտէրդ, թէ վասն տարածութեան Աւրապա-
կան լուսաւորութեան 'ի Հայս անյարմար է Պարոյ լեզուն ա-
ծանցիլ առ մեզ զնոցայն ուսումն սկսան անուանան և զայլ-
եայլ առմանն այլովք հանդերձ, կարի անիրաւացի է քանդ,
զէ ցայտօր 'ի մեզ ոչ ստիաւ ուսումնական և բանասիրական
գրութեք մտեալ են 'ի լուսաւորեալ աղբաց, և մեծ մասն
'ի նոցանց գոյով գրաբառ, որպիսի են բանաստեղծութիւնք, պատ-
մութիւնք, աշխարհագրութիւնք, թուարանութիւնք, արամարանութիւնք,
երկրաչափութիւնք, բնաբանութիւնք կամ' բնական պատմու-
թիւնք, տօմարագիտութիւն, աստղաբաշխութիւն և այլն և
այլն, և ամենայնի սոցա լեզու մեր եղեալ է բաւական քն-
դունակ և թարգման իւրովք սեփական կամ' նորահար քա-
սիք և ոճովք, և ոչ յիմիք կրեալ զխորտութիւնս ընդհա-
կառակն և Յիկ լեզուաւ դրեալ գրեանց յամենայնի օդ-
նեալ և ընձեռեալ զհարկաւոր նիւթսն 'ի ծովաստրա անբա-
պառ շահմարանաց իւրոց, և ընդէս արդ անյարմար լիցի 'ի
շնչին ձեռնարկս ինքնապանծ ճարտասանիցն, ոչ ապուքէն խոս-
տովանին և ինքեանք, թէ առանց դրաւառին քալլաւիսի մի
անգամ' չկարեն առնել 'ի դէմեդեալ իւրեանց նպատակին:
Աւ ածանցեալն ոչ կարէ երբէք լինել պատուական, բնոր,
ճոխ և բաւական յամենայնի քան զնախտիկ մայր իւր, որ
'ի վաղուց համբաւեալ է իւրովք աստուածատուր բարեւա-
ռութեամբք:

21. Սեպտեմբրի' խախտեալ զվայելչապանծ լեզու 'Եւա-
նեոց և փոխանակ զնոր իմն սահմանել չ'է գործ միոյ դիտ-
նականի, զի առած է երկու աչք առաւել տեսանեն քան զմի:
Իսկ ընկերութիւնս պիտի ուսեալ, և քաջ ներհուն' որ-
պէս դրաւառին, նոյնպէս և ամենայն գաւառական խօսակ-

ցութեանց, և ասանց խախտելոյ զՀիմունն և զՀիմունսն այժմեան Վերականգնութեան առնել ընտրութիւն ամենայն տեսակաց բառից որոյ թի և իցեն, և ըստ այնց յօրինեցեն զՔառարանս գործածական և անգործ բառից, աստղանիշ նշանակեալ, թէ այս բառ է գործածական, և այն ոչ, ոչ հայեցեալ և յայն՝ թէ այս բառ գոյ՝ ՚ի գիրս թէ ոչ, և կամ յայն՝ թէ այս ինչ բառ ՚ի շրթանս հասարակաց լսի այս թէ ո՞ր բառ է քաղցր, և ո՞ր պակաս ՚ի Վարդի, և ո՞րով բառիւ առտել մարթէ գիւրիսնց զբան մեր առնել, և ըստ այսմ կարծեմ՝ բազմոք յոյժ փարատի մեայլ արօտաբանս թեանց ՚ի լեզուէ մերմէ, և ամենայն որ անտրտունջ տրախտիրա ընկալցի զայն, լսեալ և զաղարեալ ՚ի քանահելոյ զնա: Օյ յոյժ յոյժ բառք են ՚ի՛ հասարակաբանութեան, որք ոչ գտանին ՚ի գիրս, ուստի և ոչ ՚ի Քառարանս նոյնպէս և ոչ տակաւք են՝ որք գտանին ՚ի Վերս և ՚ի Քառարանս, բայց գործածութիւն նոցա ծակտէ զլսելիս, և խանդարէ զշարս գեղեցիկ շարադրութեանց, ահա նշանակեաց բերանախօս և գրախօս բառից և ոճոց անգամ զնաութիւն և ընտրութիւն առնելով, և ըստ այնց Քառագիրս առաջընթել, լեզուն հեշտանայ օր աւուր, և որպէս յառաջ ասացի, մի գորով նմա, յարատեւ գարձեալ յիւրում միտ թեան մինչ ցլերջ: Եւս թէ ոչ՝ մի այր յիւրում սենեկի մեռացեալ, հրամայելով գրէ իւրում՝ խելքին զօռ տալ, որպէս ստեն, և ասանց կարեաց և կարօտս թեանց արդակցաց իւրոց նախազգաց լննելոյ, հայել միայն ՚ի հեռատանէ դիտակառնք հանթեայ, Լուսերի և մեծին Պետրոսի ՚ի ցանուցիր ազգայոց, ոչ կարէ առնել ինչ, թէ և հրեշտակ երկնային իցէ, թէ և խնամութեամբ քան զՍարգիս գերազանց գացի, միշտ սխալեցի ախպիսին, միշտ անպատշաճ շարացին ցանք նորայ և միշտ այսպի կատականայ եղիցի առաջի իւր և այլոց ազգաց: հանթէ, Լուսեր և Սեծն Պետրոս ՚ի մեջ ազգաց իւրեանց կացեալ, և գրաց և բանից իւրեանց մերսնս և ջատագոյն գտեալ զուսուսք միտ յոյժոց իմաստնոց, տրտիւն այն զամենայն ինչ գովելի խոհեմս թեամբ, և ոչ յաջ և յահեակ զթշնամիս յորինեցեալ, և կոյմ ժամանակակից ուստ մնականաց զյորդ, զգիրք և զանուանս նուազել

7038-17



յով : Ուր սէր և միաբանութիւն , անդ և ամենայն դարձ
բարի : և ուր ասեկութիւն և նախանձ , ամբարտաւանութիւն
և արհամարհանութիւն բնկերաց , անդ կործանումն և անկումն
ամենայն բարեխառնութեանց :

22. Եւթներորդ՝ յապացոյց մինչ շարդ ասացեալ բա-
նիցս յառեան հանեմ զնորապալա Ստեփան Ստ . Գա-
գարեան , այնէ զՀանդէս նոր Հայախօսութեան անման , որով
ձգելու անդէր մեզ զնոր բազմօրինակ արար մշակեալ լեզու , ա-
ռաջի ասեկով զամենայն սխալանաւ նորա ընդդէմ լեզուիս և
բնարանութեան , բայց նոյն իբր յառաջարկութիւն կղից
գրեւալն յիշեալ 'ի նմանէ 'ի նոյն Գլխին յէջ 208 , սա-
կաւ ինչ վտնութեամբ և յապումամբ :

23. ,, Երեկոյ մի 'ի միտին ընդ հօրն դնացեալ յայ-
գին , ետես անդ զմեզու մի սրտացեալ յոտալն խաշոր սարգի-
ւոր բայեալ զեւր սպանալից մկրտաաձե բերան , մերձ էր
սպանանել զնա , բայց երեկոյն նախ աղաթեաց զմեզուն , և
ապա քակեաց զցանց յախշաակող միջատին :

,, Հայր երեկոյն նշմարեալ զայս՝ ասաց , իրդեակի
արդեւ կուեա զու այնքան չէն համարել զհանձար և զյա-
ջողակութիւն կենդանւոյդ , մինչև վատահանալ քակիլ զնա
բայն բազմաշնորհ ճարտար սպեռակաւն հիստամ : Եւ յամ
առախանեաց երեկոյն , մի թէ հանձար և զխառսրութիւն
սարգի չեն նենդաւոր և ողղեալ 'ի սպանութիւն և 'ի
կործանումն , բայց մեզուն ժողովէ վրան մեր զմեզը և զմեզ
'ի բժշման խր , և զմեզ շահ 'ի սարգի : Եւ զայս խի
պատճառաւ զհիստամ սարգին քակելն և զտգնիւ մեզուն
սղաակցի :

,, Գովեաց հայրն զգառաղութիւն պարզ միտ անմե-
ղութեանն որ անդանէ զհանձարն ալտարստա միայն փայ-
լուն , որը խորհուրդ է մեզու և կորստա անձնասիրութեան
կամ լաւ ևս ստել արիւնասիրութեան սղաղա :

,, Հաւել հայրն , թերեւ անխրաւեցար 'ի սարգին , զե-
ղա պաշտպանէ զդեռահառ ուղիղս խաղաղ յապախանութեանէ
ճանձկն և տխրեաց , հետեւելով զոտալն խ . 'ի վերայ նա-
ցա : Սկսեալ ասոյն կատարէ զայդ գործ , և հարց երեկոյն
վրան պահանջեալ զխաղաղ մեզ , և չէ յառեալեւ 'ի յա-

գորդ տրեւածարու թեան իւրոյ : Այն պատահանեաց հայրն, վասն խաղաղ չ'է ինչ նմա փոյլ : Որքնն՝ առաց երեխայն, բարեբար թիւնն այն՝ զոր ցտցանէ նա ակամայ, չանկ ինչ արժանալարդու թիւն, զի բարու թիւն կամայ ճանաչի 'ի միմ' բարի և զեղեցիկ իրի :

,, Կրկնեաց երեխայն, վասն էր սորդ նառի մի այն յիւրմ' ստալիկ, այլ մեղաք կեան 'ի միտին ընկերու թեամբ և մե սրանու թեամբ, և անգագար աշխատին յօդուտ Են :

,, Ասար պատահանեաց հայրն, յարագս բարի խորհրդաց բաղամբ մի այն կարեն միտնու և ընկերանու ընդ միմ' եանա : Բաշխացու թիւն վատու թեան և անճնախոր թեան կրկ 'ի մէջ իւր զպատճառ յատուկ կօծանման : Այսու խորհրդով ընալ թիւնն իմաստուն չ'է կամեցեալ փորձել զայն իր, զոր մաշդիկ այնքան յաճախ անկարելի և կորսաւոր անսեալ են և իմացեալ :

24. Հանգես նոր Հայախօտու թեան Սար. Նապեալ 'ի Մարտի յանցեալ 1857 ամի է Մարտան մեծագիր, որ առնի 4504 էջ, և իւրարանչիւր էջ 438 ասղս մանրատառ տըպագրու թեամբ, որ թէ փոքր ինչ խոշառառ լինէր, արդարեւ ստաւարանայր և թանձրանայր քան զՀայախօտ քնն մեր, և լինելով ճանրատար՝ վնայ գայր գնալին և ընթերցողին :

25. Բալանդակու թիւն նորա են առակք, առանք, բարոյական գրոյցք կամ առացւածք, խրատական խօսք, պատմութիւնք, արտաքիւլք, մատցածին առաւելք (հերթեմք) բնական պատմութիւնք, վարք Բալանդակ և Սիրասոյ, և այլ ինչ ինչ յարմար և անդարմար գրուածք : Բայց թէ այս օրմ' չեղձախոտեալ թարգմանութիւնք ազնիւ իցեն, կամ պատշաճախորք մատաղատի մանկանց, կամ աւագագրականքն վաղելիք իցեն լսեցեաց և մտաց մերոց պատանեկաց, և ոչ միտաւարք նոցա, որոց ընծայի զայնու բողբամ որքեք պարճանօք, և կամ բնական պատմութիւնք իւր ազնիւ և անսպլումբ իցեն, զայս ամենայն և զմանկաւ այլոց թողում տկանել և դատել, մի՞ զի բնագիրքն չ'են 'ի միլի 'ի ձեռն իմ, և միւս ևս՝ զոր կոչուած ժամանակի համար իմ պնդեալ հեա այնպիսեաց : Եւ զլեզուին միայն միտաւարք թերու թիւնն և զերկայնապաշ թիւրութիւնն և զմեծամեծ ող

խառնման յերևան հանեմ քաղաածով 'ի զգաշտ թխն և 'ի պէտս մերոց ար/աջան հայերեւոսէր համբակաց :

26. Ո՞չ նորա կամ լեզու համարեա թէ գլխովին է խառնաշինթ խանգարեալ, աղաւաղեալ զբարբառա : ծայրէ 'ի ծայր ծոխացեալ աննադիր վրիպանօք և անկանոն դասաւորութեամբք իբր յովինթ հրազոյն 'ի ժանգամած երկաթ ընդելուզեալ, կամ աղբււր վճիտ 'ի ժահահատ աղտաղտուկ խորատուզեալ, և կամ իբր մարգարտայեռ շքեղաձև հանդերձ կերպտեսայ շքման զգեցեալ յառատուն կոյս : Եւ կամ կոյս աչազեղ, և շքողաւորիկ հնաւի և պատառոտուն ձործովք զգեստաւ որեալ : Թեպէտ և ինքն 'ի վարդապետական սլմունի և ծանուցման իւրում պարծի, թէ այն իցէ խառնութիւնն հասարակաց, նոր լեզու, բռն և յարմի հաբառ, հանաքի և արուեստի օրմի դրած հայեանքն հաբառ բռնախառնութիւն, և ոչ վարեալ ընդ նմա որպէս բռնաշին, այլ ոչադիր եղեալ յարմարութեանց նորա, և ինքն որպէս հայեանքն հարապարտութեան, բարձրանալովս ճշակեալ զմեր գեղեկի հաբառ լեզուն : Ո՞չ որ թանկն իւր սե չեաւի, Լիցաւն էլ իւր ձաղին բլբուլն ձաղի վերայ աւելն սիրուն և համարում :

27. Եւ յեա բանի մի առդից կամեցեալ վարագուրել զտարբերեալ պարծեցողութիւն իւր, կամ զլծացեալ և խղճահարեալ, և կամ երկուցեալ 'ի կրթիկաց իբր տձև կարկատան յաւելու, և Դաւ և շատ հետի է մեզանից այն ինքնահաճոյ մտածութիւնք, որպէս թէ մեր խօսելու սձր առ մեհայն տեղ զուտ սակի էր, ամենեւին անխառն, ամենեւին անարատ : Բաւ լիցի մեր պատրաստ եղբ, և հոգով չափ սրատրաստ ուսանել մեզանից աւելն ընտիր, աւելն գեղեցիկ խօսողներէցը, և առ 'ի սրտէ շնորհակալ կը լինիր այն մեր եղբայրակիցներին, որ աշխարհիկ հայախօսութեան մէջ աւելն վարժ և կիրթ լինելով, կը կամենային սիրողապէս ուսուցանել մեզ, ցուցանելով մեր սխալանքը, մեր պակասութիւնքը, հայկական լեզուաշինութեան համար ապագայում :

Փառաւորի մեր Ուրդապետը, Լրատած կեանք սայ իրան, շատ խելօք և հեղու խոնարհ բաներ ասաց, կամք է տալի, շնորհակալ է լինում սրտիւ, որ իւր սխալները սիրողապէս ցոյց տանք իրան, ազա թող, մի փոքր ժամանակ

բանը թողնի, ականջ անի:

28. Սարգսպետն Սաղարեան գեռ 'ի 1846 ամին Ե-
ցոյց զեախոթիւն և զեամու թիւն իւրոյ գրէն 'ի հրատարա-
կելն զառուերէն տեարախն մակաղբալ , , Обозрѣніе Ис-
торіи Гайканской Письменности въ новѣйшія времена. Ընդ
այս դարձ նորա ամենախալ և ընդդէմ պատմութեան և
մատենագրութեան Հայոց բազումք բարբորեցան բարկութեամբ,
յորոց մի Սարգսպետ և մի Ղաթարհախն պատրաստեցան նը-
շտակել զաններէի սխալանո նորա, և ստատել՝ զի մի ևս
վատահասոցի յայնպիսի անկանոն ձեռնարկ և 'ի դարձ, սպա-
ռազկենալ բոլորովն զեղաւ և զգրիչ իւրեանց , այլ ես ,
վնայ ինձ, մեզայն Մատեմայ, ընդ մէջ մտեալ շեջուցի գհուր
բարկութեան նոցա և խաղիանեցի գնացայն օրինաւ որ ընդդի-
մաբանութիւն , պատճառելով՝ թէ հեղինակն ոչ գիտա-
թեամբ արարեալ է զայն, այլ ակամայ սխալեալ յիտալա-
կան Սատենէ Սաքիտայ Ղաթայի Սոմալեան, որ վասն մա-
տենագրաց Հայոց, և թէ մեզ համադգեացո նորա պնդո է
գնորարժարձ եռանդն նորոյ հեղինակի առաւել ևս բարբո-
քել , և ոչ թէ առ ետեղ շեջուցանել զայն և ընկղմել 'ի
վհառութիւն: 'Ի բանից իմոց համոզեալք արգարե մեզմեցան,
և 'ի ձեռաց զգրիչս 'ի բոց ձգեցին, մեծայրոյ լինելով՝ թէ
Սերապատուելին այն զգատանալ ունի ինքնին , և քա-
ղաքալարս թեամբ վարել և վարել զեղաւ իւր և զգրիչ ,
այլ հակառակ ամենայն ակնկալութեանց մերոց տեսաք և
տեսանեմք , թէ Սարգսպետն այն անհամակելի և անլուր
կացեալ խորհրդոց և ակնարկութեանց հեռուոր և մերձու-
ւոր բարեկամաց իւրոց, անդադար քարընկեց լինի շուրջանա-
կի առ ազգակիցս իւր անհաւրին վատարանութեամբք , խօսի
և գրի զոր կամի, և առհասարակ ազէտս, իմաստակո, հը-
նամուր և կամախորս կոչէ, որ միանգամ ձայն հանէ՝ դըւ-
ղեալ յաղղատիրական հոգւոյ, և ոչ հաւան ցուցանէ զինքն
չարսչար և համայնից գայթակղեցուցիչ գործոց նորա , Եւ
այս՝ որպէս թէ ինքն ուսեալ յԵւրոպա 'ի Վօրբառեան
Համալսարանի հասեալ է 'ի գաղտնի ամենայն կատարելու-
թեանց , և եղեալ այնքան ամենակողմանի Փիլիսոփայ և
Պաեախիոս, մինչև լինել երկրորդ Վաւիթ անյալթ , և

չունել, պէտս թէ որ ողորդեց զնա • իսկ այլքն իբր թէ
 'ի գտնոց և 'ի փարախոց երեսոյք մարդակերպ անասունք ի-
 ցեն, թափուք և ունայն յամենայն կարենոր գիտա թեանց ,
 և չ'են իշխան խօսիլ կամ ճ'իկ հանել առաջի նորա • ինքն
 նշմարեց գշնդ աչաց մերոց և փաթայ հանել գնդին • Բայց
 զդերան տեան իւրոյ 'չ տեսնեց • Է զե՛ յեկեղեցին Մատ-
 ծոյ ձեռն արխանէ կարճել զորրապան և օթն խորհարգս նորա և
 բոա կամոց իւրոց սահմանել և խօսիլ • և է զե՛ զեղբայրն
 մերոյ օձեաց ունի Զնիլ զհնաթ թիւն նորա Դճէ, և նոր ի-
 զօ կարկատե և մայնաւն նորոյ Հայախօսա թեան • Եւ թէ
 ամենայն Ռատահայք քաջ աշակեր, նորք խորինոց և յա-
 մենայնի վերահասու լինէին մտաց, խորհրդոց, բանից և գոր-
 ծոց Սար • Մաղարեան աղբեւոյք հասարակօրէն 'ի վնաս
 եկեղեցոյ, կրօնի, ազգի և լոյսի մերոյ, ոչ միայն օգնէին
 ապագայ թեան զրեանց նորա, այլ և ճարակ հրոյ տուեալ
 դամենայն մատենա նորա, խափանէին զնա մի՛ ևս խօսիլ
 կամ գրել ինչ զազգի, զկրօնէ և զեղբայր մերմէ • Եւ
 ճշմարտութեամբ ասացից, յոյժ սակաւ են՝ որք կարգանք
 զրեանա նորա, և նորա չ'է տալաւայք զապեալ ինչ, իս-
 կայն յաչաց և 'ի ձեռնոց իրեանց 'ը բաց լնկնումն զայն,
 տաղախոյս ի թշնամանաց և յանձ զբաւածոց նորա, և
 յանուանէն իսկ շտապեալք • զի միանգամ անշուշտ լեալ են
 իրադէկ, թէ այն անձն անասնձ զըտու խօսի, զոր խօսին •
 Զերկարեցաւ և յիմեց կողմանէ պատասխանատու թիւն
 քնդ գեմ ամենայն համարձակախօսութեանց նորա, զի եր-
 բմն զանց առնէի և յաչնչ զգրաւածս նորա համարել, և
 մերթ երկայնամիտ եղեալ նամակախօս միայն լնկէի
 քնդ յարգելւոյն իբր քնդ երբեմնական ինոյ աշակերտի,
 Բայց նա մչ միայն յետս կտեցաւ 'ի խորհրդոց և 'ի
 գործոց իւրոյ, այլ և պատասխանեաց մչ զբաւոր բանից ի-
 մոց, մինչև տեսաք ահա՛ ծնունդ զայն անդլախ և անտն
 հրեշ, որոյ անուն և թիւ ստիպել և պրծեալէ՛ է ամե-
 նայն Հայոյ, որ միանգամ ծայրիւ մատին մտաց առեալ է
 զճաշակ քաղցր և անոյշ լեզուին իւրոյ • զի փախանակ ուրա-
 խանալոյ յոյսմ հանդիսի Մարդապետին Մաղարեան, տիրի
 և դաւանանայ հոգեւոյ և մարմնոյ, տեսեալ զքեզապանձ

ըզու իւր խաթարեալ, վաթարեալ և անխիղճ բռնաւոր թեւամբ յալին կործանման հասուցեալ :

29. Ոգորմէրսլ վեճակի տեմել մանկանց մերայ՝ և ամենեցուն, որք միտմտ թեւամբ ընդունին զայս և զնոյնալի կործանեալ իւրեանց, օգտակարս և հարկաւորս յառաելա թիւն ուսման իրենց, բանամ և առաջն տանեմ՝ զամենայն ատկս սխալանաց նորս, և դուք տեսէք և անձամբ անձին համեմատեցէք զնոս ընդ բնագրին : մի՛ ամենայն հոգւոյ հաւատացեալ, այլ բնորեցէք զհոգիսն՝ որ յՄատուծոյ իցին : ձեզն զառաւանս արարէք, թէ այն ամենայն պատուական և բնաիր բառք մեր և ոճք ուրպէս խաղալի և ծաղրական իմն յառաջ բերին, ուրպէս անկարգ և անկանոն ալար և անոր ձգձգին բոտ կամոց որպէս աւար անտեբունչ անկեալ ՚ի ձեռս թշնամաց : Որքան բառք և աղք, նայեքան զբեթի սխալք և զարտուղա թիւնք յորինաց Հայկաբանութեան : Բայց մի՛ թէ հնար էր զամենայն առ հասարակ յայտնի կոցուցանել, և ամենեցուն միով կամ երկուսովք պատասխանի կամ քննա թիւն տանել, ոչ, ոչ, այդմ չեք հնար : ես քաղաւածով գիմ ՚ի հարկարաց և ՚ի հաղարաց յերեան բերեմ, և դուք նորք զայլ մնացեալսն կուձեցէք : Իսկ առ ՚ի զիս բա թիւն ընթերցողաց զայն ամենայն յերեքասան կարգաբաժանեմ : ՚ի վերջոյ իւրաքանչեւ բնաւածոյ կամ բառի զերեսահանարն նշանակելով, և ապա սուղ ինչ ՚ի ստորե կիմ կարծիս և զգաւորս թիւնս առկեմ, որ միայն պէտք բանիցն պահանջեն :

30. Իսկ Բառք և բանք գրարատք՝ նայնու թեւամբ յառաջ բերեալք իւր նորալիզու աշխարհաբառք յոյժ մտքը զանաղանութեամբ :

Ե. Բառական թարգմանութիւնք տարբերք բոլորովն ՚ի մարտը Հայկաբանութեան :

Զ. Օտար սխալանք ընդգեմ ըզու իս ՚ի բառս և ՚ի բանս :

Դ. Ոճք և բառք Վարդ և աշխարհիկք խոհեալք ՚ի միտման :

Ե. Տարապալման և ամենայնաճախ կիրառութիւն անկատար ժամանակաց բայից վերանայի ՚ի բնայ և ապաւնի ժա-

մանակաց, մանաւանդ ընդ դիմապսկաւ բայիս՝ պիտի է:

Է. Ըճականք ըստ մեծի մասին վերաբերեալք մարդկան՝ բռնադատութեամբ տուեալ լինին այնպիսի առարկայից, որք ոչ յարմարին երբեք:

Է. Սեփա կրկնութիւնք նոյնանշան բառից՝ ի մի և ՚ի նոյն բանի:

Է. Տարապարտ կրկնութիւն բառից և իմաստից:

Թ. Բռնի հոլովումն անուանց, դերանուանց և դերբայից արտաքոյ օրինաց զբարաւին և հարաւին:

Թ. Բռնի ածանցումն և բարդութիւն բառից:

Ժ. Բռնի խոնարհումն բայից:

Ժ. Մանր կամ թեթեւ սխալանք, ընդ որովք իմանալք և զտեղգրութիւնս բառից, առանց որոց բանն իմացեալ լինի լին:

Ժ. () ատարագի անուանք բոսոյ, անկոյ, հանքաց, կշռոց, չափոց և կենդանեաց նոյնութեամբ ՚ի դործածեալք առանց հայերէն ծանօթութեան: Առ բաց յայտմանէ յատուկ և հասարակ անուանք զատիւ թարգմանեալք ՚ի լատինեաց փոխին ՚ի լիւն, կամ այլադք փոխին, և այլադք յանդաւորին ընդդէմ սովորութեան լեզուիս:



ԿԼԵԳ՝ ԼՌԼՃԻՆ

31. Բառք և բանք զբարաւք՝ նոյնութեամբ յառաջ բերեալք իբր նորալեզու աշխարհաբարք յոյժ փոքր զանալանութեամբ:

Բառք.

արշալոյս. անժխախիլ. անդլիս գործ. ատաղճագործ. արմատախիլ. ապառաժ. տպարանք. անտատ. անտառային հիւրք. ապիրախա. առաջնորդել. արգարե. եղջիւր. այծեամն նապաստակ. ճագար. իսածանէ. լիզանէ. խրճիթ. աակառ. կապիկ. շինական. վանկեք. շանմարան. տուտր. քրքիջ. խորազիմայ. մանկկա իկ. քէշական. Ծնշիլ. Ժլառ. շիջուցանել. վարսալլիւրայ. սովորել. շիզաշոյիաց. խառութիւն. պի-

տակ, որնաշար, փանկուշակներ, մանկածու, ստիկտա, եղ-
րակացութիւն, ելերտրական, շարունարարութիւն, փայլայեղ,
սպառնամ, ծիրանադղեւտ, դահիճ, գղեակ, կախարդ, զմայ-
լեցացիչ, կարկաչեւթ, երկճիւղ, շառաչեւն, միմեանց, երե-
րաց, արսար, արսարական, սղջոյն սահմաններ, փառաբան-
փամե, կարկաչեց, դիմեցի, մերժեւ, ըստ որում, այսու
ամենայնի, ի վերայ այս ամենայնի, արտարին, նմանաբան,
ծափ, ծափ, ժպտումէր, սպաշաւելով, սպասուար, թու-
լամտութիւն, քաջութեան սրակ, մարդահաճոյ խաբեբա-
յութիւն, ճեղքեւ, յատակ, ծանուցանել, որովհետեւ, մին-
չեւ այսօր, մինչեւ այժմ, աստուածարժան, արքայալայեղ,
մարդ ցանկալութիւն, սրինդ, շունջ, կիտաբուրան կազմեցին,
տաղանդ, մնաս, տախեր, ցնցիւնք, աղօտ խանչիւնք, շէւնք,
կողեղապին ունացք, անընդհատ, :

Եւս ամենայն եւ այլ բաղումք են ճիշդ բառք
զրոյ, եւ մեծու մասամբ խրթինք եւ դժուարեանք,
որոց փոխանակ՝ եթէ կամէր, զայլ հեշտիմաց բառ
ի դարձ անէր, զորս ունիմք յաշխարհարաւի:

Բանք:

,, Օգաց խիոյն. 41: Եւ այնքան եւս դունաթափ,
այնքան եւս նստալ, այնքան եւս կիտամեւ է այսօր:

,, Ունի՞ դա վիւյ կամ՝ ասպոցոյց: — — Բախճը,
կապելը եւ օձը հանգիստացան դատարանի մէջ. 146: Եթէ
Բատա ամ վեպի է ընդդէմ քո: . . . Բայժմ Սկնեախ-
կեան համարակապիտութիւնը կառարումէ այդ խոտումը:
147: :

,, Բայց երկու աւելի հասակաւ որքը պատասխանեցին,
Եթէ կամք չունէին երբեք ամուսնանալ, եթէ չգտանէին իշ-
խանաւոր փեսայք. 147: Դա շատ պատուական աղջիկ է:
Դա այնքան հեղարարոյ եւ համեստ էր, կարող չ'էի վերըն-
ալին դարձուցանել իմ հօր գոյրք. 148: :

,, Յանկարծ նայելով դէպ ՚ի մի ծառաղարդ ճանա-
պարհի վերջ. . . 149:

,, Եթէ ձեր աղջիկները կամք չունէին մեռանել փո-
խարէն ձեր. . . 151:

,, Բաւ որում՝ այսպիսի պատուական հացիկըութիւն է

պատրաստել ինչ, . . . 153:

Այսին ժամ տիկինն բարե սիրտ ունիմ ես, բայց հրէշ եմ, . . . 155:

«Ի վերայ այդք ամենայնի դողդողալով սասոց նա . . . 156:

«Բայց այնպէս փափաղելի էր ինչ կրկին անգամ աշտանել իմ հայրը, . . . 156:

«Աստուածացաւ միայն միսս եւ ու թօր, . . . 158:

«Աս շնչեց որպէս հոգմի սօսութիւն ծառ երկ կատարել վերայ. կամ որպէս փոքրիկ ալեքներ ծովափի մաս եւ խօսեց այսպէս. Աս ողակից էի Սարգսզ թողաւ որքն նորա ճեղհապարհորդութեանն . . . բայց սպասում էր միայն դիպուկ ժամանակի, . . . 194:

«Հպարտութիւն, նախանձ, ժառու թիւն եւ բարեկուկութիւն խառնակութեան նոցա զեղեցիկ զուգորդութիւն թիւնը, . . . 195:

«Բո զայնսնը է այն փոսկրեայ դու աղանը, . . . 196:

«Եթէ դու քո արքայական գաւառները իմաստութեամբ վարես, ապա ե դու կարող ես տեղեկանալ այն բնութիւնը բաներին: Այնուհետեւ քո աչքերը եւ ականջները փոխանակ այն ոսկեզէն զնամակին կըսպասաւ որքն քեզ. Աս ծառուցի քեզ: Այլ պայծառ անայ քո աչքը արդէս արեգակն, . . . 197:

«Օրօնում էր սենեկի մէջ զուարթ եւ երախտաւոր նազ դէմքով, . . . 143:

«Տաշտեայի էր ամենայն աշխատութիւն այնպէս, որ նա անձնատուր եղաւ դատարկութեան եւ ծուլութեան, . . . 198:

«Այնու ամենայնի, անաղտ զեղեցիկութեանով փայլում էր նա, որպէս երկնաւոր լուսնի դառալ, . . . 200:

Այս ինչ հակառակաբանութիւն է, ասոց արտասանին, . . . 201:

«Պիտոյ է բնակեր թոյնի բաժանի, . . . 203:

«Թագաւորանէր մի այնպիսի ապահով փոքրում, . . . 4:

«Արտեման աղպէս էր իմ բնութիւնը, բայց ես իմաստութեամբ յայտնեցի բնութեանն. . . Այնուամենայնիւ տեղ եւ հիմնապէս բաժնաւ. 55. Այլը զարթնում եւ աշտան

նէ, թէ անգլուի էր, 21:

„ Սիծանուն ճարտարապետ բարձրածին բանաստեղծ
ծուծեան մէջ, 41:

„ Դատ երջանիկ համարէի իմ անձը, եթէ այդպիսի
սի պրահանութիւն պաշտպան լինէր իմ հայրենիքին, 64:

„ Քաջութեամբ գործել և քաջութեամբ համբերել
սակար են Հոգեւորացիք, 63:

„ Երկիրս չ'է երկիրք, բայց չ'է նոյնպէս մի ցաւալեց
ձոր: Մարդիկ չ'են հրեշտակներ, բայց չ'են նոյնպէս ստատե
նայք, 404:

„ Կանոն ու բեռնապատ հողածախները հանդիպելով
ապականիկն անթմերին, ջարդակցան սորոս և փառաւոր վարձ
դաճարը լծակեցաւ յատակի վերայ, 102:

„ Սոսքը յոյանի էր ինքեան միայն, 163:

„ Լեռնայն տեղակի վառակոյր վայելչութիւնը նա
զեցացին նորոս ունեցած արձախն ու սակին, 167:

„ Բայց մի այլ ոք վճարել է փոխանակ ձեր, 169:

„ Իւր արժեքը անխափր առատաձեռնելով ամենայն
մարդու, 166:

„ ()ը ըստ օրէ աւելի պայծառապէս փայլատուում
էր, 179:

„ Բունը կը նորոգէ քո սպասեալ զօրութիւնք, 221:

„ Եւ ձիւնափայլ ծածկոյցը անմեղութեան նշանէ, 221:

„ Մի մեղով հանդիսաւոր բազմաձայնեաց երգասացու
թիւն, 222:

„ Եւ ամենայն մարմնք ունին մէջ սեփական կշիռ և
ծանրութիւն, 314:

„ Բայց ոչ առանց աստուածային օրհնութեանք, 419:

„ Երաստածային հաճութեան մին առանձին ապա
շրջ, 390:

„ Դատ անգամ է միայն անձնական շահասիրութեան
ունեցեալութեան և բնական ձգտողութեան ծնունդ, 392:

„ Երաջութիւնը գիտութեամբ աւերել, 398:

„ Իսկ էր լինել աղքատ արդարութեամբ, քան թէ
հարստ անիրաւութեամբ, 399:

„ Մասնաւոր կեանք է գիտոց առարկանութեան բա

դարձան հատ ախարա թխնը է դարաց խահեմ թեան, լառ
թեան և մարդահաճա թեան, պատերազմը է դարաց քաջու
սրբառ թեան, վաճառական թխնը առաջմարտն կարգի և
ճիշդ դարձակաարտ թեան, 426:

11 Հոգեշարժ զա գաճայնա թեամբ բարձրացա ցին իւր
եանց երդասացա թխնը մինչև ամպերը, 481:

11 Ի՞նչ կամի՞ տղա մի վաղ ապհան և ում կամի՞ իրո
տանայ, Բայ, Գէպ, առ նախագրա թեանց վերայ
միշտ սգորեմ է և նախ գլօր վարէ զնոսա՝ բայց ՚ի
սորանից, Կէպ ՚ի Բոտամ, առ ՚ի սրտէ, բայց
զխղճալի միջան զբէկ յայսմ շնորհէ սկսմա թեան
իւրայ, և աննախգիր արականու ՚ի գործ ամէ զնա
թէ առա և թէ աչաւ:

11 Մտաւ արեւը շողալեցին հոգեպայծառ յառաջ, 137:

11 Բայց ՚ի վերայ այդ սմեղայնի զիւղացին չկարողա
ցաւ կարդալ անհնոցադ արծը համբերա թխնը կորուսանելով
առաջ նորան բարկա թեամբ, 26:

11 Կարելի էր կարծել թէ նա որպէս Բոտամից հրեշ
տակ ուղարկած էր մեզ, որ մեր մանուկը կրթի և դաստիա
բակէ, 175: Ար երբեք անսած չէր իրօք, 308:

11 Հանդիսաբար վեր բարձրացա, և մանուկ կապիւր
վայելա թեամբ զլախ առեց և բացալոյտ ճայնով առաջ,
Ի՞նչ և շնորհաւորեմ այս օր սի մեծաղօր, մեծախառ Կայսր
ա հի, 178:

11 Բայց ոչ թէ միայն նորա մօլմնաւոր զեղեցիկ
թեան վերայ ունէին նորա զարմանալ, այլև նորա բա
նական թխնը զուարթ ու ախորժելի էր, 179:

11 Խոստացա յօժարա թեամբ կատարել այդ հեշտ
պոյսմանը, 193:

11 Նորա հնարադրեցին ճարտարա թխնը և անօթք,
213:

11 Սի փոքր հնարքով հեշտ կրկաւարով արեւ բանը, որ
մեայ անկարող էր կատարել մի դէպքի Բոյճա-թիւն, 214:

11 Բոտամը կարող է նոյնպէս հոգ առնել իւր սնուն
դի և ապահով թեան համար, և հնարադրած լինել իւր
է՛լ Լաւրէի, 231:

ԿԼԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ

29. Բառական թարգմանութիւնք տարրերք բոլորովին 'ի մարտը Հայկաբանութենէ, յորայ բանք ինչ 'ի պատանհանական եւ: ուստի և նշանակին խաչանշանաւ:

„ Եւս Բարձրացաւ (Կամ ասել Կանգնեցաւ) 'Կաւ թը և զարկեց քնարի լարերէն: 201:

„ Ես ոչինչ խնդիր չունիմ: 141: — Չունիմ ինչ խնդիր:

„ Ես չէր այլ ևս խօսում ոչինչ մարդկային Բառ: 176: — Ես ոչ ևս խօսիք մարդկարար:

„ Երբա այնքան վատ չ'էին որ շեղարանային այլ ևս ծառայել ինձ: 101: — Վարդանայ ինձ:

„ Եղովնակ հողաթմբեր, չոյն արշափեց նա: դուք պիտի որ պիտի աւելնէ միտա չհաստցանեք ինձ: 102:

„ Կոսովա թիւերը ապական էր ապարանքի Երեսմբ: (մէջը) 109:

„ Իմ արքայական շնորհի թիւերը կը հաշուարեն քեզ: 190: — Հովանի կրկին քեզ:

„ Յայտալով նորան տապա պաշար փայտի, որ կարգով դրած էր միմեանց վերայ: 144: — Հատ պարտատաճ վրայ կարգով իրար վրայ դարձած:

„ Ունենալ մի մեծ բաղնա թիւն լցրած կարաններ: 165:

„ ✠ Եւս քեզ միւս երեսուն: 27:

„ ✠ Սա յայտնեց նորան, որ դեռ ևս պարտալծոր եղած չ'էր, և խնդրեց՝ որ հաճեցաւ ցանկ իւրեան: 26:

„ Ի՞նչպէս մեծ պիտայ է լինիք նա, որ կերպարեւել էր քեզ: 201:

„ Ինչպէս կարող ես դու դրանշանալ ցերեկի լուսանքի վերայ: Ըստ որում դու չ'էիր անսանում նորան: 201: Խլուայ վերայ:

„ Բառակցեալ ծաղկում է: 202: — Բայտը չ'է ծաղկում:

„ Հաւատարմութեամբ լատահալ: 105: Հաւատարմ:

„ ✠ Մարդիկներ իւր պարզ կերպարանքի մէջ ինչ:

քան աղագիկց կը Լ'առաւածեղենին, . 203:

„ ✠ Չնեղիային թնդ և խարազանով կտրատե՛, . 17:

„ ✠ Ինչո՞ւ պիտայ կը մեզ դէպ'ի մեր ապագայքը պազատ հոգաբարձու գտանով , քան թէ մեր առաջնորդ դէպ 'ի մեզ գտանով են, . 109: „ Գ'եր պատուելի ոչինչ քան բայ 'ի ստիպ ազիւս և ճարտարագիտական գործերից , . 404: — Գ'եր ինչ յարգելի, և այլն:

„ Գ'եր Բաշա՞մ , . 173: Լ'յոթնըն չէր փախչա՞մ. որպէս գնէ և ինքն յիշ 175: „ Թաչիկները փախան, .

„ Ուր դրած էր վայրի մեղքնի անշափ պաշար, . 144:

— Ուր դարձած էր վայրի կենդանեաց շատ պատրաստ միտ:

„ ✠ Սահաւ եղբայր նաւալու մն որտի, . 233:

„ Խոտի՞ր դո՞ւ մի Բաւ իմ համար, . 144: — Ինձ հա՛մար մի խօսք խօսիր:

„ Բայց յառաջ քան թէ այս տեսարանի վարագոյրը ցած էր թալած, . 233: — Բայց այս տեսարանի վարագոյրը ներքե Թովնիլոցը յառաջ:

„ ✠ Պ առց փաքացնել մասներէ համակցա թիւնը, որ նոքա պիտանի գառնային պատրաստա թեան համար, . 318:

„ Լ'յո՛ւ և Թոչունը իւրենց կամքի պէս թափաւում էին օգի մէջ, . 319: — Թաչունքն էլ իւրանց կամքին օգու մն ման են գալի:

„ Ղըրգփում են պատահանքը , որոնց մօտակայքումը զարկում էին մի թմբուկ, . 325: — Լ'առամուտքը ժած են գալի , որոց մօտ տեղերումը դահլիւրայ են խփում:

„ Չմնաց նորան ոչինչ բան, . 147: Լ'բան բան չմնաց:

„ Լ'յո՛ւմ պիտայ է սա մանուկ կապիկներէ հետ կե՛նակից լինէր, . 176: — Հիմայ սա պէտք էր, որ կապիկներէ ձագերի հետ կեանք վարէր:

„ Ղաւթ է ունեցած իմ դրոթեան վերայ, . 150: — Սերաբ իմ փեճակի վերայ ցաւել է:

„ Սի ահա բարձրացած փեթորիկ, . 325: — Սի հիմայ վերկացած փեթորիկ:

„ Կամեցան ջըհուրիցը ջուրը աւելի բարձր դէպ'ի վեր քաշել , քան թէ սովորական չափն էր , . բայց ջըհան գործին անհարաւսը գտանվեցաւ , . այս փոխփախանու:

Թիւ 50 ընկերակց է եղանակի փոփոխութեան հետ , , . 327 :
Ուղեցին ջրհորից ջուրը սովորական չափիցը աւելի փրկե-
քաշել , բայց ջրահան գործին տկարացաւ . այս փոփոխութեան
կից է եղանակի փոփոխութեան հետ :

„ ✠ Զրաշէկ մանկանէզ , մետալեան բուռից , մանա-
ւանդ թէ ժպտակային բուռից , , . 331 :

„ Պիտոյ է ստատիկ զարկել իմ գոսը , մի գժտիւ-
թիւն խռովութիւն ձգել . այլապէս չ'էի լսելու ձեր ձայնը .
128 , , — Պէտք է իմ գոսը պիտոյ ծեծել . ինչոք զայլմա-
ղաւ անել . սպա թէ չ'է ձեր ձայնը չ'եմ լսիլ :

„ Խաղարիւս հանձարով . . . մի քոր չ'է կարող
կանաչապատուիլ . մետասհարիւ հրայրեացից . Պարտի մի
բեհուի համար հոգ տարած չ'էր : Պարարտ սեղանը նիհա-
րացնում է քսակը . 416 : — Թաղի խաղալով մի քոր չ'է
կանաչանալ , այսինքն մամապատուիլ . կրակից ղեան քաշիլ :
Մայի մի մեխի համար գլուխ չ'էր գրել . Վէր սեղանը քե-
սին կըլլարացնի :

„ ✠ Պատերազմը մի ամբողջովն երկաթանի թ դեղ
է , , . 420 :

„ Ղատանելով այս տեղ անշափ բաղմա թիւն ոսկու
կոտորների , , . 151 : — Ղատանելով աստ շատ ոսկոյ կոտոր-
տանք :

„ ✠ Մտաւաճառի յերաւել զգալու էր մի այնպիսի բո-
լորաման փեմախոնութեան թեւով , , . 422 :

„ Սեր կրակահանութեանը ոչ ինչ բան չէր , եթէ թէ , , .
346 : — Ոչ այլ ինչ էր , եթէ ոչ :

„ Ոչինչ միս պատճառ չունին , , . 347 : — Զունին այլ
ինչ պատճառ :

„ Նս չ'եմ շնորհելու ձեզ ոչինչ միս բան , , . 161 :
— Նս ձեզ ուրիշ բան չ'եմ տալ :

„ Նս հնացած եմ , եւ ունիլ միայն փոքր ժամանակ
սպրիւն , , . 152 : — Նս ծերացած եմ , քիչ ժամանակ ու-
նիմ սպրիւն :

„ Ոչինչ մի' որա . . . աստեղ նորա հետ խորհարդ
կատարելով , , . 394 : — Բան մի' անի , միշտ նորա հետ խորհարդ
չունի :

,, Աշխնէ երկու բան այնքան անբաժանելի եղբայրս
կից չէին, ինչպէս ազիտա թիւնը և մեծախօտութիւնը, , 396 :
Աշխու ինչ իոր այնպէս անմեղեկելի զազակից չէն միմեանց,
որպէս ազիտա թիւն և մեծախօտութիւն :

,, Ռոտիճեան այն բայը ոչինչ բան չ'է, և թէ ոչ, , 390 :

,, Արծաթը ոչինչ այլ բան չ'է, և թէ ոչ, , 404 : —
Ռոտիճեան այն բայը ոչ այլ ինչ է, և թէ ոչ : — Արծաթ
ոչ այլ ինչ է, և թէ ոչ :

,, Այլ և ծածկապէս չ'է մեղանշելու, , 398 : — Այլ
ծածկ չ'է պարտ մեղք գործել :

,, Ոչ միշտ ականանա միս դու արեղակը, , 399 : — Այլ
արեղակը միշտ չ'էս ականանա :

,, Այլ հաներ զգետազ վերայից, մինչև կերթայիք հան
դրատանալու, 402 : — Այլ յապրող շարեղ մի հանի :

,, ✠ Այլ նկատողութիւնը առաջնորդել է դէպ 'ի մի
ծանրակշիւ յայտնադործութիւն, , 340 :

,, Արք որ Սոկրատէսը չապրած էր, , 455 : — Ինչ
ժամանակ Սոկրատէս երեսը լուսայ :

,, Գառառ արեւը խորհարդ հարաբերէն, 455 : — արեւ :

,, Այլ ծանօթութիւնը ընթերցասիրելով, 460 : — Այլ
սինքն' սիրով կարգաւոր :

,, Կամեւով մի բարեգործութիւն կատարել, 167 : — Ու
զեց որ մի լուս թիւն անի :

,, Այլու մէջ դէպ 'ի ծարերի մէջ դրած զկղերը, 191 :
— Զարերի մէջ շնեած (կամ շարք բախած) զկղերին մախի-
էր տալի : Զարթախան իր կարելի է դնել աստ և անդ, բայց
զկղերը են անշարժ, տառի և սխալ ասելն որո՞՞ք Գիւղեր :

ԱՄԲԳ՝ ՆԲԲՈՐԴ՝ :

33. Նախք սխալանք ընդգէմ լեզուիս մերայ 'ի բառս
և 'ի բանս :

,, Այնի մի արքի յետոյ, 10 : — Ներայ է նախադրու-
թիւն, որ վարի սեռական և գործիական հարկովք (որպէս
վարէ և ինքն յէջ 23, , 1 : — Այնի մի օրից յետոյ :) բայց

տոտ արքին ուղղական, և եղական թուով անհամաձայն Կառնի
Տի բառիցն. ըստ նշանակութեան որոց պալատի լինել և ինքն
յոզմական, որպէս և օրին : Ստալի պալատ է ուղղել և տ
ռել. Վանի մի տարիքներէց յետոյ : Վանի մի օրերէց յետոյ :
Սոյնպէս սխալ է և բանն՝ որ յէջ 152. , , Սլեմն պիտի
է կարուսանելի Տի Կառնի արքի կեանք , , Սլեքանի տարիքներէ
կեանք :

„ Ստրատէսի պարտախոնի վերայ այնպէս զայբայցան , , 14 :

Պատասխան իբր առմիտական պատասխանի բառին ան
հարկ է ՚ի մեղ. ուրեմն եղեալդ մի՛ կարծեսցի սեռական ,
այլ ուղղական փոխանակ սեռականի խնդիր առեալ ՚ի վերայ
նախադրութեան : Այսպէս սխալ և յէջն 109. , , Հա
ւանելով այս պարտախոնին՝ բաշխեց , ,

„ Իզը ձուեր դրեց , նստեց նոցա վերայ և Բախո
հանեց , , 174 :

Թաւիս նշանակէ նստել հաւառ ՚ի վերայ ձուոց և ջն
ռուցանել վնասա առ ՚ի հանել զձուդս. ապա սխալ է ա
սելն Բախո հանեց. ուղիւն լինի , , Թաւիս նստեց. որպէս առնի և ինքն
յէջ , 258. , , Այս թաւիս կնատէր նոցա (յի ձուերի) վերայ , ,

„ Երկրորդ՝ ինչպէս վարք ունէր այդ մանուկը , , 167 :

Երկրորդ գլուխ աստ մակրայ՝ չափի միայն , եթէ յա
ռաջընթաց չեցէ եղեալ նախ կամ առաջին , բայց ես որքան
որոնեցի նախ կամ առաջին ոչ գտի ՚ի վեր քան զյառաջ բեր
եալ բանդ :

Սոյնպէս մոռացեալ է Սարգսայեան և յէջն 357 ,
384 զըստական ածականդ առաջին , զն դնէ անդ զեօթն գու
նաւոր շառաւիղ , և սկսանի հաշուել . երկրորդ , երրորդ ,
չորրորդ , հինգերորդ , վեցերորդ և եօթներորդ երեւին ՚ի
միջի , իսկ առաջին ոչ ուրեք :

Մեծ թշնամի է այսպէս նախ և առաջին բառիցն , զն
և յէջն 363 , տող 3 հաշվածեալ է ՚ի միջոյ , որ ըստ բաժան
ման լարում երեք տեսակ իրողութեանց՝ հարկաւ դնելի էր
„ նախ՝ որպէս ջերմութիւն և այլն : Ուր երկրորդ և երրորդ
մակրայքն դնին առանց յառաջընթաց նախ կամ առաջինոյ :

„ Երան առաջտըրիցին դնել աղակիւզէն անօթների

բազմութիւնս ասորանք¹¹ . 101 :

Որպէս շարք բառիցն նոյնպէս և միտքն խրթին է և օտար .
պարզ ճաբառ լինէր , եթէ ասէր . Բազմակեցին նրան՝ որ
շատ շուշուկն ամաններ գնին : Բազմակեց ասորանք չէ ո՞ւր ձգ-
յոց . ապա՛հեղէն հինգերորդ անհատական ինչ հասարակութեան :

11 Ոչ միեւրեք խել . 47 : Կանոթացաւ քանի միեւրեք
հետ : 98 :

11 Քանի միեւրեք աչքումը , , 40 :

Բրձակ թուական տեսնու մի շունի՛ն միշտ զյոգնական
հորմն , ոչ ՚ի Գրոց լեզուի , և ոչ ՚ի Հասարակութեան
և անլուր բռնակալութիւն է ընդդէմ լեզուի ջանալ նմա-
նեցուցանել զնա օտարաց : Օգնանա լեզուի՛ն լեզու է պարտ է
առնուլ . Օգնող յճիկ խօսա ասեմք 11 Օքմբից չելլել .
Կանոթացաւ մի քանի ամձանց հետ : Մի քանիսի աչքերումը
Գրորառ առաւել ևս քաղցր և կարճ : Չառնուլ յոմերէ .
Կանոթացաւ ընդ ոմանա : Յաչո ոմանց :

Մէ յճիկ լեզուի ՚ի վարին ընդ քանի բառին վարի
անխտիր յառաջոյ և զինի . զի ասեմք մի քանի մարդիկ , և
քանի մի մարդիկ . և ինքն յամի մնայ անհոլովիլ , և փոխանակ
իւր հորովն քանին . մի քանիք . մի քանիսինս մի քանիսից :

11 Եթէ կային այն աեղ այնքան յիմար մարդիկ . 24 :

Ե. յԺմ կարողանայի . 234 :

11 Որ և լուսափայլում էր այժմ , , 390 :

Ե. յԺմ ներկայ ժամանակ նշանակող մակբայ գոյով՝ Է
անկատար ժամանակս ոչ կարէ յարիլ , ուստի ՚ի սէր ման-
կանց ուղղեմ զսխալդ . 11 Ե. յԺմ կա՞ն այն աեղ . Ե. յԺմ
կարեմ . Որ լուսափայլել և այժմ : Որպէս դնէ ինքն յեջ
290 . 11 Ե. յԺմ ինդրեմ ուշագիւր լինել , ,

11 Տալեր էին ասում , , 19 :

Եստ և ՚ի բազում էջս մատենի իւրոյ զտալն առնու
փոխանակ խաղի . այլ ախանջք մեր անդատին ՚ի ծնողենէ մեր-
մէ զտալն միշտ լուեալ են վասն հոգեւորական երգոց , որոյ
գեղքն կոչել Տաղարան . իսկ խալն է մարմնաւոր և ճասիրա-
կան երգ պարունակեալ ոչ այնքան ՚ի Խաղաղերս , որքան ՚ի
միտս և ՚ի բերանս ռամկին :

11 Մի երեսայ հօր հետ միտսն զնոցոմ էր այժեպաւ

նը: Այս տեղ հանդիպեց մեզուի՝ որ ընկած էր Կարգի ապակի մէջ. աղտակց մեզուն, և ապա աւերեց, յափշտակող Գողանի հիւսուածքը, 208:

Այդեւտան նշանակեց զբազում այգիս, զի մասնիկս սրան յարեալ 'ի բաւս ինչ երբեմն յոգնականացուցանէ ընտան, որպէս ծառաստան. բայց երեւի 'ի բանէն, թէ երեւոյն ընդ հօրն գնացեալ էր 'ի մի այգի, և ոչ 'ի բազումս. զի յայտնի լինի հետեւեալ այս աեղ բառիքն. Սոյնպէս սարգն է անգոր ինչ միջուկ կոչեցեալ միջոք և ոչ գունն յափշտակող, որք մերարերին գիշտակչ չորքոտանեաց կամ գիշակեր թռչնոց. որպիսիք են դայլք, արջք, առիւծք, արծիւք, անդեղք, բաղք, և նմանիք: Աւրեմն թող տատայոք. յ Սի երեւոյ հօր հետ գնաց յայգին. աստ պատահեցաւ մեզրաճանձինս որ զործարարի հինածի մէջն էր ընկել, ապաւեց նրան և գործարարի հինածը քանդեց, 209:

Սր չերեւի թէ արհամարհում էր թաղաւորի մեհանջն առաւածեալն թիւնը: Այն Հայերի մեհանջն օղնականութեան շնորհն է. 5. և 'ի Արդապեանական Նախուցման:

Արհամարհում էր անկատար Ժամանակ 'ի տեղի ներկայի եղեալ. Ամեհանջն զոյական անուն է նշանակիչ մարդոյ՝ որ վեհ է անձամբ կամ ոգւով, կամ է ազնուական, աւագանի և չկարէ լինել ամական. ահա վկայ Սոլեւս Աղաւանապի. Ահ հանձուրք ընդ առջ նորա ելցին, անս և 'ի խառագիրս: Որ կամի առնել գնա ամական, թող ամանցեոյցէ աշտ մասն կամի և ապա ասացէ. Ահ հանձնական առաւածեալն թիւն, օղնականութիւն. և այլն: Սոյնպէս 'ի գործ ամեալ է և 'ի թշնամանալոյ ստիպել Հառաջարանութեան Հոգեբանութեան իւրոյ յերես իդ. յ Ահ հանձն թաղութիւն աղաչեմք զընթերցողս Հառաջարանիս: Աւր չեմանամք՝ թէ վեհանձն աստ իբրեւ մակրոյ է եղեալ, թէ իբրեւ ամական Քողոթիւնի. աղղակա՞ն է, թէ անորոշ հայցական աղաչեմք բային. որոյ առաջի գոյ և յատուկ հայցական զընթերցողս. ի՞նչքն վեհանձնաբար աղաչէ զընթերցողս, թէ ընթերցողք վեհանձնութեամբ անին տալ նմա զթողութիւն: Թողութիւն և անտեղաւոր եղեալ վիտանակ Խերաղութիւն կամ Խերաղաճութիւն բառից:

,, Դիժաղելով Թալէս . . . տայ՝ ո՞վ Սօլմ, այդ
ցաւ երն են, ահա՛ որ շթաղեցին ինձ կին առնուլ և զաւակ
ծնողսնել, 58:

Յնա ցանեւ մանկաբարձաց է գործ. իսկ ծնողաց ծնա-
նիլ. Երբահամ՝ ծնաւ զԽահակ. Խահակ ծնաւ զՀա-
կոբէ, Թալէ և Կարելի լիցի առել ծնողանել զզաւակ, այնու
ամենայնիւ է ո՞՞հ համարձակ և հեռի՛ր պարկեշտախօսիկ քա-
ղաքաւարտ լինի:

,, Լըրէմն փոքր և երբեմն շատ հեռացնելով քաղաքի
դարպասը, 64:

Վարպատ կամ՝ դարպատ է բառ. Պարոնց և ՚ի մեզ
Թարգմանի բաց դուռն, կամ պալատ և սպարանք. Իսկ ՚ի
լեզուս քաղաքացոց մերոց նշանակէ զվաղեմի ձեռք շինեալ
մեծ տուն իբր դահլիճ: Տարախ սելի է, լծէ Հեղինայն մեր
այդու բառիւ զո՞ր յաստեղցոյ իմանայ, զմեծամեծ բաց դը-
րունս, լծէ գոլարատ և զսպարանս: Իմ կարծիք են՝ լծէ
դարպատ բառ գիտմանակ պարտալի իցէ եդեալ սխալմամբ.
զի ՚ի ժամանակս պատերազմաց փակին զդրունս քաղաքաց և
ամրոցաց. ուրեմն ո՞չ ՚ի դրանց քաղաքին կամ բերդին կա-
րէր զաշակերտան իւր հանել արտաքս և հեռացող ցանել
զնոսս, այլ ՚ի պարսպաց նոցա: Թալէ զայս ո՞չ ՚ի խօսս և
ո՞չ ՚ի գիրս լսեմք և ընծեանումք զդարպատ քաղաքի, այլ
պարխալք քաղաքին:

,, Թաղաւորը մի օր տեսաւ յայտարարու լինն պատի
վերոյ ամրացրած . . . զնա՛, աե՛ս, ի՞նչ բան է այդ եր-
դիժական դրուած է . . . շատ բարձր է ամրացրած այն
Թաղլըլ . . . աւելի ցած գրեցէք, 66:

Յայտարարութիւն է բառ վերացեալ, ծիժաղելի է առել
զնմանէ, ,, պատի վերոյ ամրացրած, իսկ ամրացրածն առի
զբակտելի կամ զգրգռելի իրաց. ցած դրե՞լն ևս ոչ ըստ տեղ-
ոյն և ո՞չ ըստ իրին յարմար. ահա՛ ես ուղղախօսեմ, և դուք
բա՛ջ մի՛տ գի՛ք:

Ա՛ր օր Թաղաւորը տեսաւ պատի վերոյ կայրած Թաղլը-
. . . շատ բարձր է կայրած այն Թաղլըլ, մի փոքր ցած
կայրէ՛ք:

,, Ա՛ր սնապաշտ մարդ տեսանիլով՝ որ իւր կօշիկները

կըծել է ին միտերը, և կարծելով թէ այդ միտքանշանքն է
 . . . առիթն էր, առիթն չ'է . . . և թէ կաշկիւնքը կըծելին
 միտերին, այդ կը լինէր առիթն . . . 20:

Տեւիկ նշանակէ կրաղ, Լճառաճային Զարմոս թիւն
Էտեո 'ի տեւիկան. Տեւիկն տեղեկն. Բայց Վարդապետն
Ստեփանն խմնայ աստ փոխանակ չրաղից, սքանչելեաց. Թէ
և յիշ 30՝ զգտտացեալ ուղի գտեալ առ ոմն խր. Սիւ-
սր ասաց, Թէ քեզի* էր տեսած, :

,, Գաղթաբաղադքի շինութեան հիմք ձգէ . . . հիմն
հարկել լի գաղթաբաղադքի համար, 482, Խրատաւջին փաբրիկ
գաղթաշէնքն, , 486:

Գաղթաբաշտըք և գաղթաշէնք են բառական թարգմանութիւնք օտարք ՚ի կանանաց հարադատ հայկական բարգաւթեանց։ Սի ամենայն բարդք մեր բացայայտ կամ լռելիայն են միմեանց ամական և պոսկան, խնդիր և խնդար։ յասկացեալ և յատկացուցիչ և կամ սատակացուցիչ նշանակութեան, որպէս բարդքս ժրագլխի, աղբասէր, բարեպաշտ, որդեգիր, հոգեծին, մահապարտ, երկնաբաղբացի, հաղիր, հացոյց, չարաչար, մեծամեծ նշանակեն ունող գլիր գլխի, սիրող աղբի, բարի պաշտող, զրեալ յորդի, ծնունդ հողոյ կամ ծնեալ ՚ի հողոյ, պարտական մահոյ, քարոքացի երկնից, գրող Ֆիցոցանող Ֆիոյ յոյժ չար, յոյժ մեծ, խելիլում ծանելն զգաղթաբաշտք և զգաղթաշէն բարդսն ոչ երանի կանոն ինչայսպիսի, գաղթ, գաղթեալ կամ գաղթական քաղաք և շէնք ասելն ծաղկական և, զի ոչ քաղաք կամ շէնք գաղթեն, քսեղափոխին ՚ի բնակութեանց իրեանց յայլ բնակութիւն, այլ մարդիկ որք բնակին ՚ի նոսին։ Այլ իսկ վայելուչ ո՞չ զնութեան շնուած քարանց, հողոյ և փայտից փոխաբանել ՚ի տեղի բնակչաց։ Աւրեմն հարկ է զայլապացուցեալ բառսդ վերադնն հայացուցանել և ասել, զիմն արեանի շէնել զքաղաք կամ զշէնս վասն գաղթականաց կամ գաղթելոյ։

ԼՍԽՈՐԵՐՆԱԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՈՒՂ և ԲԱՆԻՆ՝ ՈՐ ԴԵՋ 485 Ի՛՛
ՏԵՂԵՎԱԿԱՆ ԴԱՂԸԹԱՔԱՂԱՔ ՀԻՄՆԵԼ Ի՛՛ ՀԻՄՆԵԼ քաղաք հա-
տատուէն յժան դաղԸԹԱԿԱՆԱՍՏԻ՛՛ ԼՍԽՈՐ ԸԻ՛՛ ի՛՛ ԲԱՅ ԵԱՆԻ՛՛ՀՐԱ-
ԺԵՂՈՒ փառաբերս ուլք ՀԵՆԳԵՐՆԱԿԱՆ ԻՄԵ՛՛ ՍԱՌԱ ԳԱՐԵՆՈՒՄ ԸԻ՛՛ Ն՛՛

մէջ ընկերն. որպէս թէ քաղաք կամ շէնք գալթախդու թեան
նշանակեալն բարդքդ գալթաքաղաք և գալթաշէնք:

,, Տէր նորան յիսն Գառաւորն դարչ: ,, 33:

Իսնա այս չառնելով ղինատ հայերէն քնդ ժանգաճա-
րեալ դարչ բառին՝ ստիպիմք իմանալ, որպէս թէ յիսուն
գառաւորն իրրու աւել կամ արցալ, կամ ճաղի կապեալ
'ի միասին տան դարչ միանգամ, այս է հարաւած մի. այլ
քնդ հախառակն ասել է, թէ գառաւորն է մի և դարչն
կամ հարաւածն յիսուն: Սովոր և այլովք պարզապէս ե-
րեւի, թէ յէր աստիճանի է հայերէնագիտութիւն թարգ-
մանչին, մինչև զայսպիսի գիւրջնա չգորել աղղաբանի և ա-
սել. որան յիսուն վայտ խմի: Կամ զբարաւ աւել կա-
նանաւոր: ,, Տէր զսո գառաւորնա յիսնիցս: ,,

,, Իսնանցին իւրեանց մէջ Գողոթեան արդիւնք: ,, 31:

Գողոթեան, Գողթն, Գողոթն ինքնին են բառք նշանա-
կիչք գողացեալ իրաց. ապա չ'է պարտ ասել արդիւնք Գողո-
թեան, այլ գողոցն, կամ գողոցն իրքն. զի արդիւնք հառա-
բախօրէն արդարութեամբ և բարի միջոցք ստացեալ մուտքն
են, այլ ոչ այսպէս գալթութիւնն: Իմենայն գործարութիւն
անի 'ի մեզ զիւր սեփական անուն, վարձ շնացելոց ասի
կապէնք կամ շանտիութիւն և որ թողեալ զսոսա ստացի եր-
կաւ բառիւք արդիւնք շնութեան և պոռնկութեան, հարկաւ
յուցանէ զիւր սղիտութիւն. այսպէս և զկաշառն սխալ է
ասել արդիւնք անիրաւութեան:

,, Բարաւ էի մեռանելով վրիկել իմ հայրը և ապա-
յուցանել նորան իմ երեխայիս սէրը: ,, 152:

Իբեխայն անկատար գալով՝ անկատար է դատողութիւն
նորա և անկատար սէրն. ապա պարտ է ասել զաւակական
կամ որդիական սէր, զի եղիցի իմաստն կատարեալ և հա-
ւատալի, թէ չափահաս զաւակունք դիտեն զերախտիս ծնո-
ղաց իւրեանց, և բոս հարկին կարեն յուցանել նոցա զարդիւ-
կան սէր իւրեանց:

,, Իմ հօրերի հողիներովը երգում եմ ուտում: ,, 108:

Իմենայն մարդ ունի զմի միայն հայր ծնողեան իւրոյ
պատճառ, և ոչ երկու կամ զերկու, զի ոչ խառն Ուտում
նախան Գօրբասեան: ,, Իմ հօրերի հողիներովը: ,, Գառչէ

կամէր ասել իմ պապերէ հոգւովն երդնում, զի ամենայն մարդ ունի զերկուս պապս մի 'ի հօր կողմանէ, և մի ո'ր մօր, որոց հօրք են նախահօրք որդւոց:

,, Խաղտել ծառի տակը,, 111:

Խաղտելը չիք ծառ, այլ տունի կամ թուփ, որ կռիւ որթ (վազ). 'ի բերդ որթոյ, տունի որթոյ: Որթն հաստատի 'ի նեցուկ կամ 'ի ձող. իսկ ծառ 'ի բուն իւր հաստարմատ 'ի վեր ամբարձեալ տարածի ոտտովք յօգն. տնո և 'ի Քառարմատ: Մասնապէս Խաղտելի կամ Ողէտ-ղէնի յիշատակեալք յէջն 174, 191: սխալ են աննկերելք, զի այն պատուք 'ի կամ Էնի մասնակամք ամանցեալ ցուցանեն զծառ իւրեանց, որոց ոչ գտն սեփական անտանք տրամատակներ. որպիսի են տանձի, նշենի. նոնեհի և այլն: Իսկ տունի խաղտելը ունի զիւր ամանձին անունդ որթ, (վազ) և ոչ կաթով: Թէ պատու իւր ամանցեալ տացէ ինքեան նոր անուն:

Ողէտ-ղէնի 'ի սպառ ոչ կարէ նշանակել զառնի որթոյ. որովհետեւ ասկոյցն՝ (ք ձութն) է գումար հասից խաղտել, քան զոր փոքրն ճիւտ ասի. ապա չորով անուն պաղլոյ, բռնոթիւն է ամանցել վայրապար Էնի մասնակամք և ուսուցանել յանդգատից, Թէ և այսպիսի բառք գտն 'ի մեզ:

,, Երեխայական հասակը շինումէ փշնոցը մի հովանի և ամենայն մարդուց բարեկամներ,, 431:

'ի հարկ է սղուղենի և խաղտելի շինողն կարէ փշենի ևս շինել: Ուրազն էլ իւր ձեռին է՝ փայտն էլ. ինչպէս ուղումէ, տաշումէ: Բայց տեցուք, Թէ օրինօք տաշէ, կանոնօք կոխէ: Բոտ նմա փշենի նշանակէ զծառ, որ բերէ զփուշ, այլ փշենին թուփ է կամ մացառ, ուստի և ոչ ծառ. և փուշն միանգամայն նշանակէ և զթուփն և զասեղնաձէ ծախտիլը սլաքս նորա, տնս 'ի Քառարմատ, ապա փշենի ասել սխալ է մեծ: Թող զայս տարակուսելի է բանդ, Թէ փշենի ասելովն՝ Սարգսպեան Նաղարեան բզսայրոն իմանայ, Թէ զթուփն ուսով շինէ երեխայական հասակն զհովանի, 'ի փշոց Թէ 'ի թիոյն, որ բերէ զփուշ:

,, Սառեկը նկատումէ ուրուրը այնքան հեռուից,, 257:

,, Բնտանի վառելիք երբեմն յիսունից աւելի ձու է դը-

նու մ. Ստեփանեանի մէջ պատահում է . . . շնորհել ձուե-
րի մէջ . . . 258:

Ստեփանի, (վառ եկ, ձուս) գորով անկատար մարի՝
ձու մէջ դնել, զի դեռ ձագ է: Եւրեի թէ տարերք Վերը-
տայ ունին զախոյիսի ներկայութեան, զի վառեակ նոցա
չե եղեալ կատարեալ մարի՝ դնել զձու, և այն միանգամայն
50. Եւ մի, զի Տ մեր զուրկ է ՚ի հրաշեղդ, և զայդպիսի
բանոյ յոռոտակէտոց սակի համարի, որպէս և զհեռեակալ
բանն, թէ վառեակիք շնորհն ՚ի մէջ ձուոց: Եւրեան Ստե-
փանի, սխալ է և այս բան. շնորհել (քախալ) մարդոց
միտքերի. տեւ Բ. Թագ. ԺԲ. 19. Սղմ. Խ. 8. Իմաստ. Խ.
8. ԺԲ. 17. Իսկ դեռածին ձագուց մարեաց տեսմբ սուսուալ
կամ ծուծուալ և կամ ձուձուալ: Ստեփանի առ հասարակ
գորով փոխեալ ՚ի ձագու թեան, և ունեւով զմիս համեղ և
փափուկ՝ լինի զանազան տեղորժ կերակուր ըստ պահանջե-
լոյ տեղորժակոց մարդկան: Իսկ յայտմանն չիք վայրի վա-
ռեակ, զի ընտանի տակով որոշեացէ զսա ՚ի նմանն. ապա
ընթանին տառ յաւելորդս դնի:

Ստեփանի վայրենի թռչուններ, . . . 259:

Թեպէտ նմանութեամբ տեսմբ մանուկ հասակ, մա-
նուկ կոյս, մանուկ տի, և այլն. այլ անլուր և անկանոն է ա-
տիլ մանուկ թռչուն. մի՛ զի չէ քաղցր և չէ ոճ հայոց .
և միս և ո՛ր զի ՚ի միջի դոյ ձայնս չափ, որով կարեմք ուղ-
ղակի արտայայտել զդեռահաս ծնունդս հաւուց և ոչ բո-
նաբարեւ զբառս մարդավայելա: Եւ յայտմ չէ պարս նը-
մանիլ օտարաց, զի ահա և Ստեփանի զբաղցուն (մաճար) և ըզ-
նոր գարեջուրն տեսն МОЛОДОЕ ВІНО, МОЛОДОЙ КВАСЪ. Բայց
մի՞ թէ կարելի է թարգմանել մանուկ գինի, մանուկ գա-
րեջուր. եթէ այսոքիկ ծաղրական են, ապա նոյնպէս ամե-
նածաղրական է տեսն մանուկ Բաշան: Եւ եւրոք է ըստ իս
և ամականն վայրենի, զի թռչունք առհասարակ վայրենի են,
և ստիպք ՚ի նոցանէ են ընտանի, և փոխանակ վայրենուց
Ստեփանի Վերք երկնից՝ դնեն. Թագունք երկնից ձագս հանցին.

Թագերը ընդունում են իւրեանց մէջ Գալար և մա-
քուր օգ. եթէ օղբ չ'էր մարուր և Գալար, . . . 260:

Գալար է կանաչն կամ գէճն. որպէս խոտ դալար,

բիւր դալար, փայտ դալար, ոլտն դալար, և ուրեք ուրեք նոսնա թեամբ ասի միս դալար, թաղ դալար, հաց դալար, իրը նոր, թագայ՝ բայց ոչ ուրեք տեսանեմք ասացեալ օգ դալար • իրը թէ նոր օգ • որպէս գնէ և ինքն յէջ 293 : , , Հաստ ցանկ արխնին մի նոր և թարմ մասներ՝ : Լ՛հաքեզ միսս պոչաւոր սխալ, չ'ե աւարտեալ զուղղութիւն առաջնայն՝ գէպ եղէ երկրորդին, այն է Խաչն անսկանացեալ ճանէր զոյականին : Լ՛րդ գիտացի, թէ ճշմարիտ է առածն • , , Լ՛հանջը նրա համար չ'է մեծանում, որ միշտ նոր նոր բաներ է լուծ :

, , Սորան կարելի է ճակել ասեղով առանց ցաւ պատրասեցաւ , , 302 :

Արծեմ՝ կամեցեալ է ասել՝ , , առանց ցաւ պատճառելոյ, ապա թէ ոչ պատրաստելն աստ ամենեւին ոչ յարմարի :

, , Եթէ շատ ու շատ ձիւն փախը դիզած էր 'ի միաւրին , , 324 :

Փախը նշանակէ իր դիւրաւիջքելն, որոյ հակառակն է կարծր • և յայտ՝ դիզեալ ձեանն ոչ պտտաճի, այլ փօփօլ, կամ՝ թայլ (բօշ.) ուստի բացառութեամբ աւելորդացն այսպէս ուղղաբանի • , , Եթէ խիտ շատ ձիւն իրար վերայ փօփօլ կիտած լինի , , :

, , Սի փոթորի՝ որի Լադիւնը կամ որպիսի լուծ ենք 23 սեկտեմբերի յետոյ, քան թէ տեսած էինք կայծակը, պիտոյ է հեռի լինէր մեղանից , , 325 :

Թադիւն և որպիսի չ'են ներդարծութիւնը փոթորիկ • Թանգիւն յառաջ գայ 'ի կարծրանիւթ իրաց սաստկաբար բաղ՝ իսկ ընդ միմեանս, կամ՝ յուժգին օդահարական ճայթմանց մեղեարայից • իսկ սրտն մրկածուի ամպոց է սեփական • տեռ 'ի հին և 'ի նոր Բառարանս : Փոթորիկն յատկացեալ ներդարծութիւն է սաստկաշնչութիւն, ահագնաշարժութիւն, բուռն բաղխումն, ուժգին սասանումն եւայլն, ևայլն : Սոսկեռ սխալ է և ասելն յէջ 324 , , Թանգանթութիւն որտոր , , :

, , Երբ որ մի ըմպանակ վեր 'ի վայր շրջած ճնշեալ ջրի մէջ , , 321 :

Այլ 'ի վայր նշանակէ անկն ու վրայ, եղեալ փոխանակ

բառիցս վերստա 'ի վայր ճշնո՞ւ՝ նշանակէ նեղել, սեղմել, հուպ տալ. յորոց ոչինչ խնայող ելանէ, թէ և մաքուր աշխարհաբարութեւ տապալար զնոյն բառն պահելով ։ , , Արք որ մի թաս տակն ու վրայ շուռ տուած հուպ տաւ ջրի մէջ , , : Այս պարտ է փոխել զբառն բառ այսմ, զի լեցել հայերէն . , , Արք որ մի թաս բերել վրայ շուռ տուած չաւրը խրեալ , , :

, , Արակի դոյաւորութիւնը տրորելով , , 345 :

Վոյաւորութիւն վերացեալ բառ դուրս՝ անհնար է տրորել զնա . իր՝ որ ձեռք ոչ բխռնի, սրպէս կարէ տրորիլ, Փոխանակ ասելոյ կրակի փռ (որպէս եղեալ է ինքն 'ի վեր յէջ 344. , , Արականիւ թը ստորաբար դառնալով է, և այլն) ասէ կրակի Գոյաւորութիւն : Այնպէս փոխանակ ասելոյ շինել շինվել և կամ հարհարել, որ հրանիւթոց միայն է պատշաճական, զնէ զհակառակն արդէ, որ նշանակէ լսել, ջարդել, ջարջախել, խորտակել : Այլ կամ զթանձր և զկարծր իր ինչ սահալ ճմլելով ձեռք կամ ստիւք կակրացուցանել կամ անպիտան կացուցանել : Այսպէս սխալն և յէջոն 262. 277. 346. 115. 179 , , : Այլ ձուկը արարելով քարերի վերայ , , : Չուխայ արորելու կաւ : , , : Տրորում են միմեանց վերայ , վառեցնում են նրանց , , : Այդ հոլը տրորելը նորա աչքերի վերայ : , , : Պատուական իւղերով տրորելու , , :

Որք ուղղին ըստ այսմ :

Այդ ձուկը հարհրվելով քարերի վերայ :

Չուխայ հարելու կաւ : Մէկմէկու վերայ հարհրում են (կամ իրար են քսում) ու վառում են (կամ կայնում են) նրանց : Այդ հոլը քոլը նորա աչքերին : Պատուական իւղերով օծելու :

Իսկ յէջ 416 յոյժ չարաչար սխալն ասելովն , , : Այնպէ մոռացել էին իւրեանց մանեղը և խմոր տրորելն , , : Մընջի լեզուն աէրը կիմանայ՝ առած է, և աստ պարմնն մեր կամի ասիւ իմոք գնացել . զոր 'ի Վրոց լեզու ասելով թրեւ, զանդանել . և այլն :

Այսպէս զտրորելն 'ի բաղում նշանակու թիւն ձգծը գեալ 'ի միում սեղմ և եթ 'ի դորձ ածէ իւրով սեղ

փական նշանակալ թեւամբ՝ այն է յեջ 158. ՝ Սիւսլ տը-
րորեցն խրեանց աչքերը, ։

։ Փառած խնծորը գիւր մի քանի օր գալար խնծորներն
մօտ, և կրտսնես, որ երկուսը ևս կաւերէ ապականտ թիւ-
նը, ։ 395 :

Մանկական թաթախստութիւն է բանալ զն ոչ բառ-
ընդ բառի զազակցի, և ոչ բան ընդ բանի, Փառած խնծոր ։
և դաւար խնծորներ ասէ, որք պարտին լինիլ թաթախ զոնէ 3
կամ 4, և ոչ 2, Յայնժամ լինէր 2, եթէ ասէր յ իր-
տած խնծորը գիւր դաւար խնծորի մօտ ։ Վեցաք թիւ, լին-
ծորները, ։ խնծոր, պիտի համարել կգական թաթախ. սա-
կայն մին արգէն փառած գորով՝ չ'է կարելի ասել, ։ կը-
կուոր ևս կաւերէ ապականտ թիւնը, այլ յ միւսին ևս կա-
պականէ փառ թիւնը, ։ Մաս աւմեայնիւ ասէրէլ ապական-
թիւն բարբախն անյարմար են խնծորոց. զորոց ճիշդ նշանա-
կալ թիւնն ասէ ի Տառադիրս ։ Քանզի ոչ գրարաւ է և ոչ
Տարաւ. զոր անշուշտ հարկ է հայացուցանել այսպէս ։

։ Փառած խնծորը մի քանի օր թարմ խնծորի կաշոր
գիւր, և կրտսնես որ միւսին էլ փառ թիւնը փշտցրել է, ։

։ Թաւջիկները վախեցան, թաթախին և աղմուկ գոր-
ծեցին, ։ 175, Միւր աղմուկ էր բարձրացում. ։ 396 :

Թառի թիւ վառն բազմակողմանի Վառնականին մի և
նոյն են թաւուն, անիւ և մարդ, զն այսպէս ստա և յա-
ճախ այլուր ընդ միմեանս շիտթէ զգործալու թիւնս մարդ-
կան ընդ անբանից և անգգայից. զն մարդիկ կարեն գործել
զաղմուկ, մարդիկ բարձրացուցանեն զաղմուկ և ոչ թաւունք
և անիւ. թաւունք ճիշ բառնան, ճառաւղեն (ծրլան). և
անիւ ճանչայ բարձրաձայն, եթէ սայն ծանրացեալ է բն-
ւամբը, ։

։ Մանեւ էին մի երկարութիւն ճառ, ։ 438 :

Յիսակ կամ յօրինել էին մի երկար ճառ ։ Մանեւ քա-
ճառ խնձ անպատշաճ թուի ։ Արկարաթիւն ևս դժուարա-
տամ հաւանտ թիւն, ։

։ Քիշիւր արաւի դաշիճն է, ։ 402 :

Մասն է բիծ, ։ պի, պալստա թիւն, թերա թիւն, ։
որպէս կալի թիւն, լեւի թիւն, լիւ թիւն, կալի թիւն, ։

Համբաւ թիւն, որոց ըմբռնէր զհաճիւն իննեւ մէկ կարէ, ինչ որքա
առ Հասարակ (գալով բնական կամ պատահական) իննին
անբաժնելի : Առաի ստեղծ է, ի Քաղաք Հիւանդութեան
դահլիճն է, ի Լաւան թիւն նշանակէր զհիւանդութիւն,
այնու ամենայնիւ չէր պալտ առնուլ զնա առանձին ի կեր
փոխանակ հիւանդութեան, զի հիւանդութիւնն սովորական
բառ է առ ամենեւին և հեշտիմաց : Այլուր զարասն ի
դորձ դնէ փոխանակ միւլութեան ախտի, որպէս յէջն 162,
164, ի Սա իւր զարշէլի արտաքին անբաղդացուցելէ Սար-
կիլուհին : Արաւ քարացել էր այն արատիցը, ի :

ի Կուրու թեամբ զարկուած դատաւարները անտարակոյս
Հաւատ էին կապել իւրեանց մէջ, ի 464 : Փոխանակ ստեղծ
ի Կուրանտ թեամբ Հարեալ դատաւորն՝ անտարակոյս վը-
ճիւ հատեալ էին իւրեանց մէջ :

ի Լաւ փոքրիկ Պայլայը իւր 4իւնի, շարժողութեց նո-
րա թշնմը, ի 179 :

Շարժողութեւ զնա չէ հայերէն, բառ դ Հասարակօրէն
ցոյցանէ զգործս կեղծաւորաց և մանց անբանից, որով նկր-
տին սիրելի առնել զնրեանս այլոց, և կամ շողմեւով քը-
նին զնորօք, համարել, խաբել և կամ շորթել ինչ : Առաի
առ ի հայացուցանել զբանդ պարտ է առել, ի Փոքրիկ
Պայլային գիրկն առաւ, (խտոյց), ձեռները նորա թշնմին
քսեց, ու սիրեց :

ի Տղամարդեր փոխառական եղան իւրեանց գնից : Հատ
կանայք նախ և յառաջ իւրեանց տղամարդերի արտաքիններ,
ապա նորանց ևս դուրս աւելցին գնից, ի 411 :

ի Նոր Ճարտարապետան Հանդիսի նոր Հայտնութեան
Հետ զհետէ նորանոր բառս և սճն Ճարտարակէ և արուեստա-
կէ վասն մեր. ահա՛ քեզ արտաքին փոխանակ կանամբեաց
(կնատէր մարդկան), ահա՛ քեզ գնից կղակի բացառական հո-
լով փոխանակ յաղնակի բացառականի ի տանց (աներկց), ա-
հա՛ քեզ նոր այլարանութիւն, առելել նախ բաղում կա-
նանց զուրախութիւն արտաքին (արանց) իւրեանց, ապա ըզ-
նախն իսկ զարան զլիւսին առելել անից (ի տանց), ով մեծի
բաղդի հայացի մանկանց, որոց վասն յարուցեալ է ի դա-
րաս այսպիսի բաղմորինակաբար մշակող լեզուի, որ այսպէս

անճնիշխան ծամածուէ զբաւան մեր և զոճս որպէս և կամի :

,, Լ՛Տա՛ օր է , և երբեք զիշեր չ'ի դառնայ , , 417 :

() րն թիւն նշանակէ 'ի մեղ և զախ , (ցերեկ) բայց ուր հետեի զիշեր , անդ քաղցրութիւն և սովորութիւն լիզուիտ պահանջեն ասել տիւ կամ ցերեկ՝ և ո՛չ օր . զի օրն երբեմն զտիւ և զգիշեր 'ի միասին նշանակէ : || ստի բանդ պարտի ասիւ , , Լ՛Տա՛ ցերեկ է , և երբեք զիշեր չ'ի դառնալ , , :

,, Փոքրիկ նաւակները պիտոյ է մնան ծովեղբերացո՛ւմը , , 418 :

Թէպէտ ծովեղբերաց նշանակէ եզր ծովու , և զայն՝ որ կայ առ եղերը ծովու , որպէս քաղաք , գէ՛ղ , և այլն , սա կայն վասն դիւրինացութեան և քաղցրութեան ասելն է :

,, Եսպի տիններբումը , , Ետակ նաւազականն զօրով նաւ բառի՝ ինքնին նշանակէ փոքր նաւ , տպա աւելորդ է փոքրիկն , եթէ ասես նաւակ : Իսկ թէ նաւ՝ յայնժամ կարես յաւելուլ և զփոքր կամ զփոքրիկ անական : Պիտոյ է մնան , Լ՛յո ևս չ'է հայերէն . Լ՛Տա՛ ամբողջ բանն սխալ , և ո զիշն այսպէս : , , Ետակները պիտի մնան ծովե եղերքներումը , , :

,, Հարաւորութիւնը ճաշ է ուտում՝ քնկերացած վառահեղութեան հետ , , 418 :

Չ'իք 'ի մեղ բառ փառահեղութիւն , զոյ փառահեղ 'ի հասարակ լիզուի և դուն ուրեք 'ի գրարաւի , որ նշանակէ զայր մօբաւղարդ , լայներես , բարձրահասակ , շքեղաշաք . զոր նոր իառարանն ստուղաբանէ , , այր՝ որ հեղու 'ի դուրս զփառս իւր , կամ ահեղ փառօք , , զոր ուսմիւք պարկեւ ևս կռեն . , , Ի՞նչ պարթեւ մարդ է : Իայց պարսն Ետարեանցն 'ի կիւր առնու աստ 'ի տեղի փառասիրութեան , փառասիրութեան կամ սնապարծութեան թերես հրամանաւ իւրոյ երազալն բառարանի :

,, Սա Հարէլն է , սա Գարէլ է տասնեւչորս տարեկան , զբոսցել է և հասել է իւր չափին , , 169 :

Փոխանակ ասելոյ՝ , , սա դառել է 14 տարեկան , մեծացել է (զաջոցեւ է) և հասակ է եկել , , Տեսէք զիւ պիտի բառս 'ի գործ տծէ , որք բոլորակն 'ի Վրոյց լեզուի զայլ ինչ նշանակեն :

„ Ինչպիսիք Բարեպաշտութիւնը . . . մի այնպիսի դժ-
բաւ որ զինք է ընդդէմ խորամանկութեան և խաբէութեան, »
421 :

Բարեպաշտութիւն է այնպիսի բառ , որով իմանամք
զգործողութիւն լի բարեօք և աստուածապաշտութեամբ . և ա-
մենեւին չունի պէտք բացառելով ածական բառի , զի բա-
րեպաշտութիւն յինքն բովանդակէ զնոյն , այն է բարի , զոր
ընծայեմք և Լստուծոյ , , « Եւր որ բարի , բայց մի Լստ-
ուած , , . Բայց Արդապետն Ստեփաննոսաբայ կոչելով զնա
նուստացուցանէ զվեհագոյն նշանակութիւն նորա , և տայ
կարծիս , թէ իցէ և արատաւոր բարեպաշտութիւն , Սմբթ
է ասեղ անարատ սէր , անարատ բարեկամութիւն , և հա-
կադարձեալ արատաւոր սէր , արատաւոր բարեկամութիւն , զի
սոքին լինին ճշմարիտ և կեղծ , այլ ոչ բնաւ անարատ կամ
արատաւոր բարեպաշտութիւն :

„ Լիտիւն զորս վար նոցա դէճոգէ՞ , » 435 :

« Եւստիգէմ , երես առ երես , ճակատ առ ճակատ են
նոյն , և ցուցանեն զմիմեանց հանդէպ կալն , որ աստ ոչ
յոթմարի , , « Եւստիգէմ դո-րս վար բառ իցն , այլ պարտ էր
ասեղ դէմ , կամ ընդդէմ :

„ « Բառարկադլուի մարդերի հարցատիրութիւնը շատ
հեշտ զովանումէ (հանդստանումէ) առասպելական բանե-
րով , » 435 :

Լիտ նորասիրութեան միշտ տայ սխալել նմա , զի թու-
ղեալ զարքունի պողոտայն ուղիւ և օրինաւոր հայտնասու-
թեան 'ի սարս և 'ի ձորս շրջի և փոխադրութեամբ վարի
'ի լոստ ընդ ամբոխին և թերութումն մանկանց , որպէս յայտմ
բանի , , զառարկադլուի մարդեր , , (Կր ալք քղեալք , յի-
մարք) , , զովանայ (հանդստանայ) առասպելական բաներով ,
փոխանակ ասելոյ՝ կշտանայ կամ բոականանայ առասպելա-
կան բաներով : Լին ոչ յազի տեսնելով և ունին լսելով՝
զոյ 'ի գիրս , Հարցատիրութիւն՝ փոխանակ հետաքննութեան ,
հետաքննութեան :

Պարզեցից և ևս , , Լիտեւք մարդիկն հետաքննութեան
թիւնը շատ հեշտ կկշտանայ առասպել բաներով , ,

„ Ծառի վարկելով . . . Ծառի էր վախում , » 438 :

Չգիտեմ խոյեցիք այսպէս խոսին, Վերդաւանցիք, Աշտիշիք, Սենցիք, Թէ Լիւռ լիւնցիք։ Ուստի՞ն առ մեզ պէժ-
զալն ճայնա այս ծախ զարկել . յո՞ր դիրս պատահեցաւ որ
այսմ՝ ոճոյ . յարո՞յ շըթանց լուռ որ զայս բարբառ ապա-
կալի։ Ի դիրս ծախն հարկանել կարդալք, 'ի խօսս հաստ-
րակաց ծախ աւալ . և ուստի՞ իցէ առեալ լեզու աստեղծ բա-
նիբունն զծախ զարկելն . անդէ ոտապոյէ։ Որպիսի փառնջ
ծաղկանց է, զոր մատուցանէ մերոց մանկանց, զծաղկունս
նորա վարդս կարծէտք անուշահոտս, այլ աւանդ ընդ հա-
կառակն վարդանման առ զառ անհոտս վարդենիս գտաք զնո-
սա (այս է զնորա բանս) . և չ'իք՝ որ մատչի առ նոսա և հո-
տասէ։

,, Ալինչ խօսակցու թիւն չունենայ մանուկ մարդերի հետ,։

,, Դու չխօսիս մանուկ մարդերի հետ. 445, 446։

Չ'իք քան զմեզ քաղցր, բայց Թէ ոչ քստ պիտոյցն
առցես 'ի կեր, փոխանակ քաղցրահամութեան անհամացու-
ցես զկերակուրդ և ժխորեացես զխիտրդ։ Մանուկն քաղցր
է 'ի մեզ բարդեալ մանկամարդ . քաղցր է ընդ բառիցս
միտք, Թաղաւոր, Լոյս, հասակ, այլ ոչ քաղցր ընդ մարդ
բառի . և վասն էր, զի մարդն ունի զտխրիսի բառս, որք
զնոյն նշանակեն, որպիսի են ինքն խոյ ճառախն, պարանխն,
պղախն, երեխախն, երիտասարդն, պարճանխն, և այս ամենայն նը-
շանակեն զայր անհասակ, և վասն էր Թաղեալ զմի 'ի սո-
ցանէ՝ ընթանալ ընդ առաջարս և առել ճառախ մարդեր։
Չ'է բաւական, զի տայ մարդոյն զածական անյարմար զծայրն
ևս աղջտոյն զղուելն եր մասնկամբ . մարդեր։ Ուր և ինքն
զղուեալ յլերոց սիրական ամանցական մասնկանց, սկսանի
ուրեք ուրեք խառն 'ի դործ ամեւ մարդեր և մարդիկ . որ-
պէս յեջն 451 'ի մի և 'ի նոյն բանի ստէ. , , Ո՞չ ա-
թենացի մարդեր . . . ո՞վ աթենացի մարդիկ։

,, Պահում էր մի փոքրիկ բաղմա թիւն նաւերի. 459։

Փոքրիկ և բաղմա-լիւն գիմամարտին միմեանց։ Ուր բաղ-
մա թիւն, անդ ոչ ևս փոքրիկ թիւն (սակաւ թիւն, քը-
չա թիւն), և ուր փոքրիկ թիւն, անդ ոչ ևս բաղմա թիւն։
Ըծականդ փոքրիկ նաւալէ զբաղմա սրականին նշանակաւ թիւն,
և բաղմա սրականն ընդ հակառակն . և ընթերցողն տարա-

կա սի ճշդիւ լինել խեղամատ, թէ նաքն բազումնն լեալ,
թէ սակաք, մեծս մեծք, թէ փոքունք:

„ Կրակի ուսող մաշող թոյնը սանձահարել է, 430:

Եթէ սակը կրակի ուսող մաշող բնութիւնը սանձա-
հարել է կամ զոպել է, կարելի էր. բայց սակը կրակի
թոյնը սանձահարել է, է սխալ մանկական. զի թոյն ոչ սան-
ձահարի, այլ բարեխառնի:

„ Բայց 'ի նաւատէններից՝ որոնց քաղհո-նիւնը աւելի
քաղհոն էր, 474:

Եթէ չափազանցօրէն սակը անթիւ բազմաթիւն, կամ
մեծ բազմաթիւն ներելի էր, կամ 'ի բայ ձգեալ զքաղ-
հոնիւնն բոլորովն աւելորդ. սակը մաքուր ոճալ. „ բայց
'ի նաւատակաց՝ որք բազմաթիւն էին յոյժ, Բայց քաղհո-
նիւն քաղհոնիւնն աւել ոչ միայն այդպիսում մեծանուն զիտ-
նականի, այլև երեկեան համբակի վասն ամօթ է և յան-
ցանք մեծ ընդդէմ անսագիւտ ուղղութեամբ թեան սուրբ լեզ-
ուի հայաց:

„ Նախօթացաւ Պօննա կնամարդու հետ, ստացաւ
նորա սէրը և ամուսնացաւ նորա հետ, 460:

„ Յեղարէլը կնամարդ էր, 466:

„ Աթիւթաւ տիկինը... կերպարանքը մի անմիտութեամբ
կնամարդի պէս ներս մտաւ, 84:

„ Փոխանակ մի սղամարդի դտաւ մի կնամարդ, 84:

Գայտակի բանս հաճաքեալ է փոխանակ ինչ հարցոյ.
որպէս Պատգամ գրէ յս. Տեմ. Բ. II. 12. Այն հարցոյ
ձաթեալը ուսցի: Կոյն հարցոյն ինչ հրամայեմ... Ճիս-
բան լինել քան զայն հարց: Եւ յս. Կարն. Ժ. II. Լը-
ժան է հոյն հարցոյ հոյանի յաղթութեամբ առաջի Լը-
ժոյ: Բայց այսմ յաճախ 'ի կիր առնու Սարգսպեան և
զճիկ պղծարարն, որ երկու բառիք առի 'ի մեղ աչք հարց,
կամ հաճաքեմ. Ժ. Կարն. Ժ. 7. Գայ 'ի մեղ և առ-
նակին, որ նշանակէ զիկն ամուսնացեալ ընդ առն. տեմ
Լը. 24. 29. Արեւ. Բ. 12. Եւ այլուր յոյժ:
Բայց 'ի յառաջեկեալ բանն ոչ մին 'ի սոցանէ չէ հար-
կաւ որ. այլ լսի կն. հարց. „ Նախօթացաւ Պօննա կնոյ

հետ . էտու զհաւանութիւն կամաց նորա և ամուսնացաւ
նորա հետ . Յեզարէլը էր կէն հարդ . Վիթիգէլ տիկինը
• • • կերպարանքը մի սգունը կնոջ պէս փոխած՝ բերդը
մտաւ . փոխանակ մի մարդոյ գտաւ մի կին . Որպէս ունի և
ինքն յէջ 178՝ , , Սորդ ու կէն կոտորվեցան ծիծաղելուց , ,

Քանզի Կոմարդ կամ Կոմարդի նշանակէ զայր թուլա-
բարոյ իբրեւ զկին , անարի , վատասիրա , մեղի , և այլն . և
չկարէ վարել փոխանակ բառիս կէն , գոլով 'ի բնէ ոճակած
արանց , Որպէս կարէք հաւատաւել 'ի յետագայ բանիցա՝ , , Վր-
նամարդ զնա կոչելով . թաւմ . Լըծ . ամ . 15 : Եւ զՍա-
սանեանսդ կոչեմ կնամարդիս . Խորեն . Գ . 55 : Իդակոն
ախա յոգինս գործելով և կնամարդիս կազմելով . Փիլին .
Լըծութիւն կամանց և կնամարդեաց . Ոսկիփ :

• • Սի հմանապիս փայտի կոտոր բժշանել էր Կոլովբասի
աները , , 461 :

Թեպէտ առ ոմանս 'ի հեղինակաց մերոց տեսունեմք
'ի կիր առեալ զբառս հմանապիս , այլ ոչ ուրեք հմանապիս՝ որ
թուի մտեալ առ մեզ 'ի Թարգմանութեանց : Բայտ իս լաւ
է փոխանակ բառիցդ նմանապէս , նմանապիսի ասել նոյնպէս ,
նոյնպիսի . և ոչ զնոյնանշանս հման և պէս բարդել 'ի միտ-
սին , յորոց լուծմանէ չեւանէ ինչ իմաստ : Բժշանելն ևս պար-
տի կարձիլ և ասիլ բանել :

• • Որհանիս Գնացի վերայ գտաւ մի կաղեն , , 'ի Յառա-
ջարանութեան :

Որհանիս Գնացի չ'է ոճ Հայոց . Թողեալ զկեպոն՝ նոր
բառս հնարի . Ոտնակոխ՝ ոտով կոխած կամ ոտնառակ ա-
րած նշանակէ . իսկ Գնացի ինքնին իմացեալ լինի ոտով դը-
նալն : Բայտ այսմ եթէ ոչ կամէ , 'ի գործ անել զհետոն ,
փոխանակ երկուց բառիցդ . , որհանիս Գնացի կարէր ասել
, , Ղանապարհի ոտնառակներն վերայ :

Այնչ չքստացում , եթէ ոչ մի ցաւեցուցիչ վկայու-
թիւն այն կէն փոքրիկն առածի համար , թէ , , Սարգսդէն
պատիւ չունի իւր գաւառումը , , 463 :

Լինի , կէն , փոքրիկն , առած են ջոկ ոճակոնաց խոնեալ
'լմիտոն անխոյստան թող զարտազոյն բառից և իմաստից՝ զի
, , ոչինչն , , աստ և այլուր անխոյստ վարէ փոխանակ բառից ինչ :

Բն, Իր, Բն, զար, Օրան Տեան գրեալ է սուրբ Եւթա-
րանի, ,, Չ'իք մարգարէ անարդ՝ եթէ ոչ յիշում գտաւ ին-
չիւրում տան, Մատ. Ժ. 57, Մարկ. Գ. 4, Ղուկ. Գ. 24,
Համարի մի Հին փորձական ասած (ք մաղեմ փորձած աս-
ցեալ բան), և այն՝ փոփոխմամբ բառից և շարագրութեան,
ուր գնշանակեցս անգամ սուրբ Ղարց պարս և մեզ նոյնու-
թեամբ և ամենայն պատկառանք յառաջ բերել, և ոչ այս-
պիսի անհարազատութեամբ, Ստան սրայ հարկադրեմ 'ի շը-
նարհս մանկանց միւրոց ուղղել զբանդ այդպէս:

,, Ոչ ստացաւ ինչ, բայց թէ զմի վշտացուցիչ վկա-
յո թիւն այնմ քաղցօք փորձ առեալ բանի Վրկչին, թէ
Չ'է մարգարէ ընդունել 'ի քաղաքի իւրում, Ղուկ. Գ. 24,

,, Սովոր չէր յշատեւրո- աղախինի պէս. . . յարշար-
չարանքը սուկց նորան մի կատարեալ առողջութիւն, 148:

Եւթարո-Թիւն և շարչարանք մի և նոյն համարի, բայց այլ
է տշխատութիւն, և այլ՝ չարչարանք, և փոխանակ միմեանց
չկարեն վարել 'ի բանի Օր չէ հայերէն, եթէ ասացաւ
Քրիստոս զաշխատութիւն յանձն էառ. փոխանակ ասելոյ՝
զարչարանք, որպէս և ընդ հակառակին:

,, Իսկեց և մի քանի ուսմ զինի, 150:

Ուսմ արմատ է ըմբռնի, և նշանակէ արբումն, ըմպումն,
ուրեմն զինոյն ոչ կարէ լինիլ մակդիր, զի ինքն ևս է դո-
յալան, թող զայն, զի ապալի ուժ չ'իք 'ի մեզ. ասող աս-
տիւն է ,, Լարը բաժակս ինչ. կամ (Իսկեց մի քանի թան-
գինի):

,, Թաղաւորի խոտովանահայրը . . . հոգեւորը, 464:

,, Վիտո թիւնը գտանվում էին հոգեւորներ մէջ, 470:

,, Տալովրա հոգեւորը, 471:

Հոգեւոր, հոգեւորական, հոգեւոր, հոգեւոր գոլով ասա-
կան անուանք ոչ ուրեք վարին 'ի տեղե քահանայ, վարդա-
պետ կամ եպիսկոպոս բառից, և 'ի զիրոյ յաւան անշունչ
իրաց ընծային, քան թէ շնչաւորաց կամ բանաւորաց, զի ըն-
թեանումը ,, հոգեւոր շնորհ, կեցակութիւն, ըմպելի, տաճար,
զրախտ, մալմն: Սոյնպէս ասի հոգեւորական ասն, կամ
խրատ, զէն, մարտ, խորտակումն. ասն և 'ի Բառապետիւն:
Ինքն ևս յիշմ 409, 473 անշունչ ասարկայից ընծայէ զա-

ծաղկանս հաճեալք : յտակն . . Չ'ես կամենումք քո հոգեւոր
կենդանութեան նշանները նկատել : Ս'ինք' որ հոգեւոր պարբ-
ժորովոյն էք : Թ'էպէտ . 'ի հասարակ խօսս ազէտք անանք
տանն եւ հոգեւորական է . ե զամենայն եկեղեցական միով
բառե տանն հոգեւորականութիւն . այլ այս է օտար աճ . ե
նշ հարազատ մերոյ լեզուին :

« Որպէս սուրբ Քրիստափորի նախանշան որ աշխար-
հաշինութեան աղանիկն' վերկնջ Յի տանի ու քարոզէ ծովն
միւս երեսումը , . 458 :

'ի ամեն բանի ոն որոշել , Թ'է ոմէ օտար Քրիստափո-
րը , Քաղաքն , ե ոմ եւ նմա զհոգեւորական արժանատ
թութիւնդ տարբ' . ինքն հեղինակին է տուեալ զայն , Թ'է
այլք , ե վասն որոնց հոգեւոր մըցանաց : Որպիտի ինչ է ա-
ղանիկ նորա , նշան ծովապետական իշխանութեան , Թ'է ցոյց
տանն ինչ պատուոյ ե երանապիտութեան : Ոմէ Փր-
կէն Յի . Քրիստոսն , Թ'է Քրիստափոր . ե Թ'է Քրիստոս ,
զի' կայ նմա անդ 'ի նորագիտ . Յի 'ի մէջ վարեանի բար-
բարոսաց : Որպիտի ինչ է վերկութիւն նորա յայնմ' նոր
Յի . ե զի'նչ տանի ե քարոզէ յայնիկոյ ծովն : Իւ Թ'է
Քրիստափոր է վերկնջ Յի . ապաքէն Թ'նզ ցուցցէ Աւրդա-
պեան Ստեփանն . Թ'է զոր աշխարհ վերկեաց նա 'ի ջրհեղե-
ղէ , 'ի կրտսեանէ ե կամ 'ի մեղաց , զի արժանի համարեա-
ցի կաշեւոյ երկն . Իւ զմի անպարտ աշխարհ եղիտ , ե ըստ
այդմ' կոչել գտիչ , ե ոն վերկիչ :

« Ծովն միւս երեսումը , . . նմանութեամբ խօսելով
ծովն մի երես ունի , որ է համապարած ճապարումն նորա ,
յարոյ վերայ ընթանան նաք . բայց , սխալել Աւրդապետն ե
երէն աւետա աստ վախճանի կողաց կամ' կողմանց . զոր պարտ
է ուղղել ե ասել . « Ծովն միւս կողմը , . Լ'ճան ե ինքն
յեջ 121 հաստատէ զբան իմ » , Իւ դակը լող տալով ջր-
ել երեսին , . :

« Չէր կարելի բոլոր գանձը իւրաքուչանել ինձ , . 29 :
Իւր է գերանուն երրորդ դիմի , բայցեալ ես' ոն գը-
տանի 'ի մեզ վարեալ յա ե յի' դէմն , այլ միշտ յեր-
բարդ գէմն . տես 'ի Քառարանն :

« Լ'ավատակեղի հեռազօտութիւն , . 458 : Լ'մենայն

կողմից մշակագործվում էին անվաստակելի մարգու ձեռքով, , 240. Բնվաստակելի հողաբարձու թիւն, , 243:

Բնվաստակելի 'ի գործ ամծի սաստ 'ի տեղի անխոնջ , ան-
ձանձիր, անպարտաս բառից . բայց արհուն՝ ղի նոր Բասա-
րանն հասա . ամ . յէջ 239 մեկնէ այլադդ հակառակ մտաց
մարդապետին . , , Բնվաստակելի է այն , որ ինչ լինի ա-
ռանց աշխատու թեան կամ՝ ծանր վատասկոց , հեշտին , դիւ-
բին , , , Հեփոդորա-Բիւն իսկ թուի ինչ առեալ ընդ աշ-
խատաւորութեան կամ բանասիրութեան : Մշտագործկամ
էջ . անձնուհի խոնարհու մե անվատար ժամանակաւ եղեալ իր-
խանակի ներկայ ժամանակին՝ բանացնվում են , գործվում են .
, , Բնի պատատուելը՝ որ մանուկ կաղնու վերայ դեպ
'ի վեր է արթնում , փտաւորապէս և մանկահասակ զօրու-
թենով բարձրանում է այն ծառը . . . առանց կաղնուն
պիտայ է նա պարզէից հողի մէջ , , 207:

Բացի և գաբձեալ առեմ , թէ բազմաձեւ թէ և
այլ կամ շարք լինէր , այնու ամենայնիւ ծանր լինէր քը-
մաց թէ 'ի վերայ ու ամենայն կերակրոց ցանէր դը զիտը նո-
յա : Թեզ զգաւառական անունդ մանուկ , զօր միշտ 'ի ձե-
ռին սենի Մարգապետն առանց խնայելոյ առնել ամական
այո կամ այն անյարմար ինքեան գոյականի . և որպէս ոչ
սագաւակի եղեցի մտաց ամենայն ուրեք լուի ստէպ մանուկ
կաղնի , պարտաւոր-ի՝ մանկականի զօր-Բեկով , թի՛ղ զլատուն ոչո-
րմ , փառաւորակն , պարզելի , արք ոչ բոտ պահանջման իմաս-
տից բանին ունին զիական նշանակու թիւն , որպէս յայտ-
նի է քաջագէտ Հայկաբանից . առաի զիական խոսու թիւնդ այո
պէս պարտ է սղաւբանել . , , Բնի պատատուելը՝ որ մա-
սառ կաղնու վերայ ցածրից վերե է փաթաթվում , գեղե-
ցիկ և նորակիթի զօրութեամբ բարձրանայ այն թուփ կամ
բոյս (պատատուելն չէ՛ ծառ .) . առանց կաղնուն նա գեանի
վրայ պիտի փռած փայլ , ,

, , Բեկի շատ արտատուք թամբիցան նորա թառա-
մեալ թշերից , , 137: Իմ՝ հրեայից ոչ թէ կաթում էին
արտատուք , , 456:

Բարասուք Թափին (բղխին , հոսին , ցողին) յաչաց և
ոչ 'ի Թշից կամ յերեսաց :

„ Բոլոր շնչաւորքը երկրի վերայ և մը, ջրումը և գումը կարելի է աւելի պատշաճապէս որոշել միւր միւսից, դասակարգելով նորանց կէտք տեսի, ք' 1 կաթնակերք, 2 թռչունք, 3 ամֆիբիայք կամ ջրացամաքայիք, 4 ձկներ, 5 սողունք և 6 որդունք, . . . 249:

Լինելու են աստ սխալանքն . մը նախադրութիւն է և չունի սեռական հոլով նորա: Ի կէտք տեսի դասակարգել շնչաւորս ՚ի վերայ երկրի և ՚ի միջի նորա, և զկնի մը հաշուէ:

„ Նապաստակը և սազը երբ որ վաստակումէին և կտրօտ էին կազդուրման, որոնում են մի ապահով և յարմար տեղ, ընկնում են քնի մէջ, չեն փակում աչքերը, . . . 251:

„ Հատերը պատճառում են ձմեռնային բնակարանք կամ որջը (անդ):

Դրաբաւ է բանս համարեալ թէ մեծաւ մասամբ, բայց անոճ և դժուարքնկալ երկնայից և զարգացելոց . ուստի պարզել ըստ այսմ . „ Նապաստակն ու սազը ինչ ժամանակիքէ զարում են, և պէտք է որ մի փոքր հանգստանան, մի ապահով և յարմար տեղ են գտնում, մանում են քնի մէջ, աչքները չեն խփում: Հատերը ձմեռվան համար բնիւր են պատրաստում:

„ Մուկը նոյնպէս թմրում է, երբ որ եկած էր աստ ջին քիւնը, . . . 252:

Դրելով ասաջին քիւն, հարկաւ իմանալի է, թէ դոյ և երկրորդ քիւն . բայց որպէս ասացի, „ Մնջի լեզուն տէրը կրնանայ, . . . աստ վարդապետն կամեցեալ է ասել, որ երբ որ սկիզբը կամ ասաջին անգամը ձիւն է դալի, բայց չ'է մը տաբերեալ ասել ըստ այսմ:

„ Դուրս են սողում ձագեր, . . . 253: Փոխանակ աւելոյ դուրս են դալի ձագեր, զնէ սողալ, որ է գործ օձից և որդանց՝ որք չունելով զոտս՝ սողան ՚ի վերայ լանջաց և որովայնից իւրեանց:

„ Միտք բեր՝ ոյլ տէր, պատասխանեց կոկին,՝ 227:

„ Մի խօսքով . . . դուրս ուղարկեց նա մի մեծ բազմութիւն, որ գնացին ուրախութեամբ. (անդ):

Հոգին դնի փոխանակ մէկերէն. Գ խօսքով, Տե՛ծ Բազմա-

Թիւն զն ոճի օտարաց, որք հայերէն ասին Դանգաձայն. Թաղ-
ճաւիթն ճարտիւնս ապա թէ ոչ միայն ուղղորկել Բաղճաւիթն չ'է
կարելի ասել գլով անուն վերացեալ:

„ Լ. յն. քաղոր աչքը . . . Գաղթամանակեայ խմբումն
իմ սխալանքները ” . 230:

Ստղածամանակեայ դնի փոխանակ մակըայի և է Թարգ-
մանութիւն խորթ Թերեա թրեժդրեմենո բառին Ուս-
աց, որ հայերէն լինէր, Թէ ասէր. Իմ սխալանքը յառաջ բան
ղծամանակն (ժամանակիցը յառաջ) խմբումն այն քաղցր
աչքերը:

„ Կարողացաւ մտանել նաւահանգիստը օրհանարից յառաջ:

Կամի ասել օրը մտնելուց յառաջ, կամ գիշերը լու-
սանալուց յառաջ:

„ Հարցնու մեմ ձեզանից որեւի մանուկ ընկերացողներ ” 233:

Ինթեցողներն 'ի սպառ աւելորդ է և տգեղացուցիչ զե-
ղեցիւ Թեան ոճոյն. լու ևս է ասել. Հարցանեմ ձեզ ի՞նչ
որեւի ընթերցասէր մանկուիք, քան Ժան-Դ' որ է գոյական
բանի ածականացուցանել, և ընկերացող՝ որ է անուն ածա-
կան փոխել բռնութեամբ 'ի գոյական:

„ Հապար արտատուք Թափիլեցան, ” . 235:

Ի յախտեանից չ'է լուեալ, Թէ արտատուք եղիցի Թե-
ւով հարիւր, կամ հազար. ածականք նորա են սովորաբար
շատ, սակաւ, չափաւոր, դառն, ցաւագին. և այլք նմանք:

„ Ղանդրաղարդել էին իւրեանց մազերը խարտեալ
դռնով, միւսերը սեաւ կամ Թաւաղոյն, ” . 192:

Ղանգաւոյ նշանակէ 'ի բնէ ոլոր (խուճուճ) հերոսն .
Խարտեալ Ծիկ լեզուաւ սաի շէկ և է նոյնպէս բնական (բաց
կամ սպիտակալաւն դեղին) . Իսկ Խաւն նշանակէ զԹանձր,
հոծ, խիտ (զալին) իրն, և ոչ զդոյն (ռանկ) : Իստ այսմ
այս բան է լոկ անխմաստ շարք բառից, և ոչ ճիշդ մշա-
կեալ բազմօրինակաբար հայախօսութեան դեղեցիկ աշխար-
հաբառն, որով պարծի Սարգսպեան արեւելեան լեզուաց:

Սի աշխարհաբառ սորա այս ինչ ելանէ . „ Իրանց մա-
զերը խուճուճազարդ էին արել շէկ ռանկով . մէկէնները
սե կամ Թանձր ռանկով, որ դարձեալ է ծիծաղական:

Իսկ ապա մկրտեցութե ևս զսա 'ի հայ և ասացութ

Գրոց և հիկ յեզուաւ . . . Օտրդարեալ էին խորտեշողեզ
գանգաւք հերովք, իսկ այլքն սեաւ կամ թխտտեալ :

Օտրդարած էին խաճաճու շէկ մողերով, ուրիշները
սե կամ թխանման ունեկով :

Տեսանել պարտ է և զընագիրն, զի սեաւ և թուխ
են նոյն . մի՛ գուցէ այլ գոյն իցէ , և սխալմամբ փո-
խեալ ընդ այլանշան թաւ կամ թաւագոյն բառին :

„ ջրացամաքային կենդանիք , , 259 :

Ոչ հաւանեալ Նախնեաց երկակենցաղ , երկակենդան
և երկակենցիկ բառից , որք նշանակեն զկենդանիս բնակիչս
'ի ցամաքի և 'ի ջուր, պնդի զհետ նորասիրութեան , և
գոռուաբառն ВЕЖЕВЫЙ փոխէ 'ի ջրացամաքային, իոնլա-
մուտ չեղեալ՝ թէ Նախնեացն քաղցր է և կարճավանկ ,
զեղեցկարարք և ճիշդ նշանակիչ ջրաբնակ և ցամաքաբնակ
կենդանեաց , քան զիւրն երկարավանկ, աղեղ և անյարմար,
ոչ ճիշդ նշանակող զշուռղս կրկին վեճակաց կելոյ, այլ ջր-
բային և ցամաքային , այս է ջրաբնակ և ցամաքաբնակ կեն-
դանիք :

„ Կանաչ խլէշները . . . ամենեւին համբ (ան-
ձայն) են , , 260 :

Համբ նշանակէ զմարդ, որ 'ի ծնէ կամ՝ ըստ գիւղաց չը-
կարէ խօսիլ, բայց ունի ձայն աննշան. որով նշանացի և ակ-
նարկի սունելով յայտնէ զմիտս և զկամս իւր , , Համբ և զիցին
չըթաւիք նենդաւորք, Լզիջիւր դու համբ, Համբքն խօսէին
Լզիցիս համբ և մի՛ կարտացես խօսել . . . Նշանացի խ-
օսէր ընդ նստաւ : Ղաւն ուրիք նմանութեամբ տուեալ ան-
տանեմք զիւաց և նմանեաց , , Ղաւ մի համբ, Օր ունի
այս համբ : Իւ անձայն ասի , որ ոչ խօսիլ ունի , և ոչ
ձայն. որպէս ձուկն. կամ ըստ նորա խլէշն : Լզաւ համբ և
անշայն 'ի միտսին չկարեն ընծայիլ կանաչ խլէշներին. (մն-
ղէս) և կամ ձկան : Ըստէ ասել անշայն, և պատկառ կալ՝
զըստ բանականաց 'ի ձահ՝ չընծայել 'ի ջուր անբան զեռնաց,
և յղացաւ ցանել զկարծիս, թէ իցեն 'ի նոսա և խօսուիք :
Ինքն վարդապետն իսկ յԵ 124 տրամարանէ ըստ իս .
, , Լ. յԵ անբաղդ մանուկը համբ (անլեզու) է. նա չէ կա-
րող արտասանել մի բառ , ,

,, Կանաչ գործը . . . փոխում է իւր խորքը , 260 :
 ,, Մեծաբարագործ շերտով նորոգելով իւր խորքը՝ փակ
 վում է իւր հիստորիան , 266 :

Խորի օձի գիւտմբ, գոր և 'ի խօսս օձի շապիկ կոչեմք :
 Օճերութեանն օձ 'ի բաց մերկանայ զխորին . փիլ : () Զն
 : . . . ընկենու զխորին : Ապխի : () Զ զհնութիւն խորին
 փոխելով նորանայ . Արցն . Մատ : Աւ դուն ուրեք նմանու
 թեամբ , Սերկանայ զխորն մեղաց : Վոյ և խորխանալ ,
 և խորխաւոր . մին վասն խղի առեալ 'ի պատմութեան Ա
 գաթանդեղայ . , Օ խորխացեալ կաշին 'ի բաց ընկենոյր :
 Աւ միւսն՝ սերմանց և պողոց , որք ունին զեղեկ կամ ըզ
 մաշկ և զփեճեկ , զպարկ և զպատեան իբրև զխորն : Այլ
 վասն գորտոց և որդանց շերմայ ոչ ուրեք և ոչ երբեք տե
 սաք և լուսք :

,, Ի խաթիւ եղջիւրները ունենային 24 ծայրից աւե
 լի , 254 :

Ի խաթիւ գնի փոխանակ ամբողջութիւ բառի , բայց ա
 մենեցուն յայտնի է , թէ լի և ամբողջ զանազան են 'ի մի
 մեանց նշանակութեամբ . մին նշանակէ լեքը , իսկ միւսն լե
 բոցեալ , թամամ . եթէ կամէր կարող էր ասել , լրաթիւ ,
 կամ լեթ :

,, Հսկայալիւրայն եղից աւելի երկար աւ մեծ է . ունի
 քսան պոգ ծանրութիւն . և կարող է տանել մի քանի տաս
 նաւոր պուգի բեռն , 261 :

Սարգսպետական ողջունիւ և ծանուցմամբ առ Հայ
 ազգի սիրուն պարսնա և առ սիրելի եղբայրակիցսն իւր 'ի
 սիրզնն մատենին իւրոյ խոստացաւ , ուխտեաց և երգուաւ
 , բաղմօրինակաբար մշակել մեր զեղեցիկ Տաբառ լեզուն ,
 կանոնի և արուեստի տակ դնել հայկական Տաբառ բանա
 խօսութիւնը , բռնակալն պէս չվարվել իւր մայրենի լեզուն
 հետ , այլ ուշադիր լինել նորա յատկութեններին , և խնամ
 տանել հայկական հարազատախօսութեանը , , Արդ տեսէք
 և դատ արարէք , թէ զեարդ վարի ընդդէմ ուխտի և երգ
 ման իւրոյ . զե՞նչ պոգ և զե՞նչ ասանոր պոգի ծանրու
 լիւն և բեռն . զե՞նչ հեղաշրջայն իցէ , զե՞նչ՝ եղից : Հսկայ
 կամ սկայ զայր յալթանդամ նշանակէ . տեն 'ի գիրս . Սլմ :

ժր. 6: Նմն. զ. 4: Ժ. 8: 9: Ժր. 5: Խորեն. ա. 9:
 և բանիբունն մեր ընդ կրկայի բարդէ, մի^օ թէ լեզու մեր այն-
 քան աղքատ է, զի չունի զայնպիսի անականա, որ միայն իզ-
 նաչակի կրկայի յայտնեցէ զմեծաւ թիւն, մինչև անճարացեալ
 զհոկային օձեաց ունել, և այն՝ անկողելուց բարդու թեամբ.
 մի թէ ոչ հաւանի միում 'ի բռութիցս անճառնի, զթխարի,
 անհէկէկէ, հոգաբարար, Լանջրամբին, ակարիւս, ակեղ. և զդո-
 յական անունն հոգաց բռնարարէ փոխանակ նոցա: Օր^օնչ
 հոլովէ եղեց, էր չառէ եղին, կամ Ծօրէն եղան. սեռական
 եղեց ուստի՝ առնու: Այդ է ուշագրութիւն նորա յատկու-
 թեանց մայրենի լեզուին իւրոյ: Այսպէս հայկաբար հարա-
 զատախօսէ: Յերկարի բանս, և ես յերկարախօսելոյ չունիմ ա-
 խորժակ. ուստի կարճեմ ակամայ և ուղղեմ զայդ յիսալ և
 ոճ անհեթեթ, ժամ՝ օտեւեալ գրչիս լալ զգլուխս այլոց սը-
 խալանաց նորա:

,, Կիտասի լեզուն ունի աւելի քան զհարիւր լիտր ծան-
 րութիւն: ,,

,, Ահադնամարմին կրկայն եզան վրայ մեծ է և երկայն,
 ունի 80 լտրաչափի ծանրութիւն, և կարէ բառնալ իւր հա-
 րիւր լիտր ծանրութիւն բեռանց:

,, Այդու գորտը, ,, 260:

Այդ նշանակէ առաւօտ. այդի՝ բող. ագգոս իւր սե-
 ռական հոլով՝ ոչ իմանի, թէ առաւօտն գորտ է, թէ
 այգւոյ: Այս Հայախօսութիւն վարդապետին զամենայն յոյն-
 գեալ բառս մեր ընդդէմ՝ օրինաց լեզուիս ոչ 'ի փոխար-
 կելով հոլովէ, այլ 'ի բաց թողլով. որով և ոչ սակաւ շը-
 փութութեան տայ առիթ, զի ոչ կարեմք խիղճեամբ որո-
 շեւ 'ի միմեանց. որպէս՝ հոգ և հոգի. որոց գերկոյտն սե-
 ռականս միօրինակ դնէ հոգոս. ուր թէ յետինն ասէր հոգ-
 աց, ապաքէն շիւթ ինչ ոչ ծնանէր 'ի միջոյ:

,, Նյն շնչաւորի պոչիցն շինում են, ,, 255:

Շնչաւոր դնի աստ փոխանակ ձիոյ. ոչ լաւ ևս էր քեց
 ասել կամ կենդանւոյ, քան շնչաւորի:

,, Աւշտի և Անիկւրեան այծի բրդից յօրինում են
 նուրբ մանածք, և սոցանից հիւսում են զոնազան գեղեցիկ
 կերպասներ, ,, 255:

Բաւրդ, գեղմն, գզաթ, ասոր սշխարաց են. ուղտու՝
սպեւ է, և այծի՝ հող: Այսու ամենայնիւ ուղտու և այծի ըն-
ծայէ զբուրդ, յորմէ շինի շալ, և ոչ կերպաս: Այլ թ կեր-
պասի է մետաքս (սպրեշում) և ոսկեթել. տես 'ի Բաւ-
րաւանս:

,, Ահաւ ջրային գորտեր սատակեցնում են մկներ, ճնճ
ղուկներ, այս և հաւաւի բաղեր , , . 261:

Այսուստ մն անձինք ընթերցեալ զայս հարկաւ խորեո-
ցին 'ի բանէս, հաւատացեալ՝ թէ գոյ յԵի կանաչ ջուր,
կամ կանաչ ջրոյ գորտ, և մանուկ բաղ (ք երեխայ բաղ),
և ուտալ^Ը այս, եթէ ոչ 'ի տգիտութենէ լեզուիս, որ զկա-
նաչն ոչ մերձ գորտոյն գնէ, այլ ջրայնոյն. և ոչ պարզա-
կօս լինի ասել , , ջրակենցաղ կանաչադոյն գորտեր , , այլ
ընդ հակառակն. որով և զկարի հեշտիմացն առնէ գժուա-
րին և թիւրիմաց: Այնպէս հաւաւի բաղ ասելովն, ոչ թէ
միայն համբակք՝ այլ և զարգացեալք անդամ՝ 'ի լեզուիս մե-
լում տարակուսեցին անշուշտ, թէ զե՛նչ նշանակեցէ բաղն
մանուկ, կամ թէ և հասկացին, այնու ամենայնիւ զայրատ-
ցին 'ի վերայ հայրենի լեզուի իւրեանց, որ չունի որպէս թէ
զբառ բաղաձաղ նշանակող: Մաքուր աշխարհաբառ գորտ
այսպէս հնչի առ մեզ: Ջրային (կամ լաւ ևս ասել ջրա-
կենցաղ) կանաչադոյն գորտերը սատակայնէն մկներին, ծաւերին
և բաղի փոքր ձաղերին: Ուր որպէս տեսանէք բաց 'ի յեշտալ
ոխալանացն ուղղեցան սաղակեցնում են մկներ, 'ի բաց բարձու
այսն իբր աւելարդ. փոխանակ ճնճիկին եղաւ ծիւթ հասարա-
կեալ 'ի բերանս ամենեցուն, զոր 'ի գործածէ և ինքն՝ Այս
զարեան. որպէս յէջան 113. 284. , , Այլ թիւ թուաւ ծախ
պէս, , , Եղեկաւքը թուումէ ծախ պէս, , ,

,, Թուիս նապոյ մեղաւք գերազանց էին, , . 267:

Նոր զիւք, նոր լեզու, ընդ նմին և նոր լուր թէ մե-
ղաւք թխտեն (կրուխ գան) նման ձուածին թռչնոց:

,, Յոխակեաց (ուտող խմող) մարդիկ, , . 68:

Ուտող խմողն 'ի մեզ ասի արշիւ, որկրաժէտ, որկ-
բառնլ և ոչ ցոխակեաց, որ նշանակէ զմեղի և զթոյլ կեանս
վարայն. զայր զեղի, խենէշ և շաղաւաշութն և այլն:

,, Սաղօ ծառի ուղեղը , , . 272:

Ուղեղ (ղուղ) է գիրութիւն գլխոց կենդանեաց և ոչ
ծառոց. որոյ փոխանակ ասեմք խէժ, հոյղ, հլւթ, աւիշէ,
ծուծ. այս է ծծեալ կամ հոսեալ 'ի ծառոց, թաւի թէ
է թարգմանութիւն сerдцевина բառին, զոր ասեմք ծառի
մէջ, միջուկ:

„ Խաղողակեռասենի, „ 271:

Բայ 'ի մեծպահոցաշափ տաղտկալն երկարալանկու-
թենէն չեմանամք, թէ այս սրալխի ծառ է, որ միանգա-
մայն բերէ զերկուս պտուղը և զկեռաս, զուցէ
պատուատմամբ. բայց 'ի յաւիտենից չ'է լուեալ և տեսեալ
ուրուք զորթ 'ի վերայ կեռասենոյ կամ կեռասենի 'ի վե-
րայ որթոյ պատուատեալ: Երկու իրերատարբեր ծառք պատ-
ուատելք միաժամանակեայ ունին բերել և զպտուղ. բայց
մինչ կեռասենին պանծայ հասունացեալ կարմրաթուշ սպի-
տակափայլ պտղովք, որթն դեռ սկսանի ծաղիլ: Թող
զայս՝ ծառ 'ի վերայ ծառոյ պատուատի, իսկ որթ խաղողոյ
է տունի կամ թուի որոշեալ բոլորովն յայլ ամենայն ծա-
ռոց:

„ Փշոմ էին խունիերի անուշահոտութիւնք, „ 44:

Փշել, շնչել է զործ կենդանեաց և հոյմոց. իսկ խըն-
կոց ասի բռաբել:

„ Սինչե երկու կաղ. 263: Բարձրանում է մի կա-
ղաշափ և բերում է թափանցիկ պտուղ, „ 273:

Կաղ է նիւթ վառելի և բոժոժ սպըշումի՝ հանեալ
'ի թել կամ ոչ. Բայց Հեղինասին լեզուատեղծ աստ և 'ի
բաղում տեղեւ զրոց իւրոց իմանայ զգաղ կամ զգաղաշափ.
Դժն՝ փոխեալ 'ի կէն: Որոյ հակառակ և յանթիւ տեղեւ
շէն՝ 'ի գէճ շըջ, 'ի տեղեւ ասելոյ կոչ, կոչումն, կոչել թանձ-
րաբանէ կողտաարատ գանչ, գանչումն, գանչել: Սխալն
և զթափանցիկն առնէ ամական պտղոյ, բայց այն՝ ամպոց,
լուսոյ, կայծականց և նմանեաց է վայելուչ. և ոչ բնա-
պտղոյ, և թէ որոյ փոխան բառի դնէ, անյայտ է մեզ:

„ Կէտք է որ դու մի խոր քնի մէջ թաղած լինելիր, „ 73:

Բանն հատարակօրէն քոյր մահու ասի, ապա անտեղեկ
է ասիլ խոր քնի մէջ Թաղած, այլ Թճրած կամ խրտած:

„ Հապ մեւեր պատկանում են գայլախաղին, „ „ „

Տիւն շաբերոյ 73:

Սէ բառ ախան յոգնակի առնել զմիւսն, յայլ արժա-
նաւորութիւն և ո'ր վեր հանէ զնա գոյական անուան պաշ-
տօն ընծայելով նմա և դարձեալ զըջացեալ 'ի նոյն էջ
պատառալուրի առնէ զնա, զնա յոգնական գոյական առ-
նելով և զմիւսն ստիպէ լինել նմա անական: Այսպիսի շաղ-
փաղփաղութիւնք գտն և յէջսն 249. 251. 253. 257. 259.
211. միւսերը . . . այլ միւսերը. բոլոր միւսերից: Այլ
միւս կաթնակեր անասունք, Այլ միւսերը բնակում են միայն
ծովի մէջ: Այլ միւսերը քսակի ձէ: Այլ այլ միւս կեր-
պով: Այլ միւս գէպի հիւսիս:

Ս' ըջտաների մեծ մասը յառաջանում է ձուերից . . .
որոյ անպագայ տերունդքը, . . . 265: Ս' Ձագերի կամ գալաց
տերունդի համար, . . . 267:

Արեւոյ ճշմանիէ ազգ, ծնունդ, սերիլ և բաց 'ի
մարդկանէ այլոց կենդանեաց ոչ վերաբերի:

Ս' Բուրս է որդւմ ձուիցը, . . . 265:

Արեւ ճշմանիէ հոսիլ, ծարիլ, թորթարիլ, որպէս
զջուր, կաթիլ, քամիլ, սրտորիլ. . . Առացին որդուք թե-
ւաք Եւրոպայ և 'ի վայր որեցին ընդ սնդունա նորա. Աղիւշ .
է. Այլա թող փոխեցէ Արդապետն զսխալ իւր և ասաս-
ցէ. . . Ս' Բուրս է գալիլ ձուիցը:

Ս' (Յնչոյն) . . . ծնողական էին կենդանի ձագերոյ.
263:

(Ճաճուր եղական և բայն ծնողական էին յոգնական.
և փոխանակ տալիս ներկայ և պարզ ժամանակաւ ծնունդն,
զնէ ծնողականին, որ մանկաբարձաց ասի: Այսպէս է յէջսն
262. 265: Ս' Չինիք . . . ծնողական էին (յն ծնանին)
կենդանի ձագեր, Առիաւ միջտաներ միայն ծնողական էին
(ծնանին) կենդանի ձագեր, . . .

Ս' Պատերի մէջ անցուցած էին մեծ ու ընդարձակ
գնացիւնը. . . 265:

Պնայք 'ի գործ անի աստ փոխանակ անցից և ճանա-
պարհի, զոր յայտ տակաւ կարեն իմանալ, և այն անցուցած
է. . . այս է շինեալ և բացեալ են:

Ս' Պաշտհիւս փունջ, . . . 232:

Փռնջ 'ի ծաղկանց և 'ի բուսոց հիւսի և ոչ 'ի պրտ-
ղոց. զ'ի պտղոց հիւսեալն որպէս 'ի խաղաղոյ, 'ի սերկեիլէ
'ի տանձէ, 'ի խնձորոյ և 'ի նռանց Արարատեան բնակիչք
չառն ասեն, և Արաստանեայք ջահն :

,, Ուրախ օրերս, 398: ,, Աջջանիկ և ուրախ կեանքս,
113:

Ուրախ միշտ մարդոց տաի. ,, Ուրախ եմ. ուրախ լիբ
յոյժ դուստր Սիօնի. Ուրախ լիբ բերիլբալդ : Այլ թէ ոք
կամի, որտի, մնաց, առտր, կենաց և այլ ինչ իրաց ընծա-
յեւ զբառդ արտի, պարտի ածանցել զնա կամ բարդիլ,
և յայնժամ ասի ուրախական կամ ուրախայիլ օր, ժամա-
նակ, սիրտ, միտք. ուրախարար կամ ուրախացողիչ գինի,
բաղդ և այլն. 'ի նմին իսկ եջի ինքն իսկ ասէ, ,, Մի ուրախ
հոգիս :

,, Ուր այնու ամենայնիւ տանջվում էր մի սպառեցու-
ցիչ քրտնէքով. ,, 375:

Պակասաւոր է բանս, և ոչ յայտնէ զխնտտ լրացեալ.
զի սպառեցուցիչն ածական ելով քրտնէքն, ոչ որտի, թէ
քրտնատանջն ի՞նչ սպառի, ուստի հարկաւ պարտ է յաւելլուլ,
զոյժ, զօրութիւն, կամ կարողութիւն, զի իմացի իմասան
անթերի. ,, Տանջվում էր մի զօրութիւն սպառեցուցիչ (ու-
ժիւր կարող կամ հատացող) քրտնէքով : Ոք 'ի՞Վրոց բարբառ-
աւելի ամբօրի և զեղեցիկ հիշի. ,, Տանջւր սպեսպառ քրտ-
նաւր :

,, Որ քանի միեքի մէջ երկար էին, ,, 268 : քն ոք ու-
մանց մէջ երկար էին :

,, Հողմերը . . . հասուցանում են մեզ խրեանց անձ-
րեարերութեամբ պտղարար ամպերը ,, 371 :

Աւելի հեշտիմաց լիցի, թէ այսպէս ատացի բանս.
,, Քամիք բերեն մեզ առաւ պտուղս խրեանց անձրեատե-
ղաց ամպերով :

,, Սկսեց երգել . . . «իբէլի տաղը», ,, 113:

Կամի ասել՝ սկսաւ երգել իւր սիրած խաղը. զի սի-
րելին բանաւորաց է :

,, Այս վաճառականին դանչեց իւր մօտ, տուեց նորան
մի տիկնիւն աման, ասելով, առ այս ամանը և ինչ քաղաք՝

որ ինչ Գրքի: II 3:

Արդ Բառականն բայց սխալ լարգմանում թիւն է Սա-
ռայ ԱԴԻԻ կամ ԷԽԱԵԻ բային, որ միանգամայն նշանակէ գալ
և գնալ, աստ նշանակէ գնալ: Ինչ քաղաք որ Գրքի, և
նչ թէ ինչ Գրքի:

„ () Զիքը կարգաւ էին մաքրու թեան, . 27:

Փոխանակ ասելոյ, . օձիքը (եռիւայ) կեզտոտ էր, և պէտք
էր խտակել, . դնէ կարգաւ անյարմար, պատշաճեալ միայն
բանականաց, և ոչ հանդերձի:

„ Եւրոնի անտեսը անհամբերանալով, . 121:

Համբերանամ կամ անհամբերանամ անլուր է 'ի լեզ-
ուի մերում և արարող կանոնի, քանզի ուր Բարկանալ, և
Բարկանալով դոյ, խմաստակու թիւն է զայսպիսի ծաղրական բառ
հնարել:

„ Լճա միջոցին ծովը հեղեղն մէջ էր, . 74:

Հեղեղ դնի աստ փոխանակ ալիկոծու թեան կամ մակ-
ընթացութեան, որ է սխալ անքառելի: Լճա նախագէտ՝ դե-
րանուն ածական է միջոցին, որ 'ի ծայրն ունի գնալ երբոր
դադրէ՝ դիմորոշ:

„ Զեռքերը պարզեց գէպ ի յիս, . 188: Պարզեց
դնի փոխանակ կարկառելոյ (մեկնելոյ):

„ Սանուիլը պիտոյ է սողալով հաղել թէ յառաջ խա-
ղայ, . 34:

Սողալ նշանակէ գնալ 'ի վերայ լանջաց և որովայնի
լստ օձից, բայց մի թէ այն մանուկ ևս այնպէս գնայր:
Երեկոյ դեռ զգորելով քայլել, յորժամ ձեռքը և ոտիւք
չորքոտանայ պէս փոր 'ի սող գնայ, ասեմք յալիսթեքս գնալ
(չօջ անել), և ոչ սողալ:

„ Կիարեց մի մանուկ խաղողի ծիւղ (ճուղի) ձեռնին, . 41:

Ճիւղ նշանակէ խաղողոյ փոքր ճուղին (կամ ճիւղին), զոր
հարառ կու փխալ ասեմք և ոչ կարէ դնիլ փոխանակ ալիւ-
ղոյ խաղողոյ (խաղողի ճուղի տեղ):

„ Ճակատով շոշափեց դեռնիւ, . 188: „ Ճակատովը
շոշափելով հողը, . 186:

Ճակատ չ'է գայարանք, զի նովալ շոշափեցուք զգե-
ալն և զհող: Ստատմք շոշափելի զմե՛ս, յայտմ ասելոյ է:

,, Ճակատը դեմին քսեց. կամ ճակատը հարին խփեց :

,, Կապարկու թիւն , , 40 : — Կապահանդէս : , , Կոտց զարկեն , , 40 : — Կոցահարեն :

,, Սխառների պաճուճապատանը , , 251 : , , Թըթուրների կամ պաճուճապատանների մէջ , , 265 : Ի՞նչ գրուած է թեան մէջ ասլուս՝ են պաճուճապատանը , , 266 :

Պաճուճապատանը յիշեալ յԻ՞ստուածաշնչի յս. Թաղ. ԺԺ. 13 և 15. որ առսերէն тценогрѣзальная ասի , է պաճոյճ (յի զարդարած) պատանօք պատեալն նման մեռելոյ , կամ արձանի, կամ խրտուիբալի, և այսու նշանակութեամբ թէ զինչ վերաբերութիւն ունիցի բառս առ միջատս՝ անդիտանամ : Վաւցէ փոխանակ պատենի իցէ ասեալ , բայց և այս անյարմար. զի պատեան երկրորդ նշանակութեամբ իւրով ցուցանէ զարտաքին պնդադոյն կեղև պողոց , փեճեկ և խեցի գաղտալիւայի և սրպիսի և իցէ աման. իսկ միջատացն է մաշկ կամ թաղանթ հուրբ և փախուկ :

,, Ինչամար անգամ խորհրդածութիւն կատարելալ , , 470 : Ետ անգամ խորհուրդ առնելով :

,, Սոյս անսոսանք պաշտպանութեն իւրեանց հանսկիւն , , 253 :

Եւ հարկի յայնժամ մուրայ որ, կամ 'ի փոխ և յանթառնու զինն առ 'ի չգոյէ իւր այնմ՝ որում ունի պէտս : Բայտ այսմ և մեզ գայր 'ի մարալ կամ 'ի փոխ առնուլ յայլոյ առարկայից զայլ բառ, զոր ոչ ունէաք նշանակել զերինչ, զոր կամէաք : Իսկ թէ գոյ, և այն՝ առատութեամբ ընդ միոյ երկու , երեք և չորս նոյնանշանք , զի՞ տարապարտ և զեղջիւրէն փոխառու լինել մարգավայել անուանց և յանխոհեմն խառնել զնորա ընդ պաճարեղենաց : Ոչ ապաքէն բառքս էգ, քած, ծնող, կենդանածին կարեն ունիլ զտեղի մայր բառիդ. որպէս ունի և ինքն յէջան 257. 261. 262. , , էգ Թառուք, էգ կրօնորդիւտ. էգ ձկներ , , Եւ վասն էր թաղուլ զայս ազատ ուղղախօսութիւն և տեսլ հայր անսոսան. և հարկու տալ կարծել թէ գոյ եւ հայր անսոսան. զի թէ փոխանակ էգ տեսլոյ հայր տես , ապա և փոխանակ որում թող ասացէ և հայր : Օհնի մօրն հետեւեցա ցանկ և զհանսկիւն, որ ոչ հարառ յաջնական է (մանուկներ, երե-

խաներ ըստ իւր) և մէջ դրարառ. մանկունք, և այս 'ի հարկէ ուր հայր և մայր, անդ և մանուկ կամ մանկունք: Ասիցէ որ թերեւս վասն էր նախնիք դրեն, , , Սայրն ջեռեալ նապօր 'ի վերայ ձաղացն կամ ձուռոյ: Ս'ի եփեռցես գգտան 'ի կաթն մօր իւրոյ: Յայդտիկ որպէս տեսանի մայրն վարի առանց յարեւոյ 'ի թռչուն և յաշխար, և կարի յայժ քաղցրութեամբ, և բանն իսկ պահանջէ այնպէս դնել, այլ ոչ նոյնպէս նորայն, որ թմղ զբունի կիրառութիւնն, , , գործն ընդ մանկանց և հասարակ արանց է, որոց մատաղահասակ մատաղամտութեան ոչ դիւրամօրս կեր է այդպիսի ոճ խառնակ, այլ ըստ Պաղոսի զգիւրածած քաղցր կաթն բառից և բանից պարտ է ջամբել նոցա, որպէս և իւր մեծագաբժ գիտաւորութիւնն է:

Այսպէս մեզանչէ ընդգէմ սուրբ կանոնաց լեզուիս և յէջն 257:

, , Երբ որ բոյնը պտորաստած էր, հոյս Լաւաւը դընում է այն տեղ ձուեր, , ,

Յայսմ մարթ էր ըստ նախնեաց դնել լոկ հայր, կամ յաւեա ճշդութեամբ մարին կամ էգն, որոյ որձն ասի վարութան կամ արու թռչուն: Պարբարած էր, անկատար ժամանակ և դեալ է փոխանակ ներկայի:

, , Կալմբար մի քայլալոսն ևս չէր մօտեցած իւր նըպատակին, , , 471: — Բոլմբար դեռ մի քայլ ևս չ'էր փոխած դէպ 'ի իւր նպատակը:

, , Կաթնակեր անասունքը ըստ մեծի մասին չորքոտանիք էին (են), բայց կան նոցա մէջ այնպիսիներ, որ ման են գալի չորս շեռէրէ վերայ որպէս կապիկները, , , 253:

Չեւք առեալ են Աստուծոյ մարդոյ միայն, որպէս ասէ և ինքն յէջ 280. 'ի խօսիլն զմարդոյ, , , Վառ ունիս ձեռքեր, բայց ոչինչ անասուն չունի նոյնաց (այն է ձեռներ, , ,) և ձեռք մէջ վասն ման գալոյ տուան, այլ գործելոյ և եթէ կապիկք ունին զձեռնանման ոտս, սրովք որպէս քա մարդ ըմբռնեն՝ զոր ինչ և կամին, և ծալեն զմատուսն ըստ մարդկան, այդու ամենայնիւ չ'էր կարելի ասել թէ նոքա 'ի մէջ չորքոտանեաց են միայն չորսձեռնանի, որով և

չըջին՝ զի թէ չըջին նորքը՝ ոչ ևս են տիրապէս ձեռք, այլ
սաք՝ որք բերեն գինանու թիւն ձեռաց:

,, Թաշունք ունին աղաա, անկապակից ճառեր, միւսերի
մէջ մատերը միաւորված են լողացողական մաշկով: 256:

,, Թաշունք փետուրները իւրում են իւրեանց թաթերով: 257:

Մատեր (մատներ, մատուներ) մարդոց են սեփական, ևս թաշ-
նոց: Թաշնոց են ճանկիւք կամ չանկիւք, մաշկիւք: Այնպէս չիք
նոցա և թաթ, որ նոյնպէս յատուկ է մարդկան և ունանց
չորրօտանեաց: Իսկ թաթերով կամ ճանկերով իւրեւ (ս-
ծել) իւրեանց մարմինը է անշուք: Իւրաա լինել թաշնոց
ոչ թաթովք կամ ճանկիւք, այլ փետուրով նոցա՝ դիտելն:
զոր բնութիւնն ետ նոցա, զի մի՛ ջգտածոց եղեցին: Այն-
պիսիք է անձուսի բարդութիւն, ուղիղն լինի անկապ, ան-
կից, կամ բացաճանկ, մաշկաճերձ:

,, Աւերի համար կերակուր պատրաստել: 6:

Ասք կերակուր ոչ ուտեն. պարտ է ճշգրտութեամբ ու-
տել, նաւորդաց համար: Կամ նաւերի մէջ գնացողաց համար:

,, Աշաղակները սաստիկ ցրտի մէջ հաստաւում են հոգի
մէջ թաղած փոքրիկ ճճին: 257:

Ցրտի մէջ, հոգի մէջ, ՚ի մի և ՚ի նոյն կարճ բանի երկիցս
կրկնեալ մէջն անշուք է յոյժ. զոր պարտ է փոխել և ա-
սել: ,, Աշաղակները սաստիկ ցրտա ծամանալը հոգի մէջ
թաղած փոքր ճճանի հատը առնում են:

,, Մեւերը բաց ՚ի այս նիւթերից: 257:

Թէ դրարտ և բան, այն ՚ի ձայնաւոր նախդիր չէ
կարող ունել, այլ յիսկ թէ ճարաա՝ և յայնմ սովորա-
ւորն չիք նախդիր վարել: Գրիչ Արդարապէսին անսանձ
է, և միշտ զօրինա լեզուիս առ սոն հարկանէ:

,, Թաշունները, . . . կորուսանում են փետուրները
կամ ճեղատվում են: 256:

Ճեղ նշանակէ կուտ, կեանք, լիւր, անմուգ, և մերթ
ճիւղ, ճուղի, և ստաի չիք առ մեզ բայ ճեղատիւ, և թէ
այսու զե՞նչ կամիցի ասել, ետ ոչ կարացի հասկանալ:

,, Ճանձի չափ մըմնաւիւծը դիտէ շինել կոտորա-
ւապի մէջ: 264: Ի՞նչ է կրակի խորհուրդը . . . Այսին
է հասնուտ: 344:

Խորհուրդ բաղմանշանակ գորով՝ չեմանամք, թէ աստ
ղեօնչ նշանակէ. դուքն դադանիք, զօրութիւն, բնութիւն :
Հասանումն ոչ աւագոյ վերաբերի և ոչ հրոյ այլ ջրոյ՝ սր-
պէս . , , զՀասանում և զլոյծ բնութիւնն ջուրց բարոյք
պնդեաց : Իգնի ինթացուցանելով 'ի ժամն հասանում անձ
բեաց . Ապք, Ռիկ : Հասանում բնութիւն ծովու : Պեա .
Լիւրէր է ծով և հասանում մարմին : Ատխադ, յաղ : Ապք-
ձեմ ինքն ևս յայս միա առէ յէջն 330 . , , ջուր և այլ
հասանում մարմինք սկսանում են փռնալ , , : Լիւրց սա-
հուն կամ զիւրառահ ածական պիտի, կրակին ծառալական,
բորբոքող, խի ջրոյն՝ հասանում, հեղուկ, հասանել . յոր
միա 'ի կիր ածէ Ապրդապեան և զբայ նորա հաեւ յէջ 262 .
, , Չինեբը շատ անգամ որոնում են զեաների աւելլ բարձր
ընթացքը, ուր սքա հասում էին վտակի պէս , , :

, , Խնդրեց մի բաժակ ցքի , , 30 :

Բաժակ սեփական է գինւոյ . խի ցքիցն ասեմք ըմպա-
նակ , կթղայ :

, , Արահանի թը սովորաբար գտանվում է մի հանգիստ
դրութեան մէջ , , 344 :

, , Լյս ակղ դապ ևս հանգիստ օթեման, Լչնատելով
երեւել հանգիստ , , :

Հանգիստ վարէ 'ի սոսա փոխանակ ածական անուանոյ հան-
գիստ , , անգիստ, խաղաղան, բայց հանգիստ է գոյական, և չկարէ
փոխանակել ընդ յիշեալ ածականացդ : Լհա քեղ բանք
նախնեաց բանիցս իմ՝ վեոյք , , : Անրձ անձն իմ 'ի հան-
գիստ քո : Որ արարեր զաւու դործոյ և զգիշեր 'ի հանգիստ
քնոյ : Լին ունին հանգստեան : Լյս է հանգիստ իմ : Ի
հանգստեան հասեալ ժամուս : () Ի հանգստեան :

Խի զոր աղէտք ասեն , , : Աս շատ հանգիստ մարդ է .
Պառ հանգիստ չ'ես կենում, Լյդ է թիւր առումն և պը-
տուղ անգիստ խօսակցութեան . որ յայանի քարոյէ զխօս-
ղեն անհմարութիւն 'ի Հայկաբանութեան :

, , Ապիտակ ձին վաղ առեց արագութեամբ ինչպէս
մի հրաշալի լարախաղաց , , 118 :

Չին արշաւ է որընթաց (չաի ընկնի) և ոչ վաղէ մար-
դապէս , զՉի կարելի է նմանեցուցանել թռչնոյ, հողմոյ ,

դարնանադարյոյ դեռոյ 'ի մասին անհետ սրբն թացութեան, այլ
 ոչ լորանադարյոյ: զի սա ճարտարութեամբ վեր 'ի վայր ծը-
 լուսի լինի յօդն, թաշտի 'ի վերայ լորին անվան սրտիւ,
 յարմէ այլ մարդիկ լոկ 'ի տեսութենէն պակնուն, ուստի և
 զարմացեալ՝ զարմանալի կոչեն զգործ նորա, այլ ոչ կրաշալի:
 որ նշանակէ լի հրաշք: Իսկ հրաշք է գործ դերբնական,
 որպէս բանալ աչաց կարաց, յառնել մեռելոց, խօսել հա-
 մեց: և այլն: Բոտ այսմ ուղղեալ և զբանն, որ յԵջն 125.

1) Մը հրաշալի բան է, 1:
 1) Օրգանական, վաւերական, պաշարիտի և այլն յու-
 տական և լատինական ասոցիացիոն, 1. 'ի Օւսնուցման:

Ասոցիացիոն նշանակէ ասացեալ կամ գրեալ խօսք, ճառք,
 բանք, և այլն: Եւս 'ի Հանդէս Սարգսապետին 'ի միոյ Եջն 97:
 Իսկ օրգանական, վաւերական և այլն մի մի բառ գտլով՝
 զկարեն լինիլ ասոցիացիոն:

1) Մեղաների ազգը շատ բազմաթիւ է. կային Գոնեայ 200
 օրգաններ, 1. 268:

Բառքն 'ի սմին հայերէն են, և ոճն այլազգի: զոր
 հայացոյցեալ՝ այս ինչ ելանէ. 1) Բաղում են յոյժ մեղ-
 աւաց տեսակք, որոց թիւ դոգքես հաշուի իբր 200, 1:

1) Փակիւր աչքերդ, փակեց նա. մեւսանդամ փակիւր
 աչքերդ, 1. 114, 115:

Փակել գրանց է, զոր Զօրէն ասեմք կողպել, հետ անել:
 և որպէս ծիծաղելի է ասել աչքերդ կողպի կամ հետ արա-
 նոյնպէս և ասելն փակիւր աչքերդ: Քերեցէք զտալդ ապա և
 դիք 1) Աչքերդ լափիւր, լափեց նա. մեւսանդամ լափիւր աչ-
 քերդ:

1) Երեկ իսկ երեկոյեան պահուն բերեց ինձ մի պա-
 տառ ընտիր հաց, 1. 121:

Պատառ (թիքաց) է այն՝ զոր ըստ չափու բերանոյն բեկ-
 կեալ որ յամբողջ հացէ առնու 'ի բերան ըստ ունելոյ և
 լուր իսկ յԵջն 128, 1) Կամք ունէիր կուլ տալ ինձ մի
 պատառ հացի պէս 1): Բայց յոյսմ բռնի թուի լի է տուեալ
 հացն չիւր մի փոքր պատառ, ոչ մեծ քան զնա, գէթ իբր
 կէս կամ քառորդ ամբողջ հացի: Սոյնպէս ըստին ոչ յար-
 մար ամական է վասն հացի, որոյ փոխան պարտ էր լինել լաւ:

սպիտակ և փափուկ:

„ Պիտոյ էր մեզ անցուցանել գիշերը վայրենի անտառի մէջ „ 122:

Բնական ուր ուրեմն լինի մարգատունի, միշտ բնական է 'ի բոցի, 'ի լեռինս և 'ի ձորս, և զե^օ ապա տալ նմա զվայրենի ածական:

„ ԹԻԹու կերպարանք „ 123:

ԹԻԹու, ԹԵԹու առեւելաց և ընկերաց են, իսկ կերպարանաց սեփականք են խոժոռ, դժնեայ, բարկացայտ կնճռեալ. և այլն: ԹԻԹու 'ի հառարակ խօսս խմանամբ զպտուղս (վարունգ, պատրիշան, կանուշ լոբի, ունապ, աանձ, խնձոր, դեղձ) և զայլ ինչ ինչ բանջարեղէնս յաղեալ և քացախով ԹԹուեցուցեալ 'ի սէտս անասնականս առ 'ի արորժանօք և զիւրումարս Թեամբ ուտել զիւզալն խորտիկս:

„ Բնարհային մարմինք „ 236. 237:

Մարմինք ասելով իմանայ զլուսաւորս երկնից զարեղակն, զլուսին և զստեղծս, որք կոչեն 'ի մեզ երկնային մարմինք և ոչ աշխարհային: Բնարհ նշանակէ զերկինս և զերկիր միանգամայն, ուտի նորինիք ճշդութեամբ խօսելով ասացին մարմինք երկնայինք, զի որոշեցեն, Թէ լուսաւորեղ 'ի վեր յերկինսն են, և համակ ստեղծեալ են վասն երկրի. և ըստ այսմ Տային և երկրային մարմին ասել զլուսաւորսն՝ այնպէս է, որպէս Թէ որ փախանակ ասելոյ հողագործ, երկրագործ ասացէ աշխարհագործ, կամ երկնագործ: Եւ կամ փոխանակ ասելոյ „ Խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսիսի և առ, „ աւտացէ, Բաց Տէր ընդ Մովսիսի և խօսի: Բայտիս Թիւր և թնմադիր բառք և ոճք յոյով են առ նորասէր Սարգապետն Եսաղարեանց, ուստի այնքան չէ պարտ զարմանալ, զի գեռ ցոյս վայր կրկտեալքս կէս են, և մեծամեծքն և ահռելիքն կան մնան մեզ հետ զհեռէ ցլելիջ ճաշոցահասակ գրոցն նորոյ Հայախօսութեան:

„ Սենք ընծայումենք նոցա ընդհանուր անունս աստեղք, առաւել մեծք սոցա մէջ ինչպէս երեւումէ արեգակն է:

„ Ռբեմն մեր արեգակը մի անշարժ աստղ է: Տարակոյս չկայ, Թէ նորս (յի միւլրակ աստեղք) նման էին մեր

երկրին, և սորա պէս ունէին տարու եղանակ, փախիտութիւն օրի և գիշերի. և թէ նոքա երկրի պէս բազմանում էին ծախց ու ցամաքից. և այս պատճառով անտեղի էր երկմիտ լինել, թէ ունէին խրեանց մէջ և ընտելէք, 1, 236. 237. Տէս և 'ի Սարգապետարան նորա յէջ 34:

Թէ արեգակն իցէ ատղ մեծ, և թէ մնլորակը հասն գոյն երկրի մերոյ ունին գտնու եղանակս տարւոյ, զիտխտութիւն տունջեան և գիշերոյ, և թէ բազմանան 'ի ծախ և 'ի ցամաքի, և ունին զընտելիչո՝ զլսովին են կարծիք անհիմն, սուտ և մոլոր վարդապետութիւն, հակառակ պատմութեան սուրբ Գրոց և ողջամիտ դատողութեան, հերքելիք և առանց աղացուցի թէ ընտան և թէ զբաւոր փաստիւք: Օրնչքան զայս առասպելախօսութիւն, զոր ոչ աւանդութեամբ և ոչ ականատես փայտութեամբ ստուգեաց որ 'ի յաւիտենից մինչև ցայտօր: Ո՞վ եւ յերկինս, և էջ առ մեզ և պատմեաց զայդ, և որ գետտան և պատգամարեք 'ի նոցանէ յերկիր առաքեցաւ և յայտնի արար ձի գերդ: Մաքսն և Եղբա լծին յերկնից 'ի լեառն: Թարթօր, խօսեցան ընդ Քրիստոսի, բայց զայդմանէ ինչ ոչ պատմեցին: Պատգոյ մինչև յերրորդ երկինս յափշտակեցաւ և լուսւ անդ բանս անձառօ, զոր ոչ է պարտ' ասէ, մարդոյ խօսել: Որպիակ գաղտնիք է, որ միայն Սարգապետին Սաղարեանց յայտնեցաւ, և այլոց օրոց և ծառայից Մատեճոյ ոչ երբէք:

Սահմանեցի ինձ զԹերութեանց լեզուին և եթ խօսել վասն որոյ զսպեմ' ականաջ զգրիչ իմ յերկարել այլ ևս զնիւթոյս:

11 Սոկրատեսը խնայտութեամբ ցած ֆանէց երկնից, 434:

Բայ 'ի Վաւթէ անյաղթէ չիք ուրաք 'ի գործ եղեալ զբաւոր ֆանչ, ֆանչել. և նորայն շերլինախառն անո՞՞ք բանք ում' ոչ յայտնի. յաւուրս մեր զնմանագոյն խօսս նորա ձեռնէրէց եղեալ յարուցանէ 'ի վաղարձաղ բազմադարեան գերեղմանաց, և մեծ սիրով և ընդունելով թեամբ յայտարէզ կարգացեալ՝ իբրու զառակաբանեալ սպլտեալ գորտն արժանայելչառակն Գրիգորի Մաղխարոսի փոխանակ յաղեալ ձկան դուն գործէ ծախել մերոց պարզամիտ համբախտ, բայց Թող զխառացեն, թէ այդ է բառ բերտ լեռնաստուն Քրդա-

Հայր. քաղցր և ուղիղ Հայերենն այսպէս լինի ., Ստիքապէս
խմատութիւնը երկնքից երկիր կանչեց ., .:

., Ստիքապէսը արացի զարկ առանալով մէ անտնօթ
մարդուց . . . Մը հշ արացի հը զարկել ինձ ., . 17:

Ի հանրէ Գառնի մօտ զարէն ու զարկելը սող կազան,
զոլով մի քան զմի հօտած և ժանդարած բառք:

Ը. Կ ասն. աչացի ամանցեալ ՚ի նմանէ արպէս մալ-
ցացի, բերանացի, նշանացի, մալբայանայ և նշանակէ տանե-
լով, և մէ լինի ուժական: Ը. խորհիկ լեզու առ տանի քայն,
և ՚ի Թ. ինք լեզ ացքի: Ա. ջայն բանն Է բառական Թարգմա-
նութիւն, զոր արժանն Է հայերէն այսպէս ուղղարանել .
., Սը անտնօթ մարդ Ստիքապէս քայն խմեց: Մը հշ ինձ
քացի հը խմել: Զ. յապիսիս զբարբորատ տանի. ., Խ. խառ Է
քեզ ընդդէմ խելանի արացի: Արք խածառան և արացեն,
խթան զտառ արացապացն ծակառէ:

., Դառնա պարզեց իւր գաւազանը, և չթողեց որ ան-
ցանէ ., . 52:

Ը. շարհարառ տանի՝ երկինքը պարզեց (այս Է յամ-
պոց.) ջուրը պարզեց, (այս Է ՚ի պղարութենէ), բայց աստ
տան ՚ի զրոց լեզու Գառնապէսը պարզեց, ցը ձգեաց, մեկնեաց,
կարկառեաց, յերկայնեաց. զոր հասարակ անձինք առանց
վարժապետի չեարեն հասկանալ:

Չկար մի հախմառոր տեղ ., . 55:

Կամի տեղ, Դառն տեղ չեար:

., Կալանաւորը հնարք գտաւ հայեալէ զբաշտնի արթ-
նութիւնիցը ., . 75:

Սայեալէ նշանակէ բաղաւորմիշ ընել, վեր ընկնել, որ
ստատ յամենայնի Է անյարմար, նայալէս և զբաշտն և արթ-
նութիւն ոչ ճիշդ վերաբերին կալանաւորին: Աստի ուղ-
ղութիւն բանին այսպէս պահանջէ. ., Կալանաւորը Ժամա-
նակ գտաւ, որ պահապան զննուորի հսկողութենէն խոյս տայ,
փախչի:

., Սը պատանի մարդ կանգնած նորա քաւակումը՝ տե-
ստ, որ բռնելէ զիրքը Գլխիկայ. ., . ասաց . . . ի՞նչու գիր-
քը Գլխիկայը հը բռնում ., . 23:

Սը՞թէ զիրք ունի ստո, զի ունիցի և դուռն և կալցի

դիւնիւնք. բոց զ Բառարանս և տօնիք հնչանալու թիւն քիւն-
վայրին և յոյճամ ասմ. Պիւրք բռնել էր շքանս, (Թարս.)
և ոչ զլիւնիւնք: Դոյնակն ասմ պատանի, զի ամենայն որ
հասնանայ, թի արարնին մալ զ լինի, և ոչ եշ կամ զամշ.
և ՚ի գար մի՛ խակեր զտեւրդ բառս ըստ օտարաց, յորոց
Թաթի Թարգմանեալ զպատանի մարդն ՚ի МОЛОДОЙ ЧОЛОВѢКЪ
բառից: Այցեալ և զներգպական հոլմն քամակոմս և զիւր
քամակն իմ քամակք, զի եղիցի մակրայ համանայն զբարա-
մակրայցս ՚ի թիւնց, ՚ի յետստ կամ ՚ի յետստ կուսէ.
,, Հանդիպից աչքին,, 76: — Պարս է ասել ,, աչ-
քին ընկա,,:

,, Երեխաների ձեռքը զաւաղան գրեց,, 65:

Երեխայից ձեռքը փէտ տաւց, զաւաղան ասելոյ,
հէնց կիսանան, թի վարդապետի կամ տէրահէրի զաւաղանն
է, և ոչ ձեռքը փէտ:

,, Ը. ու գողութեամբ,, 237: Սին սեղդական միւսն
գործիական, ուր երկրքին ևս պարտին լինել գործիական
,, Ը. իւ ու գողութեամբ,,:

,, Երկիրը պիտի է տնկնար զնդաձև կերպարանք,, 238:
Բառարան և օրինաւոր է ասել ,, Երկիրը պարտի լի-
նել գնդաձև, կամ երկիրը տնի զձև գնդոյ: Արարանին
յաւելորդս զնի, որ նայուէս զձև նշանակէ:

,, Ըրեղակը մեծ է... միլիոնաչափ ու կէս անդամ,,
Պարզապէս ասելի է ,, Ըրեղակը միլիոն ու կէս անդամ
մեծ է. կամ ,, Սիլիոնաչափ ու կէս. զի շափ և անգամ ՚ի
միտան խանդարեն զլիզու մեր:

,, Ը. յո իրողութիւնների պատճառարանութիւնը,, 238:
Ը. իւ պարզարան լինէր, թի ասէր,, յո բաների
պատճառները,, Պատճառարանութիւն նշանակէ զիրք, կամ
ճառ և կամ գիտութիւն որ խօսի և ուսուցանէ զպատճառս
(զսղբունս իրաց):

,, Պարկիւրի, կիւրցի, Ֆիլօցեան կամ Թերթաւոր
սարեր, սպիտաւոր կամ ցիւք,, 240:

Ը. հա կամաւ լուսաւորութեան, զոր Ս. ար. Ս. ար.
կունէ ընդ մէջ Եւրոպիոյ և Հայաստանի, զի լուսաւորու-
թիւն Եւրոպոյցոց ՚ի ձեռն յաւաջ բերեալ անձանթ

այլադիտիան բառիցն անցցէ յ՝ մեծին և փոքուն Հայոց և յուսաւորեցէ զիստ թեամբ զթանձր խաւարաւ տղիտութեան շրջապատեալ միտս մանկանց նոցա :

,, Բայց 'ի սորանից , ('ի վերջ անուանց բնծայարերից) սոյս է բայց 'ի վերոգրեալ տրանցն . ,, մի քանի ծանօթ մարդիկ դարձակից են դատնում : ,, Եւ զհին չորից թղթոց յեջ 3 . ,, Եզրա հարցերց Սոլմնից , բայց 'ի սորանից ո՞ր մարդը բաղդատ ար հրքարոյէիր , :

Յորս մի և նոյն բացառական , , 'ի սորանից , , 'ի միում բանի յողնակի է , և 'ի միւսումն եղակի :

Եւ քեզ արհեստաւոր և կանոնի տակ դրած լեզու :

,, Բարգարիւքը դոյանում են և սնուցանվում են , , 433 :

,, Սնուցանիլ մարդարտից ասելովն՝ ցուցանէ թէ ձեռն ուրաք սնուցանէ զնոսա , բայց թէ ո՞ր ձեռն իցէ այն , ինքն միայն գիտէ :

,, Օւսարթ յայտերդ , , 97 :

Յայն անյողնական է 'ի մեզ :

,, Տանեն ինքն նորան բանտի մէջ , , 41 :

Կամի ասել , , Տանեն նրան բանա զցեն , , :

,, Աշտիկը կացէք ինձ , , 236 : Եւ ա՛ճ անհամ և անաղ 'ի բազմութեանց լեզուիս , զոր պարտ է ասել , , Աշտիկը , մի՛տ գիբ , կամ՝ ունին գիբ ինձ :

,, Սոցա վերայ խօսում է մի ջոկ գիտութիւն , որ ասում է Երանգարաշխութիւն կամ Երարճումիտ , , 236 :

Երարաշխութիւն հասկանալի է ամենեցուն . է՞ր վրան եղբայրացոցանէ նմա և զօտարածայեն Երարճեմ կամ շաղկապա , այդու զինչ կամի , առաւել բացատրութիւն տայ նմին . ոչ . ոչ նորութիւն է այդ դարտիկի , նորութիւն վրաանդաւոր , զորպիսիս անխափան 'ի դորձ գեի յլնթացս այդ դորձաւնութեան իւրայ :

,, Բարչապաւս մի սատիկ պատերազմ , , 204 :

,, Բարչապաւս մի սատիկ մրրիկ , , 225 :

Պատերազմ եւ մրրիկ ոչ անկանին 'ի վայր , զի բարձրացին . չէ՛ս այդ ո՛ճ Հայոց : Հարադատութիւն լեզուիս պահանջէ ասել , , Եւ վրա պատերազմ մեծ : Յարեաւ մրրիկ սատիկ :

,, Սպիտակ վեկներ զորձ են անում կանաչաւունի

պարխաների համար, նորա փայտից պտորաւորում են ընտիր ցորենահար դաւաղան, , 271:

Թիէ զե՞նչ իցէ փէկն, և զե՞նչ անհաւասանէ պարխաներն, որոց վասն 'ի գործ ածի առաջինն (փեկանն), և զե՞նչ ցորենահար Գաւաղան, ևս չկարացի հասկանալ. քանզի Թնճ զփեկանն այլազանեան, պարխանն ոչ կարէ լինել կանաչատունի, զի չէ այգիւ պարտէզ, բարաստան և այլն: Սոսկիս ցորենահար Գաւաղան ասելն զարմանալիք է յոյժ. զի Ես ամենայն գիտէ Թէ զցորեանն կամենաստցիւ կատուն, և ոչ դաւաղանաւ հարկանեն զցորունս կամ զցորան նորա: Իսկ Թէ իցէ ուրեք, ոչ ցորենահար դաւաղան պարտ է ասել, այլ գործի կամ բիր հասկածեծ:

,, Լսյա բառից Բոլորմէ ճայնա օրանժերեա, , 272:

'Ի տեղի ասելոյ՝ Լսյա բառից ծագի կամ կողմի ճայնա, և այլն: Դնէ Բոլորմէ, որ վերաբերի ջրոյ, հրոյ և այլ նման յովազոյն իրաց, այլ ծագման կամ կազմութեան բառից ոչ երբեք:

,, Երբեք չ'է աճում հողի, այլ ծառերի վերայո, 273:

— Ինչ աճում հողի վերայ, այլ ծառերի վերայ:

,, Պաղարմատ բուսականներին պատկանում են Գաղար, որ շատ անգամ լինում էր մինչև 10 Փունտ կշիռ. . . . սորեպլն, , 275: ,, Կամահատներին ուղեղը ունի հազիւ Թէ 3 Փունտ կշիռ: 'Ի մի և 'ի նոյն բանի դնէ Գաղար և սորեպլն իբրեւ զանաղան արմատաւորուղս, բայց երկոքին ևս զմի ինչ նշանակեն. տես 'ի Բառարանո: Մինչև 10, 3 Փունտ կշիռ. որպէս Քոնիդն, նոյնպէս և ոճն խորթ է 'ի լեզուէ մերմէ. հարազատ հայերէնն լինի այսպէս, , Այսով մինչև մի լետր, , Ունի հազիւ Թէ մի չորեք ծանրութիւն, ,

,, Լսյա բուսականը որ դաստիարակվում են այդ ինքերի մէջ: Բնանատ. . . դաստիարակվում է սաստիկ վառած ջերմանոցներում, , 276:

Ղապարալի 'ի Պարսից լեզուէ հայացուցեալ նշանակէ վարժիչ, վարդապետ տղայոց, մանկածու, հոգաբարձու, ուսուցիչ: Զորմէ ծագեալ և բայս դաստիարակել ունի զնոյն անսովոր նշանակութիւն, այն է գործողութիւն մարդեւոյ, հրահանգելոյ, ուսուցանելոյ, խրատելոյ, առաջնոր-

դերը իբր ձեռամբ, որ բանականաց և եթէ զուղարարու-
նեալ և ոչ բուսականաց և ծաղկանց: Մանրազնին լեր ՚ի
Բաւարան, և ոչ թերեհաւտեոցիս ՚ի բանս իմ:

Տնկոց, ծառոց, բուսոց, ծաղկանց յարմարական բայք
են դարման տանեւ, դարմանեւ, տածեւ, մշակեւ, և այլն: **Այլ**
արա այդոյս այսմիկ և դարման տար սմա, զոր արե-
կեաց աջ քո: Սղմ. հթ. 15: Վերստ գիտեմ դարմանեւ:
Ապք Հարց. ձ:

,, Բամբակաբոյսը . . . մանր մանր ընկուզներ ձեռ
պարունակում է գեղեցիկ մանրաթելք, . . . 276:

Բայն կամ պատեան բամպակի ՚ի բերանս Բարստեան
Հայոց կողով լի, թերեւ ՚ի կորիզ անուանէ, այս է բամ-
պակ հանդերձ կորիզով (սերմամբ, հընդով հտալի): Կոյ
առաւել յարմար է առնուլ ՚ի կիր քան զընկոյզն, որ է
առանձին պառու յայտնի ամենեցուն:

,, Թէհարան . . . 278: Եւս է թէյարան, չայարան
փոխանակ сомоварь բառիս: Բազրաթ թու աղը (չկալը) դարձ
է ածվում: . . . 279:

Եկան՝ որ է պողլեղ թթուահամ է և տախ, այլ ոչ քաղց-
րաթթու:

,, Եւջ 280 վառանիւթ, դնի փոխանակ վառ օդի
բարութի. այլ ամենայն ոք կարէ դառնել թէ վառանիւթ նը-
շանակէ վառելի նիւթ, և ամենայն ինչ կարէ լինել նիւթ վառ
աւելոյ, ուստի վառանիւթն չկարէ ճշդիւ նշանակել զվառ օդն:

,, Մարդս կապակից է իւր ծնողներն և ընտանեկից-
ներն հետ, . . . 283:

Սի ՚ի յատկութեանց լեզուիս մերոյ է քաղցրութիւն
նորս, բայց Սարգսպետն մեր Ստեփան այնմ ոչ լինի ու-
շադիր, որպէս և յայսմ բանի կողովից եւ ընտանեկիցներ առ-
լով՝ չէ տարեալ ինամ հայկական հարապատաբանութեան,
որ պահանջէ ասել: Մարդ լծակից է ծնողաց և ընտանե-
կաց (կամ ազգականաց) իւրոց:

,, Չեռերի ներքին երեսի վերայ բուսանում է մի այն-
պիսի հաստ կաշի, . . . 296:

Չեռերն միջը, կամ ձեռների միջն փափուկ մաշիք
ամանց կանապործ և փայտագործ և այլ կարծրանիւթ իրօք

պարտաւորը արհեստաւորաց փառարիւնի և տեղի . և ոչ թէ
բաւանի նոր հաստ կաշի : Թանգ ջրայն բաւոց և հերաց ա-
մենք բաւանեւ, և կաշին երբեք ոչ բաւանի այլ փոխարիւն
ընդ նորոյ : Եւ թէ, ուստի՛ առնաւ զայսպիսի լէզուքնդ-
դէմ՝ աճա և զբաւս, 'ի նորաշէն բաւարանս նորս և որոնե-
ւի, ապա թէ ոչ այլաբ ոչ կարաոցես գտանեւ :

,, Լավումէ Հոգեբանութիւն, յոհանն խոսիւմ, Պի-
թոլօղիա, . . 304 :

Խօսք կամ բան կազմի յերկուց, յերկից և աւելի բա-
ւից . սրպէս՝ Լա խօսիմ՝ զփառանաց այսր մատենի : Իսկ
Պիթոլօղիա է մի բառ բարդ, ուստի և ոչ կարէ ասիլ յո-
հանն խոսի : Բայտ այսմ սխալի բազմակողմանին և յէջն 14
երկիցս յասեւն , , խօսքովս ծանրախանութիւն , ,

,, Պատմութիւն է լինում, թէ երբ Պարսկացիք,
և այլն , , 324 :

Կամ ասել , , Պատմեն, թէ երբ Պարսկացիք , ,

,, Եթէ մի մեծ և մի փոքր զանգակ կախած էին մեմ-
եանց մօտ , , 325 :

Բայն յոգնական՝ էին, և տէրն եղական զանգակ :

,, Երճագանդը . . . կրկնումէ շատ և ամբողջ բա-
ւեր . երբեմն առած խօսքի վերջին խոնջը միայն , , 325 :

Խօսքը չէ բառ, զի ունիցի վանի, և ամենածանր սը-
խալ է 'ի գործ ածել զնա յաճախ փոխանակ բառի :

,, Մթի մէջ աւելի ժողով կանեկապինք մեր միտքը , , 75 :

,, Զայնի շառաչիւնը . . . պահումէ միասին և ժո-
ղով , , 326 :

Յայտարի բանս զգոյախան անունդ Ժողով համարի ա-
ծական և վարէ ընդ բաւիցս միտք և շառաչիւն, որոց փո-
խանակ պարտ է ասել ամենի, հաւարած :

,, Երկու պղնձի կիտաղանդք . . . սեղմեց միմեանց
մերայ . . . 8 ձի հողիւ կարողացան պարտաւել այն կիտա-
ղանդքը միմեանցից , , 329 :

Պարտաւել վասն ամբողջ իրաց ասի , պատառել զհան-
գերծս, զպատմութեան, զօձիս և այլն . իսկ երկուց մատանց մե-
ծուցեց ընդ միմեանս, բաժանեւ, անջատեւ, պսկեւ, խլեւ
յարմարի :

,, Սենեկի միջ ճանաչանէլ առողջարար օդ . . . երբ որ չհայել է արեգակը . . . դաշտի օդը աւելի սառալէն, 331:

Տղեղ են և խորթ ունքս 'ի լեզուի մերում, որոց վախճանակ մտնի թէ ասել ,, () Թախի օդը առնել առողջարար . . . երբ որ արեւը մէր մանի . . . դաշտի օդը աւելի առողջարար է: Լսողն է կենդանեաց յարմարի և ոչ անկենդան օդոյ:

,, ջուրը շատ հեշտ վերլուծանում է հողային և այլ տեսակ մասներ, և յօժարու թեամբ խառնվում է նոցա հետ, 337:

Յօժարու թիւն և կամք մարդոց է, ջուրն ոչ կարէ ունել զյօժարու թիւն, ընդ այդք կարէր ասել գիւլու թեամբ, հեշտութեամբ և այլն:

,, Սնտակիչն անօթներին տալիս են փայտեայ էրան խախնէր. (կոթեր), 350:

Երախակայ նշանակէ թրի, դռնակի կոթ, և ոտտ ոչ ունի յարմարութիւն առ անօթն (ամաններ). անօթոց ասեմբ կոթ, ունին, կամ բռնասեղ:

ԿԼԵԳ. ՉՈՐՐՈՐԴ.

54. Ունք և բառք գրոց և Ֆիկք^α խակեալք 'ի միասին:

,, Ինչպէս մեր հարբ . . . Տէր Տէր հօրերէ աշխատանքը վայելենք, 109:

Հարբ գրոց, հօրերը Տարառ:

,, Ետպիլիլ ժողովում էին, որ այդպէս մի ամբողջ դարոց ազգ անուանեն և Տեճայնեն, 267:

Սնտակներն և մեծայնեն երկրքին և ո նոյնանշանք:

,, Սաղանք լը մեծի մասին բաղկանում է ճարպից, 254:

Բաց յայլազրաձայն սողանէն (օճառ) մնացեալքն համակ են գրոց:

,, Շրտգոտ լ յօճեց նոցա եղբրք, 329:

,, Ոտայնանիք հիւսում էն այս կերտումքը, 255:

Հիւսում էն Տարառ, և այլքն գրոց:

,, Յարոյ մօսենում են արա ճկները, 262:

Յէպոյ և արու գրոց:

,, Ըստ Համալսարանի վերայից . . . իշխանը կամեցաւ,, 55:

,, Սկզբն պատրաստու թիւնը . . . միւլն փամբուշտը,, 283:

Ըստ սնոյ Սարգսապետին պարտ էր , զի և երկրորդական բառքն իշտպան և միւլն (ջրվաթ), լինէին հշտպան , մշի , որպէս առաջինքն էշի , միւլն:

,, Յետախոյման իշի . . . կախված էին աշտերի վերայ,, 254:

,, Ընկատաւոր Տեղաւոր . . . այս հրաշտը Տեղաւորանձերը,, 267:

,, Ոմանք վերաճելով ամբխապէս , շտտով տպա ցիւրուցան են լինում , և կենում են,, 264:

Կիտով գրաբառ և կիտով հարառ:

,, Սարգոյ մարմինը կարող է տանել աստ , ցուրտ և ջերմ կլիմաների,, 281: ,, Սորանից յառաջանում են աստ և ջերմ աղբիւրներ,, 338:

,, Սի աստիւր կառուցանում են իւրեանց համար շաքաւտարայարմար բնակարանը,, 264:

Սի աստիւր , համար , շաքաւտարառ են , և մնացեալքն գրոց: ,, Յոճ թողնց ծառի ճուղը . . . աստիւր թողնց ճուղը . . . 141:

Յոճ , աստիւր , աստիւր դնին փոխանակ գրաբառիս 'ի վայս :

,, Ըրմաւենիքը չունին ոչ աստիւր և ոչ ճիւղեր,, 272:

Աստեր և ճիւղեր , մին գրոց և միւսն հիւլ և երկուքն 'ի միասին նոյնանշանը:

,, Ըստ աստիւր լնդունելի են երգեցողք և կարաւիւնք (պար եկողներ) , որովհետեւ հարսանիք է աստ,, 117:

'ի մի և 'ի նոյն բանի այս աստ և աստ , մին հարառ , միւսն գրոց , թող զկարաւիւնքն և զպար եկողներն:

,, Խնդրեց իւր հոգաւորները . նորա ծառայքը չգտան իւրեանց տիրոջ իշի , այլ մի անպիտան զոյգ հոգաւորներ,, 101:

,, Ուտելով և ըմպելով . . . Պիտոյ էր ինձ շտտ թունդ գինի խմել , Գ. ք. սեղանի վերայ իմոճ էր միայն ջուր . . .

կերթամ որ անկու . . . աղելու գինին , և մենք ինքեանք մի
քանի բաժակ միասին , . 403. 409. 129 :

,, Սի Մատիկեյի զարեւմէ կը բերեն , թէ
սա ծնած էր Սիւթիայի Տաւր , . 8 :

,, Սի մարգ Խփիկրատէսի երեսին էր գալի նորա անարդ
ասհմականութիւնը , ըստ որում կօշկակար Տօր սրդի էր . . 20 :

՝ի միւս մ' ըստի զարեւմէ կը բերեն , ի միւս մ' երեսին
էր գալի :

,, Եթէ դու մի գերեզմանաբան ըստ գտնես . . .
այնպիսի աշտով նայի՛ր հանգստարանի ըստ դրան վերայ . . .
դու պաշտական եւ գերեզմանաբան , . 402 :

Սիւթ գերեզմանաբան , և միւթ հանգստարան :

,, Սեռա-նորա կենք . . . Մարիգրահին վաճառութեամբ . . 162 :

,, Իւր հազաւաճիք թագէ այն տեղ . . . թագիւ էր իւր
հազաւաճիքը , . 102 :

,, Գաւ ուսոր գոնեայ , թէ այնպէս հեշտ չ'էր խո-
րամախ լինել բնութեան գաղանի բաների մէջ , . 216 :

Սեծաւ մասամբ զբոց և մասամբ Տարաւ խառն ՚ի
միասին :

,, Օգեա չունէր . . . զստրազարդ հագնասնէրով . . .
վեր առաւ այն հանդերձներէց , . 157 : Մարիտան հագնաս
. . . կարծիքս ման գալ քս զգեստալը , . 407 :

Մհա ընդ զգեստի , հագնասի և հանդերձ սրբէս չա-
միչ և նա շխտունաւ ընդ բակրոցի :

,, Իստեղլ իմ հետ քերտի մասին , հրամայեց մի ըստ
միջե ըստ պատմական խորհիւնէրը պարտաւել , . 138 :

,, Գինեցամ , . . . արեցամ . 13. 29. մի արեցեալ
զնաւ որ . 23. նքաւ արեհում էին , . 139 :

Գինեցամ , արեցամ , արեցեալ նշանաւ թեամբ մի,
և ճայիւ զանազանք , յորոց ժողովան պարտ էր տեւ , չար-
բամ , . :

,, Գաւ երբէք չ'ես լինելու իմ , . 112 : ,, Քեզ եր-
բէք չ'ես վերաբերում , . 17 : ,, Քան չտեսաւ երբէք , . 11 :
Երբէք սուտ խօսելու չ'էի , . 99 : ,, Լսաւ հետեւ երբէք
վայր չ'է գլորում , . 409 :

,, Այն ժամանակ այնպէս վարք պարտ չ'էի , ինչպէս պա-

բապտ թեան միջոցս մը, և ոչ մի ծածանակ այնպէս փորրոյ, 12:

„ Ոչ մի ժամանակ չ'եմ լսած ետ, , 404:

„ Ոչինչ ժամանակ մի խօսք բերանիցդ դուրս չընես
դու օտարներէ ներկայութեամբը, , 316:

Ոչ երբէք, ոչ մի ժամանակ, այնքան, ինչքան, զբա-
րաւ և ծարսութեամբ խառն վարեալ են 'ի միասին:

„ Սճիւտ առեց, 11. 14: Բոլորութեան հիմքի վե-
րայ դատարան հասոյցանէ • 449: Բնական վճիռ կա-
պէք, , 450:

Փոխանակ պարզաբար գրեց զձեռք՝ յայտնապէս երեւի,
թէ քանի տեսակ ոչն 'ի մէջ տեսնու:

„ Ոճանք մարմինը ի բնուի ներքու մը ունին • • • Պե-
տանի օրդանական մարմիններէ մէջ, , 311:

„ Օպրացաւ • 14: բարկանալով բարկացած, , 15:

„ Կլեմէն ինձ յետոյ, , 26:

„ Որդիս կամք կունենար ծեծ ապեւում, , 27:

„ Տղայիս մի վառ աւար ծեծ պատ • • • Հրէայն Ռաբբիական, , 33:

„ Ծեծ կերածը դա չ'է, , 34:

„ Ուշագրի չ'է • 7: Ոչ թէ նորան աշխարհ գրեց, այլ
և խելոյն աշխարհ եղաւ այն բաղմուն թեանը, որ իրաւունք էր
պահանջում, , 14:

„ Բեզ աշխարհ չ'եմ դրած, , 11:

„ Երկն-ը ունէ դոցա երեսից, , 112:

„ Գայլ երկն-ը չունի, , 8: „ Երկիւղ ունիմ, , 10:

„ Երկն-ը խօսք, , 112:

„ Չկար տեղիք վախելու, , 112: „ Սպեցած է ծե-
րութեան ցաւերից, քան թէ մահացոյ, , 448: „ Սպսեւ, ,
411: „ Օրհնելի վախենալով, , 20:

„ Պարունակում է իւր մէջ աշխարհներ • • • չորրորդ տե-
սակի լեճերը աշխարհէ ելին, , 244:

„ Նորա եղբայրը կամենում էին հազնել նորա ղգե-
պը, , 404:

„ Հանեց վերայիցս իմ յատուկ ղգեաբը, և հազնելով
ինձ շնական արջկայ հանդերձ, , 138:

„ Թագաւորի ծառայքը քանեցին, , 63:

„ Բանեցէ՛ք և կապեցէ՛ք դորան ծառի վերայ, , 99:

,, Պարզած ձեռքով բռնած էին , , II: , , Մի երեւ
կայ զրկումը բռնած , , II 5:

,, Ասում է մօտ բռնած ծծումքը , , 346:

,, Լին կատուն՝ որ թաթպան չունէր (չունի) , միւսեր
չէ բռնած , , 415:

,, Որին իւ բռնէ նա , , 28:

,, Բնած աղուէսը հաւ չ'է բռնում , , 414:

,, Գողը բժշանէ ինձ , , 138: , , Բժշանութ ծալային
աւագակ , , 14:

,, Տանտ աւրը բժշանէ ձեռքիցս , , 140:

,, Բժշանէին այդ մարդիկը , , 60: , , Գործէք մի'
բժուհիցէ մատերի ծայրերով , , 415:

,, Սորան բժշանէ լով , , 28:

Որ բժշանէ չունը , , 88:

,, Բանալիքը զգոշաւեամբ թագուցած կըլնի , , 127:

Հայրս պէտք է որ զգոշանայ , , 26:

,, Օգտատանանք 129 Օգտը թեամբ լոյս
առեցէք ինձ , , 130:

,, Ապիւր որ պէզ կարող եմ տեսնել քեզ , այն տեղ'
ինչ պէզ ես քեզ տեսնելու չ'եմ , , 7:

,, Թշնամբը որ եմ , , 7: Որ երկու կամ երեք կը
ժողովէին իմ անունով , անք եմ և ես նոցա մէջ , , 431:

,, Չզիտեք որ է մեր տէրն , , 46:

,, Դրամը հարկաւ որ չ'էր նրան , , 403:

,, Միշտ պատրաստ է տալ իւր արծաթը , , 403:

,, Երեք մատող երեխաների ձեռքը բռնած մի
տարի յետոյ այն մանուկներից երկուքը , , 119:

,, Հանելով ծոցիցը մի հոգի թող , , 120:

,, Օգեստին էին միայն կարկատանք և հորորանք , , 100:

,, Ինարէ մի հոգի հող , , 211: Այլը եմ ընկնում
վառ հորորների , , 389:

,, Թաղաւորը բարձրացրեց ձեռքերը . . . և խօսեց , , 96:

,, Դա րս բերեց 80 դէնար , և տուց , , 99:

,, Երբեք որ եմ , , 33: Երբեք մի աւտելով , , 97:

,, Երբեք մի եմ տեսնում , , 108:

- „ Առիւծը հանդարտապէս շարժեց պաշտ, . . . 143:
 „ Առիւծը սկսեց շարժել իւր պաշտ, . . . 144:
 „ Այս բնակէին ոչ մէկը նորա ծառաներէց փոխ չ'էր, . . .

120:

- „ Պահեց իւր մօտ այն խռովեցուցիչը հասարակաց և
 այն փնէն խաղաղութեան. 104:
 „ Իւր ևս մի պայծառ ափայլ փնից եմ, . . . 92:
 „ Այս փնիւմը գտաւ շուր մարդ, . . . 30:
 „ Քս փնիւմը ապահով իջեան կըտես, . . . 99:
 „ Հեշտ էր շոտ-յոնէլ գորան . . . խոտանայլը դու
 հարաւել նորան, . . . 266:

- „ Մի հասարակութիւն . . . որ աղջիկը գնայ, . . . 120:
 „ Աղջիկը համար . . . դուստրը միշտ, . . . 185:
 „ Ոմանք դարհուրումեն թշնամիներ թաղմութենից, . . . 7:
 „ Մի փնի մարդեր . . . փնի թ մարդեր, . . . 17:
 „ Մի բարեմար իմ վերայ, . . . 95:
 „ Մեծապէս զգրացաւ . . . յարձակեցաւ իմայն փոքր
 փանարնի մէջ և իտեց բարկութեամբ . . . առաջնորդը
 փոքրնի պատասխանեց, . . . 96:

- „ Ինքեւ . . . հանգիստեալ պարտեր, . . . 119. 121:
 „ Շահարհար թիֆլիզից . . . ուղիւս մարդ, . . .
 113. 389:

- „ Այնպիսով էր պարտեր մէջ, և ձիւցը վայր էր
 ընկել ստանիկ հասի ձիւ, . . . 122:

- „ Ապարիկը նորան պարտեր, . . . որ 3 տարի արդէն
 ստանիկ հասի էր, . . . 181: Պարա համար հասի ու
 պարտեր, . . . 421:

- „ Ինչ գիմացաւ պարտեր, . . . առաջին վիճարի . . .
 որ սկանեն հասի, . . . 62: „ Ապարիկը եւ գանձում քեզ,
 ոչ թէ հասի տալու համար, ոչ թէ պարտեր համար, . . . 48:

- „ Հոյ եկողը պատասխանեց, . . . 17:

- „ Այդ հրեան գայլը գայանում է շատ անգամ հոյ-
 ւնիներ հնոցներում, . . . 348:

- „ Այժմ կայի՞ն այն անդ այնքան յիմար մարդիկ ինչ-
 պէս առաջին ժամանակները . . . չկան այն անդ այնքան յի-
 մարներ, ինչքան ձեր ներկայութեան միջոցում, . . . 24: 37

- ինչքան ձեր էնտեղ էլած ժամանակը:
- „ Բռնութեամբ քարշած էին նորանց ջրի փակը, 339:
- „ Իջանում են դէպ ի ջրի յափաշք . . . փակից դուրս
ճեղքել, 339:
- „ Ղարծի յանգնողութիւն տեսան . . . Գործակապարտ կար-
ծելով, 24. 25:
- „ Ասեւ ինչ էր ամենեցուն . . . Բոլորեւեմն հողսի մէջ
էին, 185:
- „ Տաք կամ ցուրտ հողմեր, 371:
- „ Տաք տեղումը պահած, 346:
- „ Իւր ունեցած փառաւելիւնը, 382:
- „ Ընտանիք է փառանում . . . արագութեամբ փառա-
նալ, 376:
- „ Կարողանայ փառացնել իմ ոտամուրը . . . որ մի փոքր
ջերմանայ, 124: „ Յարդը չէ թողնում, որ տաքութիւնը
գուրս գնայ, թոյլ չէ տալիս ջերմութեանը ներս մտա-
նել, 350:
- „ Եւ շատ ջերմ է, շատ ջերմ հողմ է, 375:
- „ Պահում է իւր առաջին ջերմութիւնը, 382:
- „ Օդը չէ կարող այնքան ջերմանալ, 382:
- „ Ասեւ ջերմացած լինելով, 376:
- „ Այնպէս սաստիկ ջերմանում էն նորա, որ կարելի էր
նոցա վերայ ջուր եսապնել, (յի տաքացնել), 346:
- „ Կապեց ձիանը . . . որինեց մի տեղ . . . սանձից
բռնած ման էկան, . . . որ մի մուտք գտանեն, 123:
- „ Որոշելով գտաւ բանալիքը մի հին շուք տուած (յի
շուք տուած, կամ կործ արած) „ կճուճի տակ . . . ապա
գնացին վերնայարկը և ման էկան նեղ անցքերի և բոլոր սե-
նեակներէ մէջ, 135:
- „ Որոշեցին իւրեանց զաւակը . . . միւս օրին նոր ի
նորոյ ման էկան շրջակայքումը, 175:
- „ Օդը այնքան սառն է, 381:
- „ Ի սասանուտի սառն ապակու վերայ, 377:
- „ Ջրային շոգիքը սառչում են, 381:
- „ Պաղում է սառն օդի մէջ, 381:
- „ Սառն է անձրեակաթիւքը, 382:

„ Պարզմ էն աշն մածված գորշընքը, , 377 :

„ Պաղ վերեն օղեցը, , 377 :

„ Յածի օղը հովանում է, , 382 :

„ Սառնամ էն տարու աւելի ցարք եղանակումը, , 377 :

Բառ այսոցիկ և յայլ սնհամար էջն նոր Հայաստան-
Թեան Հանդիսին անխտիր 'ի կիր առնու զսառն , զցուրտ ,
զպաղ , զհով և զ'ի սոցանէ ծաղեալ բայսն իբրե խառնա-
րան մածնոյ , պանրոյ սոխի և խատրոյ :

„ Պարսկի Ժանդուհար ինչպէս Յաւատարմի երեսայք .

• • • նոյնպէս Պարսից պաշար զնում էին դպրոց, , 52 :

„ Խնդրելը քեզ օքեւն , և զնա քո սնեակը, , 128 :

„ Բաւըր զիշերը պարբերաց ալիքերի հետ • • • հողմի
և ալիքների հետ հալա ունէին, , 85 :

„ Բանից ձիոյ սանձը և ճաշն պոեց • • • ձեռքը գը-
րուց ձիոյ աչքերի վերայ և ճաշն արջակեց • • • ճաշն պոեց
խաբերայ մարդը, , 27 • 28 :

„ Չայն արձակեց • • • ձայն տուեց, , 'ի Օսմանց • Ի :

„ Չայն պոեց միւս անցաւոր • • • ձայն արձակեց մի-
այլ մարդ, , 34 :

„ Տուեց իւր 80 որդիներին • • • ահա տեսէք իմ որ-
դիք, , 46 :

„ Զեռնածուն • • • իւր աշակերտքը անդադար Բա-
նելի կըլծումէր • • • Պայլայը շէրա- ինչ ծեծ , , 177 :

„ Երևական հարկաւոր անօթներ իրած էին, , 58 :

„ Եւ իմ իրաւորս որդին էր, , 189 :

„ Սուր լի որդներով և ճճիներով, , 199 :

„ Հրախայլ ժողովի ճիճաւ, , 216 :

„ Գործերը Թաղել էին նորա վշին • • • խնդրեցին
պարանոցի մաշտակներ, , 149 :

Յէջ 97 • Ժանդիւն , արծաթ , պարսպաւոր , Գոյք , խառն վա-
րէ 'ի տեղի դրամոց կամ վոլոյ :

„ Հրամայեց հանգիսէլ ճրագը • • • կամեցայ շէրա-
յանէլ ճրագները, , 72 : „ Արակը և ճրագը հանգչում են
նորա մէջ, , 332 :

„ Երանէր խելոյն ճրագը , , 335 : Սոյնպէս տես և
յէջն, , 347 • 330 • 364 :

Վրանն սոցին յամենայն տողս և յամենայն էջս այս մատենի, թէ չնկատաս, և համբերութիւն ունիս 'ի սրտի, կարգան մտադրութեամբ, և ոչ սակաւք ելցենք քեզ քնդ առաջ ոչացդ. յորոց սակի են և հետեւալքս:

1) Հոգիներ և շղիք. առարկաներ և առարկայք. մարմիններ և մարմինք. փոխադրուներ և փոխադրուք. հնարներ և հնարք. տնի և տան. պատրաստութենով և պատրաստութեամբ. շինութենի և շինութեան. ողլու թեամբ և ողլութեամբ. բարձրութեան և բարձրութենի. մարդեր, մարդերի և մարդիկ, մարդկան. շատաւիգք և շատաւիղներ. ամենախարոյս թեանք, ինաստութեանք, հնազանդութեամբ. ամենայն համբերութեամբ. հակառակութենի և առանց հակառակութեան. անբաղդ պատահմամբ. հարստութիւնք և հարստութեններ. բաղմութեամբ և ուրախութեամբ, անշտի ուրախութեամբ. որդիներ և որդիք. կենդանիներ և կենդանիք. անասուններ և անասունք. խիբ և խիբն. սոր և սահ. ձեռք և ձեռն. ձեռեր և ձեռներ, ձեռքեր. տղայն և տղան. քնձայն և քնձան. աղջկայ և աղջկան. թաղաւորաւոր և թաղաւորաւորն. թաղաւորաւորի և թաղաւորաւորն:

ԱՄՏԳ ՀԻՆԳՆԵՐՈՐԳ.

35. Տարապարսնի և ամենայնաճախ կիրառութիւն անկոտար ժամանակաց բայցից փոխանակ ներկայ և ապագանի ժամանակաց, մանաւանդ քնդ դիմապակաս բայիս 1) Արեւիկէ 11. յորոց յոյժ սակաւ օրինակս առաջն տեսեմ' առ 'ի ոչ տալու կացուցանել զընթերցողս 'ի փակագիծ ամենախիտով զուղղեալն, որք կամին դացեն անաշխատ դայնախիս առանց ուրանելոյ տառնաւորս և քսանաւորս, զոր էջ և բացեն. զի այս որպէս թուի, է առաջին պարձանքն այն խալտառակ Հանդիսին նորոյ Հայախօսութեան:

1) Աս դորժ կոնեմ, ինչ որ կարգ եկ, 141: (Աս կանեմ, ինչ որ կարեմ:)

1) Աս հնացած եմ, և առջի միայն, 152: (Աս ձեւ բացեալ եմ և ունիմ):

„ Լիսայ թէ եկեւէք, պահանջում էք, առում էք, 143.
(Լիսայ թէ՛ եկեալ եմ, պահանջէ՛, առէ):

„ Լիսելու եկրոյ, 172: Իւր կամերով եկած էր նա, 153:
(Լիսելոյ ես դու, քո կաման ես եկեալ):

„ Թողիւ էր տաւած կանանցը՝ որ . . . տեսութիւն
Քիսային իւրեանց ամուսիններէն և վերջէն հրաժարական ու
ջոյն պայման, 83:

(տեսութիւն դնան, ողջոյն տան) ապառնի մտօր:

„ Հոգի վերեւումը կրկնէր, 16: (Հոգի երեսին կրկնի):

„ Լս թէ պէտ և շատ վատտաւած է՛ . . . աւելի
մեծ էր, 85:

(վատտաւած եմ, մեծ եմ):

„ Լիսին տանը՝ որ յոժար էին . . . և թէ չլինէր
շատ բոցայայտ, թէ ապառնի տարերքի քանտ թիւնը կը
աշխատէր նոցա ջանադրութիւնը, 87:

(յոժար են . . . կաշխատին):

„ Հոգւոյ մեծութիւնը չ'է պահանջում, որ լինէին, 14:
(լինին):

„ Յայտնի էր ամենեցան, թէ այս աղջիկները, հա-
րուստ ծնողի զուակը եին, 147: (զուակը են):

„ Երկու հասակաւ ուրը պատասխանեցին, թէ կամք
չ'անէին, 174:

(թէ կամք չ'անելը, չ'ամբողջ):

„ Երբ որ մի քանի ամիս անցած էին, 174: (Լի-
ցան, կամ անց կացան):

„ Երկուստարդը պէտք է հրաժար, 170: (պիտի մը-
տածէր):

„ Պիտոյ է գերեզման իջուցանէր նորան, 171:

(Պարտ էր թաղել դնա):

„ Պիտոյ է իմ յատուկ աշխատքի տեսնէ՛, որ իմ սի-
րելի զուակս խլած ինձանից տանում էին, 188:

(Պէտք է իմ յատուկ աշխատք տեսնեմ իմ սիրելի
զուակի ինձանից խլելը ու տանելը):

„ Լս զիշեր պիտոյ է ամուսնանար, 117:

(Լս զիշեր պիտի պատկուիր)

„ Յայտնից ինձ, թէ քո ոգին է, 189:

- (Սարսնեց ինձ, թէ քո որդին եմ.)
 ,, Համաձայն էին ճշմարտութեան, . . 189: (են)
 ,, Լսողս ած բարի ճանապարհ տայ, ուր և գնայիր
 դու, . . 112:
 (Ո՛ր և գնաս դու),
 ,, Որովհետեւ և սա քո հայրենիքն է, ապա կարող
 ես դառնել, եթէ դոքա տու՞մ էին ճշմարիտը, . . 129:
 (Եթէ դոքա ճշմարիտ ասեն),
 ,, (Ճաճուկի մտքին հաստատում են, որպէս թէ միշտ
 այդպէս էր, . . 263: (է)
 ,, Բաղմանալու էին, . . շոշափում էին, . . անդ,
 (Բաղմանում են, շոշափում են),
 ,, Դորա պէտք է ուրեքն, . . 265: (Դորա պիտի ուտեն),
 ,, Եթէ ջուր ածելիւ նորա վերայ, խփոյն բորբոքվում
 է, . . 277:
 (Թէ որ վրէն ջուր ածես, խփոյն կը վառվի),
 ,, Պիտոյ է մարդս . . Թշուառ լինէր, . . 280:
 (Պա՛րտ էր մարդոյ լինել ողորմելի),
 ,, Պիտոյ է գործ կատարելը նա, . . 239: ,, Պիտոյ էր
 լինէր, . .
 (Պիտի գործ կատարելը, պարտ էր լինել),
 ,, Սնացած էին հողի ծոցի մէջ, . . 241: (Հողի մէջ
 սնացել են),
 ,, Լսես թէ խորհրդով էին ստեղծած, բնաջինջ առ-
 նէին, . . 258:
 (Համարեա՛ թէ խորհրդով էին ստեղծեալ, ղի բնա-
 ջինջ արտացեն),
 ,, Եւ ուարտաւորք ամենեկին անողուտ էին, . . 152: (են).
 Թէ կապիտալ եւ յայտարար էջս 43. 44. 45. 23,
 24. 25. 27. 28. 33. 34. 41. 43. 47:

ԿԱՐԳ ՍԵՑԵՐՈՐԴ.

36. Եթեմանք հանդերձ և զարդ են զոյախանայ, և
 հարկու պարտին ստեղծելիւ բնդ նստա և շքեղացուցանել
 զնստա, որպէս նորին զմարմին, և ոչ բնդ հակառակն առ-

նել գնտա ծաղրելն. ըստ այսմ միտ դիւր , թէ Պարոն
Սարգսպեան Սաղարեանց զիւրդ անձն շնանաբար վարի ի
մերոց ամականաց յարմարեալ գնտա ոյնպիսի գոյականաց ,
որք յառնչակցութեան մասին այնքան հեռի են 'ի միմեանց
որպէս Ղանդէս 'ի Սուր գետոյ, ըստ մեծին մասին գոյով
վայելուչ և սեփական բանաւ որաց , զորս 'ի դիւրութիւն ըն-
թերցանելեաց և յոյներեւ բացատրութիւն և յապացոյց
բանիցս առաջի առնեմ այբուրենական կարգաւ :

Լճնիւ բարձրամուծիւն. 395 :

Լճնիւ հպարտութիւն. 408 : Լճնիւ փոտահութիւն և
հաւապ. 77 : Լճեքան և շարժողութիւն. 326 :

Լճաւոր ճշմարտութիւն. 'ի յառաջաբանի Սարգսպետարանին :

Լճաղին արծաթ. 178 : Լճաղին կարտ. 239 :

Լճաղին քայլ. 62 : Լճաղին ուսու մեականութիւն. 43 :

Լճաղիւ ատամնացաւ. 212 : Լճթիւսած արտասուքներ. 425 :

Լճնաբարձր ուրախութիւն. 88 :

Լճնաջերմ շորհակալութիւն. 88 :

Լճնաբարձր դատաստան. 97 :

Լճնախալտաւ ժլատութիւն. 163 : Լճնալիւրք ապերախ-

տութիւն. 501 : Լճնալիմար կրօնապաշտութիւն. 436 :

Լճնաղեղեցիկ ուղղահասակ ծառ. 430 :

Լճարիշտ վրէժխնդրութիւն. 168 : Լճրական կաղնի. 212 :

Լճգոյշ հողաթափ. 105 : Լճգործ վայելութիւն. 50 :

Լճմեղ արիւն. 453 : Լճողորմ վայրենամուծութիւն. 78 :

Լճօրէն ստացուածք. 99 :

Լճուածեղէն Լճարչի ամենակարողութիւն. 312 :

Լճմանի պարմ. 169 : Լճաթակեր յիմարութիւն. 417 :

Լճբոյական ամուսիններ. 500 :

Լազմալանի արձագանգ. 325 :

Լազմալազ ուրախութիւն. բարբարոս վարք ու բարք. 421 :

Լարեփիլճ կերպ. 284 : Լարեփիլ խաղարկութիւնք. 180 :

Լարձրահայեաց արդարութիւն. 76 :

Լաղտ գողութիւն. 176 :

Լաերանաշէն կամուրջ. 62 : (փոխանակ ասելոյ փայտաշէն)

Լաշագիր շարադրութիւն. 43 :

Պալար կանաչուի. 207: Պալմացիտ համբերութիւն. 489:

Քրիստի արծաթագլուխ. 120:

Երկաթի սնդաթիւն. 493: Երջանիկ շարադործ. 394:

Երկարախոս հերթութիւն 503: Եթեօրաշափ ագարակ. 58:

(Եթեօրաւար. զի ագարակն՝ որ է անդ, ոչ օրաշափ էնի, այլ օրաւար):

Օսրհուրելի չքաւ որսութիւն. 167:

Օրահաւորեալ աչքեր. 216:

Քշի որդեղիւ. 409:

Թաւրմ ճարպ. 298: Թթու կերպարանք. 207:

Ժառագլուխ զանկութիւն, ջանացողութիւն. Նախուց:

Խշիան Լճենացիներ. 436: Խնքնիշխան վճիռներ. 464:

Խիտ թանձրութիւն. 391: Խիցեկցում վճիռ. 37:

Խաւարածիտ ծանրաբարոյութիւն. 475:

Խեղացի խորհուրդ. 70: Խոշոր կերակուր. 168:

Խոշոր օգ. 405: Խոշոր մարդ. 184: Խոնաւ խոտ. 130:

Խառնիխոտն աղաղակ. 322: Խեղազար առասպելք. 146:

Խոտապարանոց կոխ. 459:

Ծաղկաւթիթիւմ վարդ. ծաղկաւթիթիւմ մարմին. 432:

Ծառեկախոս յիշատակութիւն. 63: Ծանրադէմ կաշիք. 207:

Ծիրանագլխոտութիւն թագաւորացի. 79:

Ղշտալիդիչն նախաձեռն. 400: Կոյր բարկութիւն. 444:

Կոյր բաղդ. կոյր սէր լուեալ էի: ահա լուայ և կոյր բարկութիւն:

Կենդանախոս երեւր. 280:

Հասուկաւոր անբաղդութիւն. 425:

Հանձարեղ խօսք, ասացածք, պատճառ. 71:

Հաւատաւոր վստահութիւն. 105: (Հաւատալի)

Համեստ հարցախրտութիւն. Հին իմաստուն. (409) վաղիքի.

Հնարագէտ սէր. 83: Հնար արդար և երկիւղած. 449:

Հողեղէն խորհրդաւորութիւն. 281:

Հիւանդ և ախարացած սրտիտութիւն. 355:

Հողեղէն երկիւր. 174: Հնազանդ անդամ. 431:

Հարաւ ծաղրաղաք. 466: Հարչակաւոր երազ. 49:

Հանդերձեղէն զգեստ. 406:

Ճարպալիւր և սպիտակ մարդիկ. . ճարպալից մար-

դեր. 339: Ճշմարիտ ձի. 15:

Մանուկ կապիկ. 176:

Մարդաշատ ամբոխ. 63: (ամբոխ բառն է առանց մարդաշատ անունի նշանակէ ինքնին զբաղմութիւն մարդկան, ապա մարդաշատ յաւելորդս գնի):

Մերժողական վարեցողութիւն. 463:

Մեծահասակ կախի. 415: Մի հատ խնդիր. 195:

Մի հատ կռիւ. 57: Մի հատ պայման. 192:

Մի հատ յիմարութիւն. 417:

Յայտնախօս վկայութիւն. 475: Յանցաւոր ընծայ. 92:

Յանցաւոր խորհուրդ. 51: Յանցաւոր խօսք. 64:

Յանցաւոր ճանապարհ. 92: Յանցաւոր վատնողուն. 94:

Յիմար սնուցաշատութիւն. 373: Նախաժող իշխանուն. 36:

Նորանշան յանցանք. 65: Նորահասակ և ուժեղ ծառ. 207:

Շատախօս շորհակալութիւն. 167: Շինական անօթ. 58:

Շուտաբայլ ամօթ. 451: Շողորուն թշուառուն. 410:

Ուսումնասէր խօսուածք. 91: Ոլորտած աչք. 108:

Ուղղամիտ գործածութիւն. 104: Ուկեղէն ճշմարտուն. 414:

Ուրախ կանաչադաշտ. 431:

Չարախնդաց նորասիրութիւն. 195:

Չքաւոր հաց. 469: Չարախորհուրդ գործ. 497:

Չարահոս խաբէբայութիւն. 99:

Պատուական ճշմարտութիւն. 407: (Ս)առի թէ գոյ և անուպատիւ ճշմարտութիւն):

Պատուելի վերք. 97: Պիրի ծառեր. 372:

Ջալջալած զօրութիւն. 58: Ջրեղէն տափարակ. 327:

Սապոնային պղպձակ:

Սրամիտ խօսուածք. 'ի Նանուց:

Ստաբաղդ զկառած. 301: Տըլյալիտ գործ. 409:

Տամաք հող. 373: Տաւապարեալ անբողդ. 72:

Փառահեղ երեւոյթք, պատմութիւն, տեսարան. 391. 457:

Փառահեղ լուսաւորութիւն. վարձաարութիւն. 243:

Փառահեղ պատրաստութիւն. 44:

Փառահեղ գործուածներ. 41:

Փառաւոր ալիկոծութիւն. 243:

Փառաւոր կրակ, սեղան. 150: Փառաւոր պատիւ. 41:

Փառաւոր ծեծ. 33: Փառաւոր ճրագ. 149:

Փռուտորապէս պատրաստած սեղան. 153:

Փոքրահոգի միւլթորութիւն. 488:

Քաղցր ճակատ. 173: Քաղցր շնորհք. 180:

Քաղցր ձեռքով. 413: Քաջասիրտ խօսուածք. 330:

Քաջասիրտ ձեռնարկութիւն. 457: Քառակուսի ճկոյթ. 328:

(Օտարազգի շոգիներ, խառնվածներ. 330:

Օտարամիտ խօսք. 330:

ԿԼԵԳ ԵՕԹՆԵՐՈՒԴ.

37. Ստեպ կրկնութիւնք նոյնանշան բառից և ոճից
'ի մի և 'ի նոյն բանի:

Երկուր ու ձիգ ճառ. 9:

Երեւոտախիլ առնել և հիմնապէս բառնալ. 55:

Ետ կանայք նախ և յառաջ. 411:

Նախ և յառաջ դարձրուց. 462: Սիշտ և հանապաղ. 463:

Չպատկառեց, չպմաշեց, չպատկառեցին, չպմաշեցին. 494:

Որոնել զգուշութիւն և զգտառութիւն. 56:

Կաթնակերներէ մերթն և կռշն. 255:

Տուն և օթեման, կոպիտ ու բիրտ. 280:

Պինդ և ամուր վճիռ կապեց. 462:

Պաղած ու սխառած. 456: Մշնշան ու աներեւելի. 458:

Բռնակալը զարմացած ու հիացած. 35:

Յանկութիւն և փախազ. 473: Հիանալով և սքանչանալով. 79:

Երկնաութիւն և տարակուսանք. 79:

Հիացք ու զարմացք բերեց. 485:

Թոյլ և նուաղ կենդանութիւն. 79:

Երեւցաւ նա իբրոն և նաղելի, և զարե իբրոն և իբելի

էր. 196: Ոչնչացուցումն կամ կործանութիւն. 344:

Սինը միւսին պարգև ու ընծայ էին ողարկում. 38:

Յարգ և պատիւ ցոյց առեցին. 38: Եւք ու հնարք. 495:

Սեծարել և պատուել. 79: Պատուելով և յարգելով. 453:

Լսանց հաշիւ ու համար տեսաներու. 166:

Յամբաշարժ ու ծանրաքայլ էին. 281:

Տէր և իշխան կաց քո վերայ. 281:

- Բնութիւնը և Կարծր ստորոց. 281:
 Պատեց և պաշարեց . . . քաղաքը. 57:
 Կապել ու կաշկանդել. 478: Տրտում և տխուր. 39:
 Սոկ և առանձին հանդէս. 426:
 Բնիկութիւն և անհոգութիւն. 99:
 Ուժ և զօրութիւն. 78: Տարութիւնը առ փոքր փոքր փոխաւում
 էր ջերմութիւն. 345: Սարժ և կիրթ լինելով. 450:
 Մարմը և անարատ դիտարարութիւնը. 440:
 Տեղ ու կայան. 312: Եւս բողէին մի ահագողի սասա-
 նութիւն ընկաւ. 146: Ղող ու սարսափ. 27:
 Եւ ու դուռ. 387: Բազր հիւթ, քաղցր նիւթ. 377:
 Կապած ու կաշկանդած. 492: Լաիկ մեջիկ մտաւ. 76:
 Եւ ու վախ քաշելով. 148:
 Մի այնպէս խայտաճախուի և փայլուն և շողշողուն թռչ-
 նիկ. 173: Ճեղքել և պատառել. 342:
 Մարդերի աղմուկ ու շփոթից հեռի. 180:
 Մանր ու փոքր բաներ. 190: Իւր գիտութեան չափ սահ-
 մանը ճանաչել. 423:
 Ըստ և յաճախ. 307: Հաստութիւն կամ ստուարուն. 342:
 Խնդան և ուրախ լինին արդարաբար. 423:
 Լմենքեան ցնծացին, և ուրախութեան ձայնը թնդաց ա-
 պարեւի չորս կողմը որպէս հողմի մրբիկ. 186:
 Օգուտ ու շահ ստացիր. 224:
 Կարելի էր անպզուտութեամբ . . . հարկաւոր էր զբաւառ-
 ւածութեամբ պահպանել. 347:
 Բնապատ ու անշէն էին. 226: Մեծակարօտ փառադուլ սպա-
 սում էր. 228: Հին և նորին ժամանակներումը. 212:
 Խնդրեց և աղաչեց. 87: Խնդրեմ և աղաչեմ. 454:
 Բնիկ և անփայլ եւ թողած. 199:
 Ղալար կանաչութիւնը քաղցրապէս զարդարում էր ծանրա-
 դէմ կաղնու բունը. 207: Մի մարդ հարցանում էր մի աղ-
 քատ մուրացկանից. 21: Իւր ստահակութիւն. 230:
 Ի ու և անբարբառ. 231: Լներկիւզ և անվհճեր. 443:
 Դոս և հարուստ թագաւորութիւն. 60:
 Ի ու ու մունջ կերպով. 233: Իւր ամեն և պար են գալի. 243:
 Բաշ և արի աղամարդ. 56. 60:

Պարզ և յայտնի չափեր. 63: Ի ի ու առատ կեանք. 234:
 Կարօտով ու փափագով ցանկացած. 482:
 Լինիսա և անարատ. 64: Լ՛հը և երկիւղը. 281:
 Լ՛ն միւսը... սառած կապած:
 Լ՛նդութիւն և անսորբ՝ լճնամիսներ. 46:
 Վառել և փայլեայել. 69: Կարծրանում են և ամբանում
 են. 286: Վնայ ծանր և հանդարտ. 387:
 Մեղք ու հանդարտ քայլում է ձեր առաջից. 34:
 Ռ թ ձի լծած ձգելով և քարշելով. 329:
 Հինդ լծանդազին տարիներ համբերելով, ասնելով և եր-
 կայնամիտ ջրկնելով. 471: Երկիւղը և տարակոյսը աւելի
 ստատկանաւով և զօրանաւով. 477:

ԿՆՏԳ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

38. Տարապարտ կրկնով լինի բառից և իմաստից 'ի մի և
 և նոյն խոսս:

Դա փտտաբաղդէ մանուկ, ինչպէս քնկար գո- այդպիսի գար-
 շելի անատունների մէջ. 179:
 Կանր մանր քարեր բերանը ձգած. 42:
 Լնուշ անուշ կերակուրներ. 160:
 Կարդալով ընտիր ընտիր գրեանք. 147:
 Վարժում է յիմարտ լծիւնք յիմարտ լծենների վերայ. 167:
 Վնալով գնալով աւելի կուտակվում է. 391:
 Վնալով գնալով աւելի ստատկացաւ նորա կատաղութիւն. 213:
 Ծանր ծանր մեղադրանք. 120: Խոր և աւելի խոր. 234:
 Փաժորիւր աւելի և աւելի ստատկանաւով. 86:
 Երձակ համարձակ, փտտակած փտտակ, 'ի Նանուցմ.
 Կարելի է մեծ մեծ սուներ կուլ տալ. 413:
 Յաճախ յաճախ դալիս էին այն ամուսինքը աղջկեւում. 117:
 Պատառ պատառ արեցիւր իմ սիրտը. 117:
 Յաճախ յաճախ գնում էր. 119:
 Դորբիկ փորբիկ հատիկներ. 417:
 Լ՛ելի և աւելի երկիւղն մէջ ընկնելով. 57:
 Կամարդի, լծի աղամարդ, ոչ կնամարդ, ոչ աղամարդ. 170:

(Պատահանին շատ էր, թէ ասէր, , և ոչ մին,)
 Դանը ծանր ախտեր, մեծ մեծ կապոյցներ,
 Պայանում էին նոր և նոր ամպեր. 379,
 Շատ ու շատ ձիւն. Շատ և շատերը. 264,
 Եւ դժգոհներն են ահա, այդ ցաւերն. 58,
 Շատ և շատ փոքր, շատ և շատ հանդէսներն մէջ,
 Ժողովելով ժողովին: Բաժան բաժան եղած մասեր. 343,
 Կարելի է դիւրութեամբ առնուակ տախտակ սղոյել:

Ի վարդապետական չափանշան:

Փոքր 'ի շատէ բանադէպը,
 Փոքր 'ի շատէ կրթեալ և դիտուն Հայերի համար,
 Փոքր 'ի շատէ կրթեալ և բանիմաց ընթերցողների համար:

Այն անպատմելի ուրախութիւն է դալիս իմ սրտիս վերայ,
 Այն անպատմելի ուրախութեան մէջ է իմ հոգին:

Եւ 'ի սրտէ ցանկանալով,
 Եւ մեր առ 'ի սրտէ ցանկութիւնը . . . այն էր,
 Եւ 'ի սրտէ շնորհակալ կը լինինք,
 (Պայանում ենք նոցա մեր առ 'ի սրտէ շնորհակալութիւնը:

Տուեցինք Հայոց ուսումնական լեզուին և մի փոքր Եւրոպականութիւն:

Եւ այդպէս Եւրոպականութիւն տայ Եւրոպական Հային,
 Հայոցնէլով Եւրոպական ուսումը տայինք Հայերին և մի
 փոքր Եւրոպականութիւն:

Եւս պարտնների դեղեցիկ անունները,
 Եւսժմ դենեք . . . ընծայաբերների անուանքը:

Հեղինակի աշխատութեան մատին,
 Հեղինակի աշխատութեան տպագրութեան:

Պատերազմ պատերազմելով. 491:

Տեաներով նոցա ամբարտաւանութիւնը. . . տեսանելով նոցա
Հպարտութիւնը ցածացրած. 148:

Եւսու ռ շատ արտասուելով. 148:

Բէա, ահա բռնվեցաւ գործ. 28:

Տեսէք, տեսէք այս մանուկը. 34:

Տեսէք, տեսէք այս տխմարները. 35:

Բնոր ընտիր մանուկը. 44:

Եւս գործ եմ գնում նորանց, քնչպէս մի աստուածեղէն
պարզեւ պետոյ է գործ գնել. 195:

Երբ որ դուք երբ և իցէ հիւանդ էիք:

Սեպտ սեպտ ասում էր. 52: Ապերախաների ապերախո:

Թէ իւրեանց որդիքը սղծ և առողջ էին. 52:

Ունեցած չունեցած. 72: Տաք տաք կերակուր. 110:

Աղաչելով աղաչեց. 78: Եւս և օգուտ. 502:

Ի՞նչ օգուտ ունէր այդ Հպարտութենից, Թէ ի՞նչ օգուտ
ունէր. 163:

Բ. յն ծաղիկը՝ որ ծածուկ տեղում է ծաղկում, ծաղկում է
առաւել գիւլեցիպպես. 393:

Ողորմած պարոն, աղաղակեց մանուկը . . . ողորմած պարոն,
ցատակցութիւն ունեցիր իմ հետ, ողորմած պարոն ատաց
մանուկը Տես ահա ողորմած պարոն. 166: Ողորմած պարոն
յոյրմ բանի կրկնեալ է 8 անգամ:

Բ. յնքան առաւել, ինչքան առաւել նրբանում է օգը. 329:

Ս. Եւս . . . բաժանվում է անձրեպին, աղբերային, ծովային և
ճախնային ընդ. 337: (Սոսացեալ է ասել և գետային,
առուային և ձիւնային)

Այս պատճառով նորա ճառագայթները նաեւ անցնում են միւս
լուսատու մարմինները. և այս պատճառով աստեղը ցերեկով
տեսանելի է. 352:

Աւառօտեան և երեկոյեան արշալոյսը, կամ Թէ մանաւանդ
երեկոյեան և առաւօտեան արշալոյսը զուգարարութեամբ են
միասին. 383:

ԿԼՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

39. Բռնի հոլովումն անուանց, գերանուանց և գերբայից
արտաքոյ օրինաց Գրաբառին և Մշտարհարառին:

ա. Կոտանց:

Հուտտացի քո աղտինին. 10: Եղից. 310:
Կայսրին. 115: Եղիս վերայ. 5: Կառաւածուհիներէ. 107-
սեր, բով. գործատանիցը. 310:
Բաց ՚ի վաքրիկ մի տնից. գերեզմանատնումը. 147:
Գայքերի. տնի, տնից. տուներ. տանումը.
Գայքից. իւր գոյքովը. 147: Գորհումը. աստուածի.
Հիւլէներէ. 312. տանիքի. սեամի. կործքի. գոյներով մու-
տումը. 113: Լուսամուտի. լուսամուտումը. լուսամուտից:
Կոկորդի մօտակայքումը. նարուց. առուտուրքին. 463:
Հրայրեայքից. գործերից. հոլարաւթինի:
Կղզու եզրի, կղզու եզրին. 225. 228: Կտլաններով. 339:
Չեռումը. մարդեր. մարդերի. մարդերից. մարդերին.
Տարիների. տարուց. ձիւնի. մուտքին. ծառաներից. երեք
օրի. արեգակի. Մի մեծ կապիկ առաւ իւր գիրկըը. 175.
176: Լըրգումով. 499: Վաղաքացիներ. քաղաքացիների.
քաղաքացիներից: Լընդից. տակըքին. 52: Լնախորժութե-
ններից. 303: Հօրեր. հօրերի. նախահօրներին. մահկա-
նացանների. 439: Կլիմաներ. ների, ներում. ամուսնուց.
հրախրանքին. 499. ապակիուց. 360: Հոդաբարձուներ.
ձուների. նաւարկուների. ների. լուսի. մարմին. կտրից.
Ջանքից. կրթութեանից. երեկոնիքը. 170: Ներս են մտա-
նում նորա ծակալիքի մէջ. 330: Մատեր. մատերի. մատե-
րից. ձեռեր. ուերի, ուերից. Տղամարդեր. մարդերի. դուս-
տաներ. դուստրների. Հրէայի. հէի. մանուկի. գօտու. սա-
րազօտիների. սիրելիներից. իմ մահուց յետոյ. որդիներ.
որդիներից. ներին. Թշնամիներից. հոգիներ. հոգիների.
հոգիներով. Ծառաներ. Քրանախացու. 66: Որդնի. 261:
Սկաներ. ների: Լուրեր. լուրերի. Թշնամիներումը լուր. լու-
րեր. լուրերի իմանան զլուր Թռչունն. զի սոքա զամենայն

տատիւ բառսն աւել հնչեն. նոր, (նոր.) հաբ (հոր) ուր.
(որ):

Լժենայիներից. հայրենիքից. բաղանիքում. 437: հարցեր,
(հարցման նքներ):

Լ՜նախորժու լծեններից. 303: Համարձակախօսութենով. 41:

Լ՜շատատիրութենով. 425: Սարմաշարժութեններիով. 281:

Միջոցութենով. հիացութենով. արագաշարժութե-

նից. շառաչանով. ճայթիւնով. լնդիւնով. 333: Սխալու-

թենների. այրականութենով. անկերի. դէնրով. հիւսնեք,

ների. սիրելիների. ծծումքի. աղեղի գոյներ. անասունի.

մարմինների սենեակից. ձկնի. շամփուրի. մութի, մութ-

նով. մանուկի. սանդուղի խաբեբաններից. աւերանքներին. 63:

Որայքով. 212: Քերանից. կարծիքից. 410: Փառքի. ըն-

տանիքի. հայրենիքի. 415: անդհգրի. 430: Կեանքի. (անդհ)

Լ՜րատառքի. արատաւքների. ների, ալտատաքով. 432: Պիտոյք-

ներին. 434: Սուրքի. 436: Քաղքից. 437:

Բ. Ղերանդանից:

Ղորան. նորանից. նորանց. 380: նորանցից. նոցանով.
նորանով. նորանցով. նորանում. նոցանում:

Սորան. սորանց. սոցան. սոցանից. սոցանով. սորանցից:

Ղորան. դորանով. դորանից. դոցան. դոցանից. դո-

ցանով:

Իւրեանից. իւրեանցից. իւրայիններին. Իմայիններին.

Որի. որին. որանով. որոնցով. որոնց. որոնցից. որոնից.

որոնից. 409:

Սին. մինի. մներ. մների. մնին. մներին. մներիցը.

երկուքի. 404:

Սիւսի. միւսերի. միւսերից. միւսներ. միւսների. միւս-

ներից. ձերի. ձերանից. ձերանցից: Սիմեանցից. քոյից. 406:

Գ. Ղերթանից:

Թողելով. Թողելու. կորնչելու. մեռանելու. շնորհե-

լու. անհամբերանալով. 121. ծծեցուցանելով. 315. ար-
տաքովելով. որոնց պատառւելուց յետոյ. թռչթռչելով. 234.
կլայեկեկելու. 279. քիկեկելու. բարեոք պանելու. 332. կեր-
պառովելուց յետոյ. 380. լցուցանելով. 393. (կատարելով).
շէշէցնելով. 432. զբահաւորելու. 436. իրազործվելու. 462.
լուցանելուց յետոյ. 501.

ԿԱՐԳԻ ՏՄԱՆԵՐՈՐԴ.

40. Բռնի ածանցումն և բարդութիւն բառից.

ա. Բռնեցումն.

Բռնորոգական. 331. Բռնականութեն. 192.
Բռնաւաստան. 175. Բռնատուէլէս. 17. Բռնականու-
թեն. 338. բարկացկառութիւն. բորբորութիւն. 290.
Պոգաւորութիւն. դործականութիւն. 393. Պոռաք. 149.
զմայելցութիւն. լուսնակ. 222. Պաղղղնի. ծայրութենեք.
կործանութիւն. կուրացութիւն. հարստական. հիացութիւն.
հեղանուտութիւն. նաւարկունեք. նորուց. շոշախութիւն.
ննջողութիւն. ողկուղենի. պաշտօնաւոր. սխալութիւն. վառ-
տակութիւն. 168. վաստակածութիւն. 175. 489. Տանելու-
թիւն. 339. Օւտեղարան. 362. Թէարան. զօրաւորութեն.
363. Շնչելութիւն. 331. Բնութիւնեղելութիւն. լուացու-
թիւն. 337. Բնկերականութիւն. 398. Ծախալեկնութիւն.
313. Բորբոսանք. 377. Բրուստագործութենով. 434.
Ստեղծականութիւն. 437. Բնանապաշտպանութիւն. 449.
Պատուացուցութիւն. 485. Հիւանդոտութիւն. 500.

բ. Բարդութիւնք՝ յորոց ոմանց երկարաւանկութիւն և
մանկական նորասիրութիւն զօղիս սպառէ ընթերցողաց.

Բմեղախմաստութիւն. 286. ամենամեծապէս. 406. անձնու-
շախաւորութիւն. 410. Բմեղապատշաճապէս. 479. Բմեղան-
պատիկ. 64. զիտակից. դունախաղութիւն. 384. Լըկու-

պատիկ. 239. Թագաւորացնուհի. 185. Թափակած խաթիւն. 348. Խնքնամոռածութիւն. 410. Խաղողակեռասենի. 271. Խալտեղիւ. 336. Խրատարարբառ. ծախազարկութիւն. Կայծակնազարկութիւն. 386. Հորմազարկութիւն ցրտազարկութիւն. 382. Կախարհածակեր. Կերակրակիւն. 292. Հիմնաշէնք. 165. Հնձարար. 121. 212. Հսկայակրթայն. 261. Ճանապարհամիջոց. 315. մետաղութեթեայ. 336. Ներսահասութիւն. 332. պաշտահաղմբ. 374. ջեռացողտպէս. 345. սարակողմբ. վաղածամանակեայ. 230. վառանիւթ. 322. աաննեմբերորդ. 69. 403. տառերկուերորդ. 81. տաաննչորսերորդ. 66. 366. տաաննհիշողերորդ. 457. տաաննսթերորդ. 42. տախակակայաներ. 240. քակորատեղեր. 333. քաղարտար. 61. Խնքնախառութիւն. 346. Խցանախայտեայ. 360. Կերատահամաներ. 366. Կերակշռութիւն. 369. Հողմադագարութիւն. 370. օդահասութիւն. 370. յիսուներորդ. 335. Կապտարարցյութիւն. 424. մալորահաւատութիւն. 443.

ԱՐԳ՝ ՄԵՏԱՆՆԵՐՈՐԴ՝

41. Բանի խոնարհումն բայից, և բանի բայացուցումն անտանց, զարաց աշխարհն անկողնում ի վակագծի զհետ իւրաքանչիւր բայի :

Բնցանում են (397) (անց են կենում) :

Բնցացանում էր. 122. (անց էր կացնում) :

Բովիցաւ. 61. (տաւ), տրագանում էր. 119. 389. (շուտ էր անում) : Բացում էր, խօսք էր բացում. 437. բացեց. 163. բացարեցին. 457. (բաց էր անում, բաց արաւ, բաց տրին) : Բուսանում են, բուսանում էին (բուսնում են, բուսնում էին) : Բացում է 131. (բաց է անում) : Ղատանում էիր. 378. (ղանվում էիր), զանվիցար. 65. դաանվիցաւ. 38. զաանվում էին. 452. (զանվիցար, զանվիցաւ, զաընվում էին) : Գլեց, 65. (ղբաց) : Դնեցաւ. 434. (ծնեց) : Երագանում էր. 308. (երազ էր աւանում) : Օտրկում էր. (տրկում էր) : Օտրկում են. (տրկում են) : Ղարիվիցայ. (տրիվիցա) : Լցուց. 243. (լցուց) : Դնուցանում էր. 200.

(ծնայնում էր)։ Կերպարանագործվում են, 311. (կերպարանք, ձև են ստանում)։

Հարցարեց, հարց արեցի, հարց արեցին, 59. (հարցրուց, հարցրի, հարցրին)։ Հերքանային, 57. (չառանային, բաւահանանային)։ Սշարագործում են, (բան են ածում)։ Վրժվատարվի, 210. (փուլ կուղայ) ստորագրվեցան, 499. (հպատակվեցան)։ Սի' լոպ, մի' արա, 146. մի' տուր, 316. մի' տար, 317. մի' մնացիր, մի' խոտացիր, 362. մի' առա, մի' նայեցէք. լոյլ մի' աուր, մի' ա'նեցիր, մի' լոյլ տուր, մի' ուրախացիր, մի' սողացիր, մի' վախեցիր, մի' պաշտեր, մի' բմբռնեցէք, 415։

(Փխանակ ասելոյ՝ մի' լծալնի, մի' անի, մի' տար, մի' տանիր, մի' մնանար, մի' խոտանար, մի' աուեր, մի' նայէք, լոյլ մի' տար, մի' կալ կամ մի' կա, մի' լոյլ տար, մի' ուրախանար, մի' սողար, մի' վախեհար, մի' պաշտեր, մի' բմբռնէք)։

Հիշեցնում էր, 232. (յիշեցուցանէր)։ յառաջացեալ է, 315. (պատճառեալ է, յառաջ է բերեալ)։ Նստեցրեց, 34. (նստացրոյ)։

Շատացնում է, 331. (շատպացնում է)։ Շատացուցվել, 317. (շատպացվել)։

յայտնագործվեցան, 356. (յայտնի էլան)։

Ուղեցրեց, 356. (ուղևացրոյ) ուսած էին, 281. (սովորած էին) ուսանում է 396, (սովորում է)։ ուսանում ենք, (սովորվիք) Պայմանաւորում է, 316. (պայմանաւորի) պտայտվում են 362. (պտուտին)։

Սովորեցրեց, 434. (սովորեցրուց)։ սովորեցուցեալ էր, 60. (սովորեցրեալ էր)։

Լինում է, (բնի) լինում էին, 376. (բնում էին)։

Վաւեցնում են, 346. (կպցնում են)։

Փբանում է, 396. (փբվում է, հպարտանում է) փախցրեցին, 138. (փախցրին)։

Ծոցանում է, 378. ցոցանում էին, 376. (ցոյց է տալի, ցոյց էին տալի)։

Լցոցանում է, լցոցանում են, (լցնում է, լցնում են)։

Սպակցվում են 378. (կապակցում են, միկ են դառնում)։

Տեսանում ենք. 378. տեսանվում է. 388. տեսանվում է ին. 191. տեսանվեցան. 462. (տեսնում ենք տեսնելում է. տեսնելում է ին, տեսնելեցան.) տեսանում է ինք. 383. (տեսնում է ինք):

Ելջուցանում է. 386. (հանգցնում է):

Ելջողցնում է. 393. (յաջողում է):

Օջրանում են, անհամբուսանում են. 400. զօրանան, անհամբուսան, լըբանան): 111 երլուծանվում են. 329. (լուծանին):

Բաղցենում է. 410. (քաղցում է, սովածանում է):

Տարվում է. 311. (տարեալ լինի). հասկացուցել էր. 440. (հասկացրել էր):

Օմայելեցնում է. 428. (շատ ուրախացնում է):

42. Ի սոցա սակի են և խորթ ուրուր սխալվելը բայա-
ծախանքս ցցված. գտնված. որնված. համարած. անցուցած.
393. հնարաւորած. 407. մեծարած. կորուսած. 414. շե-
ջած. 364. քարշած. 339. հիմնաւորված. հնարատեղծած. 311.
կարծեցած. գնած. 417. հետեւած. 418. զինաւորված. 420.
ծառայացրած. 421. պահպանված. 42. ուսած. 427. լցու-
ցած. 107. կանգնեցրած. 434. առած. 440. (առեալ) ըն-
կողմանած. 441. յաւելացած. 461. ճանապարհորդած. 462.
հակամիտված. 467. ուղեցրած. (անդ.) յօրինած. խօսած.
469. կերպարանված. 470. յայտնադործած. 474. կացու-
ցած. (անդ.) յիմարացածքը. 478. սակաւացած. 488. բնաւոր-
ված. 493. գերված. 495. վհատվածքը. 496.

ԿԼԻԳԻ ԵՐԿՈՏԵԱՄԵՆՆԵՐՈՐԴ.

43. Սանր կամ լեռն սխալանք, ընդ որովք իմանալք և
զաւեւագրութիւնս բառից, առանց որոց բանն խնայեալ լի-
նի լրիւ.

11. Լ. յս բանին 70. 489. այս միջոցին. 489. այս մարկիզն.
162. այս Սերուրէն. 406. այս ձին. 15. այս ձին իմն է 27.

Լ. յդ քո գրացին. 406. այդ գիւղում ձին. 21. այդ
վեճակին. 82. մատնակից էին այս գործին. 474. այս պատ-

աւական պարոնին. 130. այս նշանին. 133. այդ խօսքին. 406.
այդ հրէշին, . 152:

Ի ստին այս, այդ առաջին և երկրորդ դիմի ածական
դերանուանք են, իսկ դոյականք իւրեանց առ հասարակ ՚ի
ծայրս իւրեանց կրեն զդիմորոշ երրորդադէմ յօդս ն. այս-
պիսեօք լն է ողջոյն մատեանն. զորս պարտ է համաձայնե-
լնդ միմեանս և միատեսակ դիմաւ ասել. , , այս բանիս,
այս միջոցիս. Այս Սարկիզս. Սերովբէս այս. այդ քո դը-
րացիդ. այդ դիպումաճիդ. այդ վիճակիդ. Մասնակից էին
զործոյս այսմիկ. այս պատուական պարոնիս. Այս նշանիս.
այդ հրէշիդ. այն խօսքին, ,

, , Լոցա 42-իք և զնորները, , 42. 42-իք:

, , Յախորը 15 տարօք մանուկ էր, , 229:

, , Բանի տարօք ես դու. ինչպէս 30 տարօք մարդ, , 109.
Թիւր է ոճս, ուղիղ հայերէսն ասի արքեպիսկոս, վոյսա-
նակ արքեպիսկոս: , , Լյնպիսի քաջ յիշողութիւն ունէր, , 42:
Քաջ ածականի տեղ ասելու է որ:

, , Ես այժմ քան եմ. 159: Եւ էր քան թէ քան .

... այդ զգեստը աւելի լաւ էր քոյից, , 406:

Օհի ձայնաւոր տառի դիմորոշական յօդ ոչ յարի ՚ի բառս,
ուստի ըստ քաղցրութեան և կանոնաց լեզուիս այսպէս ա-
սելն են բանքդ. , , Ես այժմ քո եմ. լաւ էր քան զքոյն.
Այդ հանգերձը քո ունեցածի վերայ շատ լաւ է, ,

, , Ինչպէս վարվեմ քո հետ. 4: Իյօսում եմ ինքս
իմ հետ. 9: Իյօսեցի քո հետ. 11: Իմ հետ խօսել. 12:
Ձեր հետ. 126:

Հետք գործելն նախադրութեան հետին, ըստ նմա
պահանջէ կապել ընդ տրական հորովոյ՝ քեզ հետ. ինձ հետ
ձեզ հետ. (ընդ իսկ ընդ ձեզ), և ոչ հրէք ընդ սեռականի:

, , Իյօսում գումարեր, , 382: Իյոշոր գումարեր:

, , Որ արքեւ է 18րդ դարումը, , 42: Որ էլել է,
կամ որ ծաղիկ է. Ամեն մինը, , 490: ամէն մինը:

, , Ամենեքեանքս, , 171. 424: Ամենեքեան, ներքին .

յողնական է, և յողնականացուցիչ քէ չէ պիտոյ:

, , Ուրեմն բոլորովին չորս գլուխ, , 123:

, , Թափանչանք, , 226: Բաս ընդ ամէնն չորս հոգի:

Թափանջա կամ դարանջա է բառ Ալոց, իսկ մեր ա-
ռեմք ասորջանակ, կամ փշտով:

,, Այսուհետեւ առաւել ևս անճնատուր եղաւ,, 163.
այնուհետեւ:

,, Լաց ի այն միջոցին,, 193, 'ի այն միջոցին ներգա-
յախան է, բայց Բայն բացառական կառի. ,, բայց յայն մի-
ջոցէն,,:

,, Պառաւ տանտիկինը Ֆայնա է տանը,,: Ֆինա, Ֆայն:

,, Իսկզբում օգնութիւն հասուցանել մեզ,, 126:
հասնել, կամ հասանել:

,, Թաւի տակից,, 130. կռան տակից:

,, Կամեցաւ հանդէպ գնալ,, 137. Ազեց որ դէմ
գնայ, կամ առաջը գնայ:

,, Հանդէպ է գալի,, 43. դէմ է գալի, առաջ է
գալի, զի Հանդէպ նշանակէ դէմդէմ. դէմ առ դէմ:

,, Ս'ի հար տրտատուք Բարեւոյց յետոյ,, 233:

Ս'ի կաթ արտատուք Թափելուց յետոյ:

,, Ո՛չ ձեռք պարզէց դէպ 'ի սեղանը,, 44: Ձեռք
սեղանին չմեկնեց:

,, Գահանի վերայ պարզմելով. . . ցած ընթաց,, 17:

Գահանի երեսին փռվելով. . . ոտորին կամ քաշ գործ:

,, Ս'ի բան ուսայ այն աղեղ անառ-նիցը,, 209:

Բնասան դնի աստ փոխան սաւդի (գործարարի) բայց
լու ևս էր, թէ ասիւր քնդանապը, զի անասուն հասարակո-
ւնն նշանակէ զմեծամեծ շարքոտանիս:

,, Ըստ վճիռը գահանին զարկեց բոլոր զօրքը,, 81:

Վճիռս այս բոլոր զօրաց սիրաւ կտրեց:

,, 'Իսկ 'ի արեւմտից. . . լուսաբացը. 375:

Ըրե և լոյս ոչ լինին փակեալ, զի բացցին հանդոյն
գրանց, նոքա մասնեն, ծածկին յաչաց մերոց առ Ժամանակ
սկի, որք զինի ծագին, ելանեն 'ի հորիզոնէ աշխարհի և 'ի
լեզու մեր ասեմք. արեւ դուս եկաւ, օրը լուսացաւ. ծա-
ղեցաւ արեգակն. կամ լուսադէմին, գիշերհանայ, առաւօ-
տանց, վաղըմը ընդ առաւօտն. և այլն և այլն. ,, Նեղոսրոյ,, 466:
նեղասիրտ:

Հիւսիսդանում ևն հիշս,, 376: Կործեմ կամեցեալ է ա-

սեւ՝ Եւստ կամ շատ հիւանդանան . զի հեշտ հիւանդանայ է խօսք ունա՛ն :

11 Լ՛հա՛ ունեցած . 307 : այժմ՝ ունեցած :

Մի՛ թէ չունիս ոչ մի բարեկամ . 1 : մի՛ թէ չունիս զէ՛թ զմի բարեկամ :

11 Սակաւագիւտ շնորհք . 68 : Եւորհք դնի սաս ՚ի Թեղե շատակերտ թեան :

11 Հովնաւորտ թիւն դտաւ . 55 : այսինքն հովն թիւն դտաւ . կամ հովնացաւ :

11 Յուակցութիւն ունեցիք իմ հետ . 166 : ցաւակից լիք ինձ .

11 Իս եղբ հապապա-թիւն է տալիք քո սասածին . 25 : Լշդք քո խօսքիդ վեպոյ թիւն է տալիք :

11 Մի պատանի իւր անհնազանդութենովք ճաշեալ էր իւր հօր համբերութիւնը . 26 : Համբերութիւն չէ իր նիւթական կամ

դպալի . զի մաշեցի . պարա է ասեւ պատել էր հապապեւէր :

11 Իւր գործածութեամբն է միւսանգամ տիրապետեւէ հօր բենտին . 10 : Երկիցս կրկնեալ է հոկան բայս է :

11 Կահահոպ . տակառի փորաշախէ վերայ . 434 : 336 : Ժա . հահատ . ծակի :

11 Երեկից էր կամ թէ միւս օրից . 420 : Երեկվանից էր կամ առաջին օրից :

11 Որ նա՛ որ միշտ ընկերութողովի մեջ է ապրում , դառնում է մի օտար մարդ . 413 :

Մի՛ որն աւելորդ է , հայերէն այսպէս ասի . Եւ՛ որ միշտ և այլն .

11 Սեցերորդ և վաթսուներորդ տարումը . 432 : վաթսուներորդ վեցերորդ տարումը :

11 Միջատները . . . ունին մի թէք ամենագեղեցիկ գուներով . 264 : Թե . 11 Եղբա մօտենում են երբեմն մի ծխաբանի . 387 :

Եւստան նշանակէ զժտատան , ուր ծխեն զխունի . զի ամենայն արան յանգեալ անուանք յայտնի առնեն զանգի կամ

դռուն , որպէս , վարժարան , ահաարան , ճեմարան , զործարան ցոցանեն դռն կամ զանգի վարժութեան . ահաութեան . ճեմարան , գործելոյ , Բայր վարդապետն ծխարանաւ

հոսկանայ զըտխարի , օջախ , զոր հայերէն ասեմք ծխահան , ծխեւոյ :

11 Մի՛ երկու ժամից յետոյ . 29 : Ի՛նչ երկու ժամից յետոյ :

Երբ որ սորան տեղեկութիւն տուեցին, , 30. Երբ իմացարին սրան.

, Եկան բոլոր միւս հիւրքեր, , 45. Ուրիշ ամէն հիւրերը եկան.

, Հրամայեց հատուցանել նորան Բառնիկի Ռեծ արծաթ, , 47.

Հրամայեց՝ որ նրան շատ փող տան. Ո՛չ գրաբառիցն է ձեռ վեր առնում, և ո՛չ խտակ աշխարհաբառ է խօսում, որ մարդ բան հասկանայ. փողը տեղ արծաթ է դնում, շատի տեղ Բառնիկի Ռեծ, ինչպէս կամենաք, հասկացէք.

, Միւս շատ հարկեր վճարել, , 413. Ուրիշ շատ. Սի կեանք լի պարապով, և մի կեանք լի ծաւլութեամբ, , 416.

Պարապն պարտի լինիլ պարապութիւն կամ պարապորդութիւն, զի համաձայն եղեցի ծաւլութեան.

, Եւ զօրութիւնը թուլանում է... Կայծառի ճառագայթից, , 365. Կէծակի փայլատակելուց.

, () զր մի հոսական նիւթ է... աշխարհում է պահել իւր անձը հաւասարակշռութեան մէջ, , 369.

() Դէն չունի զանձն և ո՛չ կարէ աշխատիլ ըստ մեզ. ուղղեալ զխալոդ և ասա՛ , () Դէն բռնանայ կամ սաստկանայ պահել զգոյութիւն իւր. և այլն.

, Հաղարաւոր փայլիկը յառաջ, , 340. Տարիքներով. զի յառաջ զգործիական պահանջէ.

, Խամրանում են քարերը և որմերը, , 313.

Խամրիլ, խամրանալ վերաբերի բուսականաց, և նշանակէ թառամիլ, չորանալ, թուլանալ, չմէկիլ, թօռտիլ. որոց քարերն ու պատերն չ'են ենթակայ. Կարծեմ կամեցեալ է ասել. Խախտահարան, Խախտիլ, բայց միտքը չ'է ընկել. Հաշտութիւնը Կառնի, , 66. արած կամ դրած.

, Կամենում էր այնպէս մեծանալ, ինչպէս եղը, , 418. Ուզում էր եղան պէս մեծանայ. Եւնիկ ու ինչ են աւելորդք.

, Օջրութիւն լարել, ոյժ լարել, , 421.

Օ՛հ ո՞՞ Հայոց. մեք ասեմք արխանալ, վառիլ զօրութեամբ, ամենայն կաշողութեամբ չափ. , Իմ մահաց յե-

տոյ, , 48: Իմ մահակցս յետոյ:

, , Աստուած իրոյ Թիւնը և մարդասիրոյ Թիւնը Ասիայի մէջ գովասանել էին, , 180: Համբաւել էին:

, , Եւաղ երէտով, , 188: Երեսով: , , Չ'էք տեսաւ եւլ, , 7: Չ'էք տեսնիլ:

, , Առանց ինչեան: վայելելու, , : Առանց վայելելոյ ինչեանց:

, , Ամեն միշտ իւր ժամանակին ինչեանքովն քեզ, , 64: Արհամարհիլ:

, , Հրամայեց երէտը ևս մեռուցանել, , 61: Հրամայեց՝ որ երկուսին էլ մեռցնեն:

, , Խաղաղութեան համար, , 64: Խաղաղեցնելու համար:

, , Խորհուրդ կատարելով, , 65: Խորհուրդ առնելով:

, , Օգրագլխի արդարութիւնը Գովասանում էին, , 65:

Գովում էին:

, , Ս'նաց ձիու վերայ մինչև հոգ 6 ժամ, , 81: Իբր 6 ժամ:

, , Գանդէսի դետափումը ապրում էին, , 172: Գանդէս գետին ափնումը կենում էին:

, , Չ'է Թողելու... մնաս չտայիք, , 67: Չ'ի Թողնիլ, որ մնաս սաք:

, , Ս'ի խոր շահէ քաշեց, , 193: Շունչ քաշել, ոգի առնուլ նշանակէ հանգչիլ, բայց աստ ըստ պահանջելոյ բանին ասելի էր՝ յողւոց եհան, կամ հառաչեաց՝ կամ օխ քաշեց:

, , Ստեմ այս տեղ մի լաւ կրակ, , 122: Ս'ե՛ իրաւորս ունի և ինքն յէջ 123: , , Ս'ի լուսապայծառ մեծ կրակ, , :

, , Ինչպէս է անունը, , 117: Ինչպէս է:

, , Ետեմ՝ ձեր մօտ, , 117: Չեղ մօտ, ըստ դնելոյ և իւր յէջ 123: , , Մեղ մօտ լինի մի գիւղ, , :

, , Մեղաւոր եմ, տէր եմ, , 115: Տէր իմ:

, , Դուրսի բացուածը, , 250: Դուրսի ծակը:

, , Շատ արտասուքներ թափելում են լուսնի տակումը, , 404: Արտասուք ինքնին յողնական է՝ երբ մասնին ակաւելորդ է:

, , Կարեկցութիւն ունեցէք այն վատաբաղներին հետ, , 411:

- Կարեկից լերուք անբաղելոյն այնոյնի,
 ,, Եղբարանքի ներսումը, ,. 164: Եղբարանից մէջը,
 ,, Որսնեւ մեր ներսումը, ,. 410: Սիր մէջը,
 ,, Սրունգ. սրունդներից, ,. 286: Սրունք, սրունքներից,
 ,, Վիշերին դուռն է գալի, ,. 263: Վիշերը դուռն է գալի:

43. Եւեղբորութիւն բառից, առանց որոց իմաստ բանին
 մնայ ամբողջ և հասկանալի:

- ,, Որդին պատանի և յաջողակ հարս էր, ,. 165:
 Որդին էր պատանի յաջողակ:
 ,, Պատրաստեւ էր ճաշի հարսը, ,. 235: Ճաշը պատրաս-
 տեւ էր. զի ուր ճաշ, անդ և հաց:
 ,, Ուսուսողքի զօրագլուխ Սուփօրով, ,. 89:
 Սուփօրով Ուսուս զօրագլուխն:
 ,, Տեսած եմ միայն՝ որ վարդապետի հանդէս հարմին տանում
 էին Թաղեւում, ,. 57: Տեսայ՝ որ մի մեռած երեսայ տանում
 էին Թաղեւում:

,, Իւրեանց վիճակի առաքինութիւնը կապակցելով ըստ
 հանրահանի հետ, ,. 426: Երկու նախադրութիւնք ըստ և հետ
 նոյնանշանք մին գրաբառ մըւան հարաւ մարին 'ի միասին:

,, Եւրդործիւր քանիւ որ ցերեկ է, ,. 432: Վարծիւր
 քանի որ ցերեկ կայ:

,, Եւրս տարաւ մարդերի օթեանների հը, ,. այն ժա-
 մանակի միջոցն, ,. 434:

Եւքսե տարաւ մարդիան աները, ,. էն ժամանակին:

,, Գտնախալպէ անունով աճառիւր, որ վատահամբա-
 ւած էր որպէս բարկացկոտ ին, երեւում է թէ շատ փոք-
 րանիւնն էր. 440: Եւյսմ բանի աճառիւր և ին, փոք-
 ր և փոքրիւն աւելորդ կրկնութեամբ տղիդեն զբանն, յորոց
 բարձեւալ զին և զառն բառան, ուղղաբանեմ այսպէս. Վը-
 սանախալպէ անունով ամուսինը, որ վատահամբաւած էր որ-
 պէս բարկացկոտ, երեւի թէ շատ անոտես տիկինն էր:

,, Եւրս երեսի գոյնը մօտենումէր Թխալոյնին, ,.

Եւրաքիթը, ,. արծուաքիթ էր. 501:

Եւյսմ բանի բառքս՝ գոյնը և արա քիթը աւելորդ են.

քառական է ասեւ . 'Աս էր թխողէմ և արծու արկիմ :

„ Սի քաղաքացի մարդ . ծախաղնաց մարդ . հալիւ մարդ . երիտասարդ մարդ . պատանի մարդ . ճանապարհորդ մարդ . ընկեր մարդ . մանուկ մարդեր . ամուսին մարդ . ճարտարապետ մարդ . յոյն մարդ . գող մարդ . ծաղրածու մարդ . կոյր մարդ . ժլատ մարդ . տնաես մարդ . աւաղակ մարդ . շինական մարդ . տէս յէջն 73 . 61 . 25 . 26 . 445 . 29 . 235 . 435 . 445 . 437 . 25 . 70 . 74 . 75 . 143 :

Յայտարարեալ ճարգն բոլորովն տեսլորդ է , զի ամենեքեան գիտեն թէ քաղաքացին , ծախաղնացին , երիտասարդն , մանուկն , կոյրն , տնաեսն , աւաղակն և այլն մարդիկ են և մարդիկ լինին , և ոչ գողանք կամ թռչունք :

Սկսեալս ոխալ է և ասելն , մանուկ տղայ , մանուկ որդի , գողաբարդ մարդ , յոյն աղք . 61 . 80 . 26 . զորս սրարտ է ուղղել և ասել . տղայ . մանուկ . գող և յոյն :

ԿԼԵՎ ԵՐԵՒՏԵԱՆԵՐՈՐԴ :

44 . () տարազդի անուանք բուսոց , անկոց , հանքաց , կշռոց , չափուց և կենդանեաց նոյնու թեամբ 'ի գործ ածեալք առնոց հայերէն ծանօթութեան :

Դասարդեա . պիզանդ . մուգա պարագիղեակա . լիւցերնա . Ժօնքիւ . տացեստ . աւրիկու . բելլա դօննա . ալիլիդա . լեվիւյ . բանուհիու . վանիւ . օրդան . օրդանաւոր . անօրդանականք . ալբուրնում . սմօրօղինա . փեկան . փեաուլա . բերեօյեիլ . գրաֆ . հերցօղ . տերպեհալին . օրանթերեա . թանթրփեի . սու մալա . բուլվէյցն . թապակ . Փիլիցիս . ցինք . վիսուլ . անթիման . քօթօղ . նիքք . մանգանէղ . վօլֆրամ . մօլերդէն . արօսեիկ . ուրան . տիքայտան . տօմբակ . կօնուղ . կանաւ . Ժեքն . հոտք . սուլիլիցք . պիկոս . պինոս . արքելլոս կամ ռեգուլոս . լարոս . փանտոն . ամֆիբիլա . քամելին . քալցեդոն . լալուրեան . Փարֆօրեան . արկաօլի . սամօսֆերա . Փունդ . պուդ . վերոս . սաթեն . մոսկու . էլօլիստ . ալբատար . բօլա . բարխատեղէն . սալամանդր . բրանիւա . կալատր . պենդվին . մանկթ . կապէկ . կօնուս . և այլն , և այլն :

Մածանելով զտոսին և զտոյնպիսի անյայտ և անլուր բառս 'ի լեզու մեր, կարծէ թէ Հայք Աբրադաման, այս է լուսաւորին Աբրադաման գիտութեամբ. և զի մի՛ որ առասցէ ինչ ընդդէմ իւր վասն այսպիսի ձեռներկցութեան իւրոյ, նախ զառ 'ի Մարտիկոս փոխառական բառսն 'ի Յունաց 'ի մէջ բերէ. և ապա կոչէ զմեզ, ի հիւանդացեալս մի կոյր Հայրենասիրութեամբ, որք չմանալով որպէս թէ զօգուտ սոցա, և զամենայն օտարաձայնս կամելով Հայացուցանել փոխանակ մարբախօս լինելոյ բոլորովմբ մ'ըմանալով լինիմբ, ('ի Աբրադամանական ծանուցման), Օտարմանալ է յոյժ, թէ այլ այսպիսի խօսող, որպէս բանք իւր չեղն լսել ինքեան. և զինքն փոխանակ դօխօր վերաձայնելոյ վարդապետ կոչեաց և տպեաց, և ետ այսքան մեծ առիթ զայլ թաղութեանց ամենեցուն համարել զնա հոգեւորական վարդապետ: Ոչ լաւ էր օրինակ առնուլ զ'Աբրադամանաբարի Քաջեան Միստ Աբրադաման կաթողիկոս, որ կոչէր զինքն դօխօր: Տեսէք, զի և Մատեաց Աղաւնին ուղղադրէ զվարդապետն և պարզ Ստեփան վարդապետ ասէ:

45. () Ծարաղի յառուի և հաւարակ անուանք ինչ զի տառիւ թարգմանեալք 'ի Մարտիկոս փոխէ ըստ կամոց իւրոց 'ի ը կամ այլադգ և տարբեր զրէ և այլադգ յանգաւորէ, որպիսիք են

Աւերաանդր. Աւերաանդրիա. Ալիւրիադէս. Ապելէս. Ապոլոն. Անդրիա. Անդրիայի. Թաւէս. Թաւմատիկէս. Լազար. Հաննիբալ. Լուկաս. Գիլ. Կլեամենիս. Մարկելլոս. Նիկոս. Նիկոսաձոր. Պատրմէս. Պլատոն. Կրտիկիլլա. մեաալ. քարկեդոն. Պիւրհատ. Կայն, Կայն:

Բնդ որս չէ պարտ մշտանալ յոյժ, զի այլ՝ որ զամբողջ լեզու մի պատուական վերելալը նկրտի առնել, զի նչ առաջի նորս իցեն բառք ինչ օտարաձայնք, այլ վասն հասիրաց մերոց ասեմ թէ երանելի մատենագիր Հայրն մեր կանոնաց և քաղցրութեան լեզուին ոչ դնելով է զի զէ 'ի զ փոխեցին, և է զի նոյնաւթեամբ թարգմանեցին. յորոց ապացոյց են յոյժ բառք փոխանակ զի, զրեալք լինին. որպիսիք են Աւերաանդր. Աւերաանդրիա. Նիկոսաձոր (նա մն Մարտիկոս)



Բերիլէս, Գալիլէա Սիկիլիա, Լիբանոն, Հերակլ, Լիւթան, Լիւսարա, Լիւսարացիք, Պօլիս, Գաեկապօլիս, Պլինիոս, Լիււսն, Լիբիա, Լիբիացիք, Սէլուիա և այլ անթիւք:

46. Տաց ՚ի հրապարակեալ պալատութեանց և մեծամեծ վերպակաց ոչ զանց առնելի կամայ և ակամայ սխալանք և թերութիւնք են առ Վաղարշանցն փոխանակ ամենիմաց հաւտարակալ դործածական բառիցս ասել, կրկնել և պնդել զհակառակսն, որպիսիք են

Փող, դրամ, որոց փոխանակ ասէ, արծաթ, դոյք, գրեթէ, ասես թէ, կամ գոնեայ:

Խաղ, խաղալ, տաղ, խաղ, խաղարիւթ թիւն, ասել, ասաց, ասելով, Խօսել, խօսեցաւ, խօսելով:

Վասն որոյ, ուստի, ուրեմն:

մեծ մարդ, մեծ այլ, քաջ այլ, տղամարդ, 51. 52. 53. 56. 58:

Վասն զի, քանզի, պատճառ:

դեպի, ամուր հող:

դահեկան, մանէթ, 70:

այժմ, արդէն, կանխաւ, ահա:

չայ, չայի ծառ, թէյ, թէյի ծառ:

բոլորովնք, խաբառ, ամենեկին:

Եւ, նաեւ, այլ:

Հող, հողատարութիւն, հողաբարձութիւն:

Գործ, գործառնութիւն, գործակատարութիւն:

Գրկեմ, ընդ գրկեմ, գրկախառնեմ:

Սճուաց, վճուեցին, արար խորհարդ, վճիւր կապեց, կապեցին, խորհարդ կատարեց:

Բերդայն, տղայն, ընծայն.	} զայսպիսիս զնէ միշտ առանց յտառի ընդդէմ լիզուիտ արեղան, տլան, ընծան, և այլն:
վկայն, միքնեայն, ծառայն:	
երկնայն, հսկայն, մուգայն.	
ապագայն, ներկայն.	

47. Փոխանակ ասելոյ յառաջին գէճն չառնիմ, կաթն ունիմ, կամենաւմեմ, ասէ երբորդ դիմաւ, չառնի, կաթն ունի, կամենաւմէր". 50:

Օտարաձայն բառս ընդ Հայկականացն շաղկապէ, որով մն.

Լորին համբալք կարծեալ թէ և այնք հայերէն իցին և ըն-
տանի. սրպիսի են քառակուսի թիւը կամ կվադրաթը. (315)
պարբերական կամ պերիօդական 370: Օրգանական կամ
գործարանաւոր մարմինք. օրգանք կամ գործարանք. անօր-
գանական կամ թէ անգործարան մարմինք. 311: Վերմաններ
կամ օրանմեքիայք. 272: Սկերտաթիք կամ սկիւնա. 285:
Բիւրեղային կամ Արիստաւեան սպն. 301:
և այլք բազումք:







20-13 5190

